

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

Rijksbegroting 2019

J Deltafonds

Van ons allemaal **Voor ons allemaal**

Vergaderjaar 2018–2019

35 000 J

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Deltafonds voor het jaar 2019

Nr. 1

VOORSTEL VAN WET

18 september 2018

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden,
Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in de overweging genomen hebben, dat ingevolge artikel 105 van de Grondwet de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Rijk bij de wet moet worden vastgesteld, dat artikel 2.1 van de Comptabiliteitswet 2016 bepaalt welke begrotingen tot de rijksbegroting behoren en dat de inrichting van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Deltafonds moet geschieden met inachtneming van de bepalingen van de Deltawet (*Stb. 2011, 604*);

Zo is het, dat Wij, de Afdeling advisering van de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

De bij deze wet behorende begrotingsstaat van het Deltafonds voor het jaar 2019 wordt vastgesteld.

Artikel 2

De vaststelling van de begrotingsstaat geschieft in duizenden euro's.

Artikel 3

Deze wet treedt in werking met ingang van 1 januari van het onderhavige begrotingsjaar. Indien het Staatsblad waarin deze wet wordt geplaatst, wordt uitgegeven op of na deze datum van 1 januari, treedt zij in werking met ingang van de dag na de datum, van uitgifte van dat Staatsblad en werkt zij terug tot en met 1 januari.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren die zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

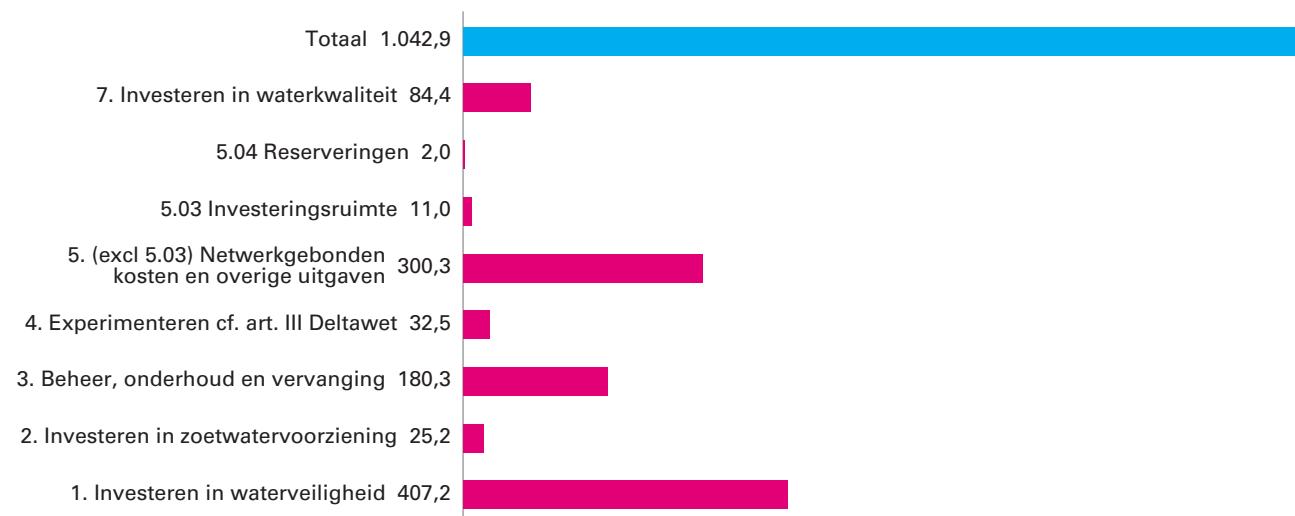
Gegeven,

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat,

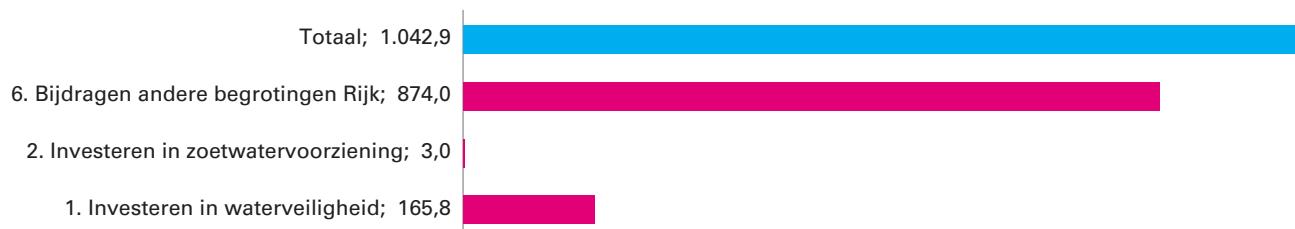
Vastgestelde begrotingsstaat van het Deltafonds voor het jaar 2019 (bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	Oorspronkelijke vastgestelde begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
1	Investeren in waterveiligheid	287.975	407.172	165.848
2	Investeren in zoetwatervoorziening	24.655	25.244	3.000
3	Beheer, onderhoud en vervanging	148.802	180.288	0
4	Experimenteren cf. art. III Deltawet	11.548	32.467	0
5	Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	312.072	313.272	0
6	Bijdragen andere begrotingen Rijk			874.038
7	Investeren in waterkwaliteit	112.564	84.443	0
TOTAAL		897.616	1.042.886	1.042.886

Geraamde uitgaven van het Deltafonds 2019 (bedragen x € 1 miljoen; totaal: € 1.042,9 miljoen)

Geraamde ontvangsten van het Deltafonds 2019 (bedragen x € 1 miljoen; totaal: € 1.042,9 miljoen)

Vergaderjaar 2018–2019

35 000 J

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Deltafonds (J) voor het jaar 2019

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

Inhoudsopgave

A.	ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETSVOORSTEL	2
	Wetsartikel 1	2
B.	BEGROTINGSTOEPLICHTING	3
1.	LEESWIJZER	4
2.	DELTAFONDSAGENDA	7
3.	PRODUCTARTIKELEN	14
	Artikel 1 Investeren in waterveiligheid	14
	Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening	33
	Artikel 3 Beheer, onderhoud en vervanging	41
	Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet	52
	Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	56
	Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen van het Rijk	60
	Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit	63
4.	BIJLAGEN	71
	Bijlage 1. Voeding van het Deltafonds en begrotingsstaat per artikelonderdeel	71
	Bijlage 2. Verdiepingsbijlage	74
	Bijlage 3. Overzicht Hoogwaterbeschermingsprogramma	109
	Bijlage 4. Instandhouding	113
	Bijlage 5. Lijst van afkortingen	137

A. ARTIKELGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETSVOORSTEL

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het wetsvoorstel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat voor het aangegeven jaar vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingsstaat opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat,

C. van Nieuwenhuizen Wijbenga

B. BEGROTINGSTOEPLICHTING

Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) stelt de begroting van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (Begroting Hoofdstuk XII) op van de Rijksbegroting, de begroting van het Infrastructuurfonds en de begroting van het Deltafonds.

Voor u ligt de begroting van het Deltafonds.

Door een apart fonds voor water kan beter invulling worden gegeven aan de doelstellingen zoals vastgelegd in de Waterwet (artikel 7.22a t/m 7.22d), te weten de bekostiging van maatregelen, voorzieningen en onderzoeken op het gebied van waterveiligheid, zoetwatervoorziening en sinds 1 januari 2015 ook waterkwaliteit. Zo mag het fonds jaarlijkse saldi (meer of minder uitgaven in enig jaar) overhevelen – in tegenstelling tot de beleidsbegroting van IenW – waardoor (kasmatige) vertragingen en versnellingen van projecten niet hoeven te leiden tot budgettaire knelpunten.

Het Deltafonds wordt voor het grootste deel gevoed door een bijdrage uit de begroting Hoofdstuk XII (artikelonderdeel 26.02). Daarnaast betalen de waterschappen gezamenlijk de helft van de jaarlijkse bijdrage aan de versterkingsmaatregelen van primaire waterschapskeringen van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en dragen de waterschappen bij aan de afronding van het HWBP-2. Tevens worden voor een aantal projecten uitgaven doorberekend aan derden, zoals andere departementen, lagere overheden, buitenlandse overheidsinstanties en de Europese Unie.

In het Deltaprogramma zijn de maatregelen, voorzieningen en onderzoeken voor de korte termijn (eerstvolgende zes jaren in detail en de twaalf jaar daaropvolgend indicatief) beschreven en wordt een doorkijk gegeven voor de voorbereidingen die voor de langere termijn worden getroffen om ons land nu en in de (verre) toekomst adequaat te beschermen tegen hoog water en van voldoende zoetwater te blijven voorzien.

Het Deltaprogramma is het jaarlijkse bijstuk bij de Deltafondsbegroting. Het biedt een overzicht van alle maatregelen, voorzieningen, onderzoeken en ambities op het gebied van waterveiligheid en zoetwatervoorziening. Deze projecten worden geheel of gedeeltelijk uit het Deltafonds gefinancierd. Ook gaat het Deltaprogramma in op de voortgang van de uitvoering van hoofdkeuzes op het gebied van waterveiligheid en zoetwatervoorziening (de deltabeslissingen) en concrete voorkeursstrategieën per gebied als richtinggevend kompas voor het uitvoeren van maatregelen tot 2050. Het jaarlijkse Deltaprogramma bevat drie deltaplannen: een Deltaplan Waterveiligheid, een Deltaplan Zoetwater, en een Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie.

1. LEESWIJZER

Structuur

De opzet en de structuur van de begroting voor het Deltafonds zijn gebaseerd op de riksbegrotingsvoorschriften van het Ministerie van Financiën. De begrotingstoelichting kent een opbouw waarbij afhankelijk van de informatievraag- en behoeftte verder kan worden ingezoomd.

1. Allereerst is de begroting(wet)staat voor het Deltafonds voor het jaar 2019 opgenomen. Deze dient ter autorisatie van de budgetten die op artikelniveau in de verplichtingen-, uitgaven- en ontvangstenramingen worden voorgesteld.
2. In de agenda Deltafonds is vervolgens inzichtelijk gemaakt welke projecten in 2019 worden opgeleverd en bij welke projecten de uitvoering in 2019 begint.
3. Het laatste onderdeel van de agenda, «Begroting op hoofdlijnen», verstrekt inzicht in de belangrijkste budgettaire voorstellen die leiden tot wijziging van de begroting. Hiermee kan snel een indruk worden verkregen van de inhoud van dit wetsvoorstel.
4. In de artikelgewijze toelichting bij dit wetsvoorstel zijn de MIRT tabellen met de realisatieprojecten alsmede de verkenningen en planuitwerkingprogramma's opgenomen waarin de begrotingsmutaties op projectniveau zichtbaar zijn gemaakt. Deze MIRT tabellen zijn in ieder geval voorzien van toelichtingen indien sprake is:
 - van een wijziging (anders dan door de verwerking van prijsbijstelling) in het taakstellend projectbudget groter dan 10% of meer dan € 10 miljoen;
 - van een wijziging groter dan 1 jaar in de oplevering van het project.

De stand «vorig» betreft de stand in de eerste suppleatoire begroting 2018.

Meer gedetailleerde informatie over de projecten die zich thans in de fase van verkenning, planuitwerking en realisatie bevinden, kunt u vinden in de individuele projectbladen van het MIRT Overzicht 2019. Voor de projecten in de MIRT tabellen is waar mogelijk een digitale verwijzing opgenomen naar het projectblad van dat project in het MIRT Overzicht.

5. In de verdiepingsbijlage is door middel van een meerjarige mutatietafel op artikelonderdeelniveau de aansluiting gemaakt tussen de vorige stand van de begroting en de nu voorgestelde stand. Dit voor de volledige looptijd van het fonds.
6. De overige bijlagen geven voor enkele specifieke onderwerpen inhoudelijk meer toelichting of betrekken overzichtsconstructies.

Mede naar aanleiding van overleg met de Tweede Kamer zijn in aanvulling op de riksbegrotingsvoorschriften de onderstaande punten in deze begroting verwerkt:

1. Naar aanleiding van de motie van de leden Van Helvert en Van Veldhoven ([Kamerstukken II 2015–2016 34 475 XII, nr. 12](#)) worden bij alle begrotingsartikelen op het Infrastructuurfonds en Deltafonds groter dan € 1 miljard de begrotingsmutaties boven de € 5 miljoen toegelicht. Dit heeft als praktische uitwerking dat bij de artikelen € 200 miljoen en € 1 miljard de ondergrens voor technische mutaties ook neerwaarts is bijgesteld. Voor beleidmatige mutaties was er bij de artikelen van deze omvang reeds sprake van een ondergrens van € 5 miljoen. De norm voor het toelichten van de begrotingsmutaties op het niveau van artikelonderdeel is hiermee als volgt:

Norm bij te verklaren verschillen		
Omvang begrotingsartikel (stand Ontwerpbegroting in € miljoen)	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
≥ 50 en < 200	2	4
≥ 200 < 1.000	5	5
≥ 1.000	5	5

2. In bijlage 1 zijn de uitgaven van het fonds weergegeven. Daarbij is het verschil met artikel 26 Bijdrage Investeringsfondsen van de begroting Hoofdstuk XII uitgewerkt. Dit verschil betreft de overige ontvangsten van het fonds.
3. Op de productartikelen worden onder de desbetreffende tabel «budgettaire gevolgen van de uitvoering» na de begrotingsperiode extracomptabel de budgetten op het niveau van artikelonderdeel weergegeven voor de looptijd tot en met 2032.
4. Significante kasschuiven en begrotingsmutaties op de beschikbare budgetten worden in de verdiepingsbijlage op hetzelfde detailniveau (artikelonderdeel) tot en met 2032 toegelicht. Dit rekening houdend met de norm zoals hierboven is aangegeven.
5. Voor beheer, onderhoud en vervanging is een aparte bijlage opgenomen. Deze bijlage geeft inzicht in zowel het Infrastructuur- als het Deltafonds

Op de begrotingen van het Infrastructuurfonds en het Deltafonds vinden jaarlijks kasschuiven plaats. Middels kasschuiven wordt ervoor gezorgd dat de beschikbare kas per jaar en per modaliteit blijft aansluiten op de in de begroting gactualiseerde programmering. Kasschuiven zijn altijd budgetneutraal, hetgeen betekent dat de hoeveelheid middelen die meerjarig beschikbaar is niet wijzigt als gevolg van de kasschuiif. In de verdiepingsbijlage van de begrotingen van het Infrastructuurfonds en Deltafonds zijn de significante kasschuiven in de begroting 2019 over de gehele looptijd van de begroting inzichtelijk gemaakt en toegelicht. Indien sprake is van politiek relevante kasschuiven dan worden deze tevens opgenomen en toegelicht in de begroting op hoofdlijnen. De begroting op hoofdlijnen treft u op pagina 8 van deze begroting.

De apparaatsuitgaven en apparaatsontvangsten van het kerndepartement (met uitzondering van de Staf-Deltacommissaris) worden geraamd op artikel 98 Apparaatsuitgaven Kerndepartement van de begroting Hoofdstuk XII.

Groeiparagraaf

In de groeiparagraaf worden de belangrijkste verbeteringen in de begroting beschreven ten opzichte van het voorgaande jaar.

DBFM Afsluitedijk

In de brief van 14 juni 2011 ([Kamerstukken II, 2010–2011, 32 500 A, nr. 83](#)); Prioritering Investeringen Mobiliteit en Water) is een lijst van in totaal 32 potentiële DBFM-projecten opgenomen. Het project Afsluitedijk omvat opgaven op het gebied van waterveiligheid en waterafvoer. Het betreft de versterking van het dijklichaam volgens het principe van de overslagbestendige dijk, met behoud van de groene

(vegetatie) uitstraling, het versterken van de schut- en spuicomplexen en het vergroten van de waterafvoercapaciteit door het aanbrengen van pompen in het spuicomplex Den Oever. In het Rijksinpassingsplan is de oplossingsruimte voor de maatregelen die noodzakelijk zijn voor de waterveiligheid en de waterafvoer begrensd. In 2018 is het project Afsluitdijk gegund en zijn de werkzaamheden gestart. Openstelling (waterveilig) is voorzien in 2022. Omdat in 2018 een DBFM contract is afgesloten, is het budget overgeheveld naar artikel 04.02.01 Geïntegreerde contractvormen/PPS.

2. DELTAFONDSAGENDA

Werken aan waterveiligheid, zoetwatervoorziening en waterkwaliteit vraagt continu inspanningen en investeringen. Deze worden verantwoord in het Deltafonds. Het aantal mensen en de waarde van het te beschermen goed veranderen onder invloed van economische en demografische ontwikkelingen. Ook water en bodem veranderen in de loop van de tijd: de zeespiegel stijgt en de bodem daalt. Door de klimaatverandering wordt het warmer en zullen rivierafvoeren en regenval grotere extremen vertonen.

Het Deltaprogramma is het nationale programma waarin Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen samenwerken om Nederland veilig en aantrekkelijk te houden en goed te blijven voorzien van zoetwater. Zo kan onze economie blijven profiteren van de gunstige ligging in de delta.

Het Deltaprogramma heeft als doel ons land nu en in de toekomst te beschermen tegen hoogwater en de zoetwatervoorziening op orde te houden.

Mijlpalen en resultaten 2019

Hieronder wordt ingegaan op de mijlpalen in het lopende programma. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt welke projecten in 2019 worden opgeleverd en bij welke projecten de uitvoering in 2019 start.

Beheer, onderhoud en vervanging

Voor het beheer en onderhoud zijn afspraken over prestaties gemaakt voor het watermanagement en beheer en onderhoud waterveiligheid, waaronder kustlijnhandhaving met zandsuppleties, stormvloedkeringen en rijkswaterkeringen zoals dijken, dammen en duinen. Deze afspraken over prestaties zijn nader toegelicht in artikel 3 Beheer, Onderhoud en Vervanging van het Deltafonds. In 2019 wil lenW onder meer de volgende activiteiten in het kader van beheer, onderhoud en vervanging uitvoeren:

Beheer, onderhoud en vervanging

Hoofdwatersystemen	<ul style="list-style-type: none">• Zandsuppleties basiskustlijn• Levensduurverlengend onderhoud aan stuwen Nederrijn/ Lek
--------------------	---

Voor een nadere toelichting op de stand van zaken van beheer, onderhoud en vervanging wordt verwezen naar bijlage 4 Instandhouding van deze begroting.

Aanleg

In 2019 wordt voortvarend gewerkt aan het verbeteren van de waterveiligheid, onder andere door het uitvoeren van de programma's HWBP-2, HWBP, Maaswerken en Ruimte voor de Rivier. Hieronder volgen de mijlpalen die lenW bij deze programma's in 2019 wil behalen:

Programma's Waterveiligheid		
Programma	Mijlpaal	Project
HWBP-2	• Start realisatie	
	• Oplevering	• Hoogwaterkering Den Oever
HWBP	• Start realisatie	• Vianen • IJsseldijk Goude (spoor 2) • Gamaren • Steyl-Maashoek
	• Oplevering	• VIJG • Twentekanaal • IJsselpaviljoen • Vianen
Maaswerken	• Start realisatie	• n.v.t.
	• Oplevering	• Urmond • Milsbeek • Zeiderheid
Ruimte voor de Rivier	• Start realisatie	• n.v.t.
	• Oplevering	• IJsseldelta fase 1

Voor een nadere toelichting over de stand van zaken voor de lopende programma's wordt verwezen naar de toelichting op de productartikelen, de voortgangsrapportages aan de Tweede Kamer, het Deltaprogramma 2019 en het MIRT Overzicht 2019. Het Deltaprogramma is te vinden op de website¹ van de deltacommissaris.

Begroting op hoofdlijnen

Verlenging looptijd investeringsfondsen tot en met 2032

Bij de begroting 2019 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2032.

Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2031 stand begroting 2018 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken. Met de verlenging tot en met 2032 komt in totaal – inclusief structurele ontvangsten – een ruimte van circa € 1,3 miljard beschikbaar op het Deltafonds. Deze ruimte wordt bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding van het huidige areaal. Hiervoor is in 2032 circa € 0,9 miljard benodigd. De ruimte die in 2032 resteert na aftrek van de doorlopende verplichtingen bedraagt circa € 0,4 miljard en wordt toegevoegd aan de investeringsruimte.

Regeerakkoord en beleidsreserveringen

In het Regeerakkoord 2017 is voor deze kabinetsperiode een intensivering («enveloppe») van € 275 miljoen voor Natuur en Waterkwaliteit opgenomen ([Kamerstukken 2017–2018, 27625, nr. 422](#)). Hiervan is € 175 miljoen aan het Deltafonds toegevoegd. Het kabinet zet hiervan € 75 miljoen in voor een doorlaatmiddel in de Brouwersdam om het water in de Grevelingen te kunnen verversen. Voor het Waddengebied investeert het kabinet € 16 miljoen in een kwelderproject Eems-Dollard, faciliteert het de beheerautoriteit Waddenzee en doet onderzoek vanuit de Gebiedsagenda Wadden. Ook wordt € 1 miljoen beschikbaar gesteld om samen met regionale partijen te onderzoeken wat de verschillende kansrijke

¹ www.deltacommissaris.nl/deltaprogramma.

maatregelen zijn voor verdere verbetering van de ecologische kwaliteit van het Markermeer en is € 3 miljoen nodig voor programmakosten om bovengenoemde onderdelen in uitvoering te brengen. Het kabinet zet € 70 miljoen extra in voor bronmaatregelen en extra zuivering bij rioolwaterzuiveringsinstallaties. Tot slot is € 10 miljoen beschikbaar voor monitoring en onderzoek als onderdeel van de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater.

Binnen de beschikbare investeringsruimte van het Deltafonds wordt daarnaast € 200 miljoen gereserveerd voor de programmatische aanpak Grote Wateren. Beoogd wordt klimaatbestendige en waterrobuste natuur samen te laten gaan met een krachtige economie. Met de hierboven genoemde projecten voor Grevelingen en Eems-Dollard wordt een eerste betekenisvolle stap gezet. Deze middelen worden ingezet voor behoud en verbetering van natuur en waterkwaliteit, mede met het oog op de doelen van Natura 2000 en aanvullend op de projecten voor de Kaderrichtlijn Water (KRW).

Belangrijke andere beleidsreserveringen betreffen het programma Integraal Rivier Management en het tweede pakket zoetwater.

Voor het vervolg op het eerste maatregelenpakket zoetwater wordt € 150 miljoen gereserveerd. Dit vervolg dient ter uitvoering van verdere maatregelen tegen schade ten gevolge van droogte en verzilting.

Voor het programma Integraal Rivier Management wordt € 375 miljoen gereserveerd. In dit programma worden de Rijksopgaven voor de rivier, waaronder waterveiligheid, scheepvaart, waterkwaliteit en -kwantiteit, rivierbodemligging en vegetatiebeheer in samenzwering met elkaar gebracht om synergie in programmering en uitvoering te bereiken. Waar dit leidt tot synergie wordt dit verbonden met urgente regionale opgaven.

Tot slot wordt voor toekomstige onderzoeken € 20 miljoen gereserveerd in het Deltafonds.

Uit de Regeerakkoord enveloppe cybersecurity zijn middelen toegevoegd aan de begroting van IenW (Hoofdstuk XII). De nadere verdeling toedeling van deze middelen vindt plaats bij de 1e suppletaire wet 2019 (Voorjaarsnota). Een deel van de middelen komt op artikel 1 (Investeren in waterveiligheid) en artikel 2 (Investeren in zoetwatervoorziening) van het Deltafonds. Deze middelen zijn grotendeels bestemd voor maatregelen ter versterking van cybersecurity in de watersector waarover nog bestuurlijke afspraken worden gemaakt

Belangrijkste wijzigingen

De onderstaande tabel geeft de belangrijkste wijzigingen in de uitgaven en inkomsten aan ten opzichte van de eerste suppletaire begroting 2018. Een volledig overzicht van de mutaties is terug te vinden in bijlage 2: Verdiepingsbijlage.

Begroting op hoofdlijnen (bedragen x € 1.000)						
	Art	2018	2019	2020	2021	2022
						2023
Stand ontwerpbegroting 2018		1.119.328	1.164.062	1.209.828	1.368.737	1.247.860
Mutaties 1e suppletoire begroting 2018		-4.313	50.571	5.171	-15.871	9.856.615
Stand 1e suppletoire begroting 2018		1.115.015	1.214.633	1.214.999	1.352.866	1.247.860
I Belangrijkste mutaties Deltafonds		-12.129	-171.747	-96.874	-247.974	476.786
Kaderrelevante mutaties DF						1.378.261
1 Loon- en Prijsbijstelling 2017	div	21.874	23.555	23.585	24.740	22.917
2 Kassschuif tbv riksbrede beeld		1		100.000	-100.000	
3 DBFM Afsluitdijk		4	-20.922	-198.096	-218.573	-172.290
4 Extrapolatie	div					
5 Kustwacht		5	-280	-280	-280	-1.700
6 GF/BCF: Roode Vaart			-9.500			
7 Overboekingen	div	-4.179	-993	-160	1.460	-1.700
Ovenige		878	4.067	-1.446	-184	1.651
Mutaties binnen kader DF						
8 2e Zoetwaterpakket		5.03				-10.000
		5.04				10.000
9 Reservering Ruimtelijke Adaptatie		5.03				-20.000
		5.04				20.000
Stand ontwerpbegroting 2019		1.102.887	1.042.886	1.118.125	1.104.892	1.263.500
						1.271.802
						10.333.401
						1.378.261

Ad 1. Jaarlijks wordt besloten of de overheidsuitgaven van de Rijksbegroting gecorrigeerd worden voor loon- en prijsontwikkelingen. Dit betreft de toegekende loonbijstelling en prijsbijstelling tranche 2018 die vanuit Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Ad 2. Vanwege actualisaties van projectramingen en de verwerking van het Regeerakkoord, zijn de beschikbare budgetten en uitgavenramingen op de investeringsfondsen in een aantal jaren uit balans geraakt. Met behulp van deze kasschuif kan de mismatch in 2020 en 2021 tussen beschikbare budgetten en de uitgavenramingen deels hersteld worden.

Ad 3. In 2018 is de DBFM-aanbesteding van het project Afsluutdijk afgerond. De budgettaire reeksen worden omgezet om aan de beschikbaarheidsvergoedingen te kunnen voldoen.

Ad 4. In de begroting 2019 is de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2032. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2031 stand begroting 2018 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

Ad 5. De Kustwacht voert een aantal structurele taken uit die voortvloeien uit wet- en regelgeving. Tot op heden heeft lenW haar bijdrage aan deze taken steeds incidenteel gedekt. Via deze mutatie wordt structureel dekking geregeld voor luchtsurveillance en de benodigde personele capaciteit. Dekking vindt plaats uit de investeringsruimte van de verschillende modaliteiten van het Infrastructuurfonds (€ 101,8 miljoen) en Deltafonds (€ 25,4 miljoen).

Ad 6. Dit betreft een overboeking voor de uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot de Roode Vaart naar het Gemeentefonds (gemeente Moerdijk) € 8 miljoen en het BTW compensatie Fonds € 1,5 miljoen.

Ad 7. Deze post bestaat uit een aantal overboeking naar en van andere begrotingshoofdstukken. Met name overboekingen naar het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat betreffende de projecten Wind op Zee en via het ministerie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de gemeente Venlo een bijdrage in verband met het project rivierverruiming Maas.

Ad 8. Tweede investeringsprogramma zoetwatermaatregelen om waterschaarste te voorkomen/beperken. Betreft maatregelen ten behoeve van verbeterde aanvoer water, buffering van water en tegen droogte/verzilting. Samen door Rijk en regio.

Ad 9. Reservering Ruimtelijke Adaptatie
Aanvullend op het lopende stimuleringsprogramma wordt voor in totaal € 20 miljoen gereserveerd om decentrale overheden te ondersteunen bij onder andere de uitvoering van stressstesten en risicodialozen, en het uitvoeren van pilots. Deze middelen zullen volgend voorjaar vanuit het Deltafonds beschikbaar worden gesteld voor de jaren 2019 en 2020.

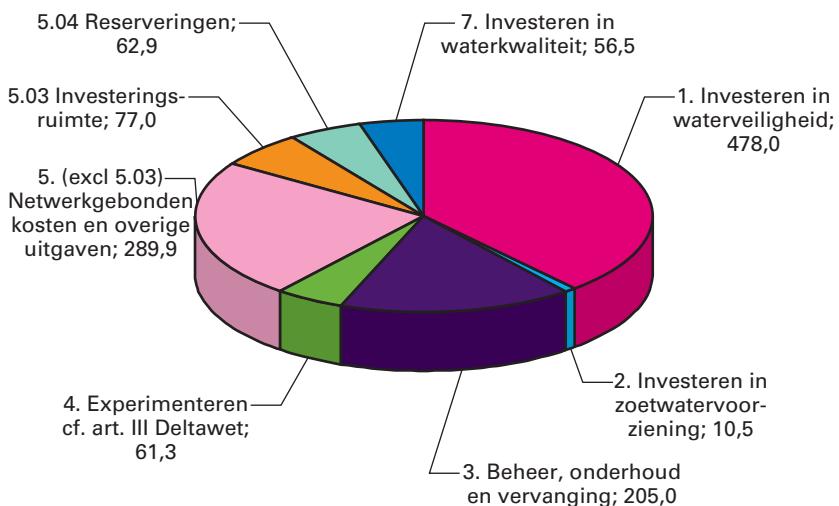
Overprogrammering

Het instrument overprogrammering is door het kabinet ingezet om te zorgen dat de budgetten voor aanleg van infrastructuur ook daadwerkelijk tot besteding komen in de jaren waarin deze beschikbaar zijn gesteld. Op het Deltafonds fluctueert de programmering en is per jaar afwisselend

sprake van een situatie van over- en onderprogrammering. Over de begrotingsperiode tot en met 2023 is per saldo sprake van een overprogrammering van circa € 370 miljoen. In de totale periode tot en met 2032 is het volledige programma altijd gedekt. Voor de verdere toelichting voor opzet en werking van het instrument op de fondsen wordt naar de leeswijzer van het Infrastructuurfonds verwezen. In het artikelonderdeel 1.02 Oude Aanlegprojecten van het Deltafonds is de jaarlijkse omvang van de overprogrammering opgenomen.

Gemiddelde uitgaven

Onderstaand zijn de gemiddelde jaarlijkse uitgaven per productartikel in de periode 2018–2032 gepresenteerd.

Flexnorm

In de begroting 2018 is de flexnorm geïntroduceerd, waarmee het inzicht in de meerjarige hardheid van de bestuurlijke afspraken is aangescherpt. De flexnorm is een percentage dat aangeeft welk aandeel van de aanlegbudgetten (inclusief investeringsruimte) naar mening van het kabinet flexibel is om bij nieuwe planvorming te betrekken. Het betreft de ruimte binnen de begroting waar nog geen definitieve oplossing is bepaald en gekozen kan worden voor een alternatieve aanwending of oplossing. Overigens geldt ook dat waar wél bestuurlijke afspraken zijn gemaakt, maar er nog geen juridische verplichtingen zijn aangegaan, de budgetten nog altijd onverminderd door de Tweede Kamer te amenderen zijn.

In onderstaande tabel is weergegeven welke budgetten in de begroting 2019 conform hierboven geschatte flexnorm flexibel zijn om bij nieuwe planvorming te betrekken.

Artikel onderdeel	Omschrijving	Budgetten t/m 2032 (€ mln.)
1.03	Studiekosten	38
2.03	Studiekosten	9
5.03	Investeringsruimte	1.135
5.04	Reserveringen	964
7.03	Studiekosten	113
Totaal		2.259
Als percentage van de aanlegbudgetten (inclusief investeringsruimte)		19%

3. PRODUCTARTIKELEN

Artikel 1 Investeren in waterveiligheid

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Het Rijk investeert in waterveiligheid om te voldoen aan de wettelijke normen van de primaire waterkeringen in beheer bij de waterschappen en het Rijk en om een bijdrage te leveren aan het beheer van de Rijkswateren. Het artikel waterveiligheid is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal Waterbeleid) op de Begroting hoofdstuk XII.

Budgettaire gevolgen van de uitvoering van art. 1 Investeren in waterveiligheid (bedragen x € 1.000)							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	364.968	788.628	287.975	512.001	650.631	739.092	678.789
Uitgaven	457.927	499.672	407.172	471.974	483.565	633.132	448.752
Waarvan juridisch verplicht	95%						
1.01 Grote projecten waterveiligheid	272.598	343.164	229.909	205.094	224.906	88.333	8.480
1.01.01 Programma HWBP-2 Waterschapsprojecten	142.271	189.389	120.808	128.734	84.718	87.005	0
1.01.02 Programma HWBP-2 Rijksprojecten	17.948	71.220	36.694	31.731	1.015	1.015	8.480
1.01.03 Ruimte voor de rivier	92.050	73.215	34.842	8.764	69.594	313	0
1.01.04 Maaswerken	20.329	9.340	37.565	35.865	69.579	0	0
1.02 Overige aanlegprojecten Waterveiligheid	178.248	147.112	171.053	261.763	254.769	541.811	437.972
1.02.01 Verkenningen en planuitwerkingsprogramma	5.071	6.805	19.634	32.535	23.834	9.525	412
- waarvan bijdrage aan agentschap RWS	5.009	226	256	526	526	412	412
1.02.02 Realisatieprogramma	173.177	140.307	151.419	229.228	230.935	532.286	437.560
1.03 Studiekosten	7.081	9.396	6.210	5.117	3.890	2.988	2.300
1.03.01 Studie en onderzoeks-kosten	7.081	9.396	6.210	5.117	3.890	2.988	2.300
1.03.02 Overige studiekosten	0	0	0	0	0	0	0
Ontvangsten	193.127	201.042	165.848	190.701	157.296	155.418	153.657
1.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	193.127	201.042	165.848	190.701	157.296	155.418	153.657
1.09.01 Ontvangsten waterschappen HWBP-2	160.591	120.071	4.612	56.083	196	0	0
1.09.02 Overige ontvangsten HWBP-2	2.880	- 1	0	0	0	0	0
1.09.03 Ontvangsten waterschappen HWBP	23.642	57.140	147.675	118.983	153.496	153.767	153.657
1.09.04 Overige ontvangsten HWBP	617	0	0	0	0	0	0
1.09.05 Overige aanleg ontvangsten	5.397	23.832	13.561	15.635	3.604	1.651	0

Budgetflexibiliteit

Met uitzondering van verkenning en planuitwerking, zijn de budgetten in 2019 juridisch verplicht op de peildatum 1 januari 2019.

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten na de begrotingsperiode tot en met 2032 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op hetzelfde detailniveau tot en met 2032 toegelicht.

Bedragen x € 1.000		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1 Investeren in waterveiligheid	uitgaven	499.672	407.172	471.974	483.565	633.132	448.752	595.369	516.288
1.01 Grote projecten waterveiligheid		343.164	229.909	205.094	224.906	88.333	8.480	110.724	0
1.02 Overige aanlegprojecten Waterveiligheid		147.112	171.053	261.763	254.769	541.811	437.972	482.645	514.288
1.03 Studiekosten		9.396	6.210	5.117	3.890	2.988	2.300	2.000	2.000
1.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	Ontvangsten	201.042	165.848	190.701	157.296	155.418	153.657	158.773	148.175
(Vervolg) Bedragen x € 1.000									
1 Investeren in waterveiligheid	uitgaven	533.818	475.048	479.757	533.330	516.269	250.984	324.180	7.169.310
1.01 Grote projecten waterveiligheid		664	0	0	0	0	0	0	1.211.274
1.02 Overige aanlegprojecten Waterveiligheid		531.154	473.048	477.757	531.330	514.269	248.984	322.180	5.910.135
1.03 Studiekosten		2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	47.901
1.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	Ontvangsten	153.657	153.658	153.657	153.658	153.658	146.471	153.658	2.399.327

1.01 Grote projecten waterveiligheid

Motivering

Deze projecten, waaraan de Tweede Kamer de status van Groot Project heeft toegekend, dragen bij aan de waterveiligheid in Nederland. Voor meer achtergrondinformatie over programmering in 2019 (en verder) wordt verwezen naar het MIRT 2019, de betreffende voortgangsrapportages en het Deltaprogramma 2019.

Producten

Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2)

Onder dit programma vallen de verbetermaatregelen die zijn voortgekomen uit de periodieke toetsing volgens de Waterwet. Uit de resultaten van de eerste (2001) en tweede (2006) toetsing op veiligheid van de primaire waterkeringen bleek dat een deel van deze keringen niet voldeed aan de wettelijke norm ([Kamerstukken II, 2007–2008, 27 625 en 18 106, nr. 103](#)). Verder bleek uit een toets in 2003 door RWS en de keringbeheerders (met name waterschappen) dat de zeeweringen langs de Noordzeekust op een aantal locaties op een termijn van twintig jaar niet meer aan de geldende veiligheidsnorm zouden voldoen. Deze locaties werden aangemerkt als Zwakke Schakels. Op negen van deze locaties lag tevens een opgave tot verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, de zogenaamde Prioritaire Zwakke Schakels Kust. Deze maken ook onderdeel uit van HWBP-2. Met de oplevering van Zwakke Schakel West-Zeeuws Vlaanderen in 2016 zijn alle zwakte schakels versterkt. Vanuit het HWBP-2 worden subsidies verstrekt aan de waterschappen voor de uitvoering van de vereiste verbetermaatregelen en worden de maatregelen aan de rikskeuringen betaald. Het HWBP-2 is onderdeel van het Deltaprogramma met behoud van eigen besturing, organisatie en financiering. Met het afsluiten van het Bestuursakkoord Water (2011) dragen de waterschappen bij aan de financiering van het HWBP-2 en het HWBP. In bijlage 3 is een nadere toelichting op de financieringsafspraken ten aanzien van de Hoogwaterbeschermingsprogramma's (HWBP-2 en HWBP) opgenomen.

Conform de Regeling Grote Projecten ontvangt de Tweede Kamer ieder half jaar een Voortgangsrapportage: vóór 1 april 2019 Voortgangsrapportage 15 en vóór 1 oktober 2019 Voortgangsrapportage 16.

Meetbare gegevens

Het HWBP-2 bestaat uit 87 versterkingsprojecten, inclusief de Zwakke Schakels. Per 31 december 2017 voldoen 79 projecten aan de vigerende veiligheidsnorm. Het programma bevindt zich inmiddels in de fase dat nogenoeg alle projecten in realisatiefase zijn. Er zijn zeven resterende projecten in uitvoering en één project start naar verwachting in 2018 met de realisatie.

Waar mogelijk worden innovatieve oplossingen gebruikt. Daarnaast kunnen investeringen vanuit het innovatiebudget HWBP-2 leiden tot nieuwe kennis over ontwerpvoorschriften.

In de basisrapportage ([Kamerstukken II, 2011–2012, 27 625, nr. 237](#)) is aangegeven dat de meerderheid van de projecten in 2017 is afgerond en dat enkele projecten een geprognosticeerde einddatum van na 2017 laten zien. Dit beeld is in de 13de voortgangsrapportage (Kamerstukken II, 2016–2017, [32 698, nr. 33](#)) (welke de rapportageperiode van 1 juli 2017 tot en met 31 december 2017 bestrijkt) met twee projecten gewijzigd. Na 2017 worden nog 8 projecten opgeleverd.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

De onderstaande verschillen zijn het gevolg van prijsindexatie naar prijspeil 2018.

Projectoverzicht Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma; realisatie (bedragen x € 1 mln.)

Projectomschrijving	Projectbudget				Kasbudget				Oplevering			
	huidig	vorig	t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	later	huidig	vorig
Projecten Nationaal												
HWBP-2 Rijksprojecten	187	185	48	67	34	30	0	0	0	8	0	0
HWBP-2 Waterschapsprojecten	2.431	2.420	1.714	189	121	129	85	87	0	106		
Overige projectkosten (programmabureau)	46	45	30	4	3	2	1	1	1	0	5	
afrondingen		-1	1		-1							
Programma	2.663	2.650	1.791	261	158	160	86	88	8	111		
Budget (DF 1.01.01/02)												

Producten

Ruimte voor de Rivier

De Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier is in 2006 door de beide Kamers vastgesteld. Met de PKB wil het kabinet twee doelstellingen bereiken:

- Het op het vereiste niveau brengen van de bescherming van het rivierengebied tegen overstromingen. Dit houdt in dat de veiligheid langs de Rijntakken en het benedenstroomse deel van de bedijkte Maas (vanaf Hedikhuizen) in overeenstemming wordt gebracht met de wettelijke vereiste norm.
- Een bijdrage leveren aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van het rivierengebied, waardoor het rivierengebied economisch, ecologisch en landschappelijk wordt versterkt.

Uitgangspunt voor de PKB is dat het Nederlandse rivierensysteem een piek in de waterafvoer (de maatgevende afvoer), die statistisch eens per 1.250 jaar kan voorkomen, veilig kan verwerken. Deze norm is in 2001 voor de Rijn vastgesteld op 16.000m³/s bij Lobith. De Maas benedenstrooms van Hedikhuizen moet uiterlijk in 2015 een maatgevende afvoer van 3.800m³/s bij Borgharen veilig kunnen verwerken. Voor de IJssel is de maatgevende afvoer verhoogd met een gezamenlijke toestroom van 250m³/s vanuit de zijrivieren.

De PKB bevat een besluit over het uiterlijk eind 2015 uit te voeren basispakket van 39 maatregelen en de plaats waar deze getroffen worden. Vijf maatregelen bleken niet nodig voor het bereiken van de waterveiligheidsdoelstelling, waardoor 34 maatregelen over bleven. Hiervan waren er 25 in 2015 gerealiseerd. In 2016 en 2017 hebben de laatste projecten de mijlpaal waterveiligheid bereikt. De waterveiligheidsdoelstelling en de ruimtelijke kwaliteitsdoelstelling voor het volledige programma zijn eind 2017 behaald.

Conform de Regeling Grote Projecten ontvangt de Tweede Kamer ieder halfjaar een voortgangsrapportage. Begin april 2018 is de eindevaluatie (Kamerstuk 2017–2018 [30 080, nr. 90](#)) aangeboden aan de Kamer en de 31^e voortgangsrapportage. Na formele opheffing van de Groot Project Status zal de rapportage over de finale afronding van het programma plaatsvinden als onderdeel van de reguliere rapportage Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT).

Meetbare gegevens

Naar huidige inzichten is de stand per 31 december 2018 als volgt:

- Voor 100% van het realisatiebudget is de projectbeslissing genomen. Alle maatregelen zijn uitgevoerd;
- De waterveiligheidsdoelstelling van het programma Ruimte voor de Rivier is voor alle Maatregelen en het programma als geheel behaald.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

- Ruimte voor de Rivier: de toename van het budget wordt veroorzaakt door het toevoegen van een bijdrage uit derden van € 2,5 miljoen en het verwerken van de prijsindexering naar prijspeil 2018 (€ 3 miljoen).

Projectoverzicht Ruimte voor de rivier; realisatie (bedragen x € 1 miln.)

	Projectbeschrijving				Projectbudget				Kasbudget				Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	later	huidig	vorig	2019	2019
Project RvdR														
Projecten Nationaal														
Ruimte voor de rivier	2.307	2.301	2.119	73	35	9	70	0	0	0	0	0	1	1
Programma Realisatie	2.307	2.301	2.119	73	35	9	70	0	0	0	0	0	1	1
Budget (DF 1.01.03)														
	2.119	73	35	9	70	0	70	0	0	0	0	0	1	1

Producten

Maaswerken

Op dit onderdeel worden de uitgaven van de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas van het programma Maaswerken verantwoord.

Maaswerken is voortgekomen uit het Deltaplan Grote Rivieren dat na de twee hoogwaters in de Rijn en de Maas in december 1993 en januari 1995 tot stand kwam. Belangrijkste doelstelling is het verbeteren van de bescherming van inwoners van Limburg en Noord-Brabant tegen hoogwater van de Maas.

Op verzoek van de Tweede Kamer is de eindevaluatie, zoals bedoeld in de Regeling Grote Projecten, opgesteld. Begin april 2018 is de eindevaluatie en de 33^e (en naar verwachting laatste) voortgangsrapportage (Kamerstuk 2017–2018 [18 106, nr. 245](#)) aangeboden aan de Kamer. Na formele opheffing van de Groot Project Status zal de rapportage over de voortgang en afronding van het programma plaatsvinden als onderdeel van de reguliere rapportage Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT).

Naast de werken in de Zandmaas en de Grensmaas zijn nog aanvullende maatregelen nodig om in alle dijkringen langs de Maas het wettelijke beschermingsniveau te bereiken (overstromingskans kleiner dan 1/250e per jaar). Het prioritaire deel van dit werk dient in 2020 gereed te zijn. De rest van de werkzaamheden loopt via het HWBP mee. Planuitwerking en realisatie van deze «prioritaire sluitstukkaden» gebeurt grotendeels door het waterschap Limburg en er is hiervoor vanuit het budget van Maaswerken € 75 miljoen beschikbaar gesteld. De aanpak voor de Grensmaas en de afspraken over de gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum zijn vastgelegd in de Bestuursovereenkomst Waterveiligheid Maas van 10 november 2011.

Meetbare gegevens

Indicator	Grensmaas	Zandmaas
Hoogwaterbeschermingsprogramma	100% in 2017 (gerealiseerd)	100% in 2016
Natuurontwikkeling	1.208 ha (100%)	427 ha
Grind	ten minste 35 mln. ton	

Grensmaas en Zandmaas, natuurontwikkeling

De deelprogramma's Grensmaas en Zandmaas (fase I) dragen primair bij aan de hoogwaterveiligheidsdoelstelling. Daarnaast wordt met deze projecten natuur gerealiseerd die ten goede komt aan de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

In het kader van de herijking van de Ecologische Hoofdstructuur door Rutte I is bij het Zandmaasproject besloten 129 ha natuur niet te realiseren door de nevengeulen Belfeld en Sambeek uit de scope te halen. Deze nevengeulen leveren geen bijdrage aan de hoogwaterveiligheidsdoelstelling. De naturopgave binnen de Zandmaas is gerealiseerd. De feitelijke oplevering en overdracht is afhankelijk van de voortgang van de delfstofwinning.

In de Grensmaas is de scope nagenoeg gelijk gebleven. Alleen de verwerving van natuurgronden bij de locatie Roosteren (44 ha) is komen te vervallen. Deze locatie valt buiten de uitvoeringsovereenkomst met het Consortium Grensmaas. De totale oppervlakte natuurontwikkeling in de

Grensmaas wordt daarmee 1.208 ha. Het Ministerie van EZK neemt hiervan thans 728 ha voor haar rekening (TK [18 106, nr. 230](#), 20 april 2015).

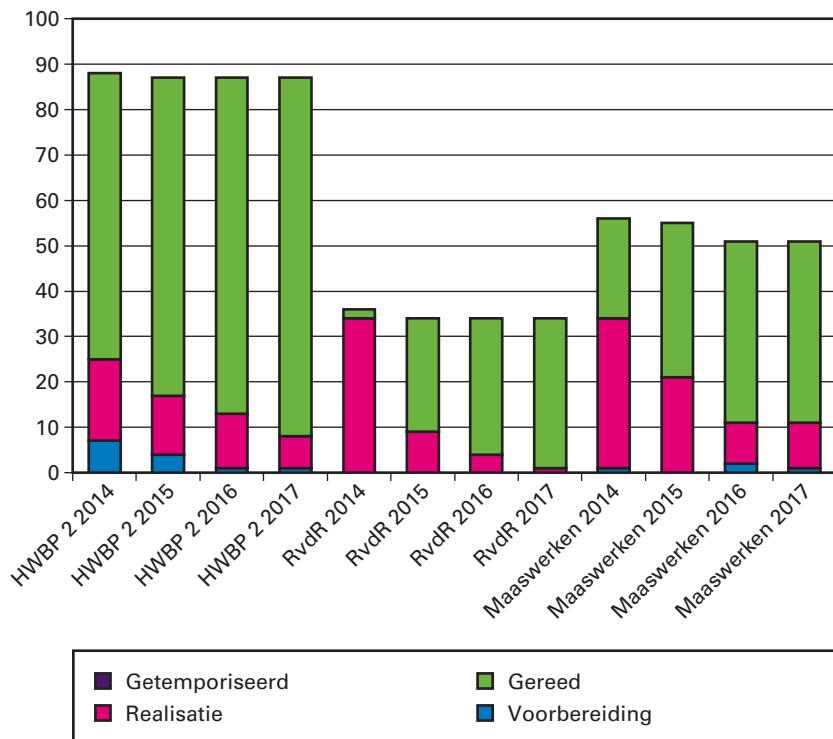
Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

De onderstaande verschillen zijn het gevolg van prijsindexatie naar prijspeil 2018.

Projectoverzicht Maaswerken; realisatie (bedragen x € 1 mil.)												
	Projectomschrijving			Projectbudget			Kasbudget			Oplevering		
	huidig	vorig	t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	later	huidig	vorig
Project Maaswerken												
Projecten Zuid-Nederland												
Grensmaas	153	152	78	3	2	0	70	0	0	0	0	2017/2024
Zandmaas	399	398	322	6	36	36	0	0	0	0	0	2020
Programma Realisatie	552	550	400	9	38	36	70	0	0	0	0	2020
Budget (DF 1.01.04)												

Maatregelen ter verbetering van de waterveiligheid

De kengetallen hieronder geven informatie over de stand van zaken van maatregelen ter verbetering van de waterveiligheid onder het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2), en de programma's Ruimte voor de Rivier (RvdR) en Maaswerken. Het geeft een meerjarig inzicht in de voortgang van de maatregelen van de betreffende programma's. De beleidsinspanningen van de Minister van IenW die onder Hoofdstuk XII (artikel 11) vallen richten zich op de regie op deze programma's.

1.02 Overige aanlegprojecten

Motivering

Naast de grote projecten op het gebied van waterveiligheid zijn hieronder de overige aanlegprojecten beschreven.

Producten

1.02.01 Verkenningen- en planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met maatschappelijke meerwaarde op het gebied van waterbeheer te verkennen en daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering.

Op dit artikelonderdeel worden diverse projecten en programma's verantwoord die zich in de MIRT-verkenningen- en planuitwerkingsfase bevinden.

Projectoverzicht Verkenningen- en planuitwerkingsprogramma (bedragen x € 1 miln.)

Projectomschrijving	Budget	Planning		
	Huidig	vorig	PB of TB	Oplevering
Projecten Nationaal				
Reservering Areaalgroei	14	14		
EPK Planuitwerking en verkenningen Waterveiligheid	11	11		
Projecten Zuid-Nederland				
Meerkosten rivierverruiming Rijn en Maas	191	193		1
Projecten Oost-Nederland				
IJsseldelta 2e fase	81	81	2018	2022
Projecten Noord-Nederland				
Texel NIOZ	2	2		
Projecten Zuidwest-Nederland				
Zandhonger Oosterschelde (Roggenplaat)	0	1	2016	2018
Totaal programma planuitwerking en verkenning	299	302		
Budget DF 1.02.01	299			

PB is Projectbeslissing en TB is Trajectbesluit

Toelichting:

1. Rivierverruiming Rijn en Maas: Voor de uitvoering van de MIRT/HWBP verkenning Meer Maas Meer Venlo (MMMV) is € 1,933 miljoen overgeheveld via BZK naar het gemeentefonds voor de gemeente Venlo;
2. Zandhonger Oosterschelde: Het resterende budget voor de uitvoering van de Roggeplaat is overgeheveld naar het realisatieprogramma op artikel 01.02.

1.02.02 Realisatieprogramma

Dit programma levert een bijdrage aan het voldoen aan de wettelijke normen van de primaire waterkeringen in beheer bij het Rijk en bij de waterschappen én levert een bijdrage aan het beheer van de rijkswateren.

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) is een alliantie tussen de waterschappen en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Het programma is opgericht voor het aanpakken van de waterveiligheidsopgave die voortvloeit uit de Derde Landelijke Rapportage Toetsing primaire waterkeringen (LRT3) in 2011 en de daaropvolgende beoordelingsrondes. Het programma heeft als doel in 2050 alle primaire waterkeringen in Nederland op orde te hebben. Circa 90% van de primaire waterkeringen is in beheer bij de waterschappen. Het overige deel is vrijwel volledig in beheer bij het Rijk. Door de samenwerking binnen de alliantie wordt de beschikbare kennis en deskundigheid van de verschillende waterbeheerders optimaal benut.

Het HWBP kent een voortrollend karakter, waarbij jaarlijks een actualisatie van het zesjarige programma plaatsvindt en er een nieuw jaar aan de programmering wordt toegevoegd. Met deze werkwijze ontstaat een adaptief programma dat flexibel kan spelen op nieuwe ontwikkelingen.

De huidige HWBP opgave komt voort uit de LRT3 (2011) en de verlengde derde toetsing (LRT3+, 2013). Op basis van de nieuwe landelijke beoordeelingsronde overstromingsrisico (LBO-1), die op 1 januari 2017 van start is gegaan, worden ook in het programma 2019–2024 nieuwe projecten toegevoegd.

De prioritering van de jaarlijks uit te brengen programmering is gebaseerd op urgentie. De programmering 2019–2024 wordt gelijktijdig met deze begroting op Prinsjesdag als onderdeel van het Deltaprogramma 2019 (paragraaf 3.3) gepresenteerd.

Eind 2019 zijn naar verwachting 54 kilometer dijk en 15 kunstwerken van de totale scope veilig. Het HWBP is onderdeel van het Deltaprogramma met behoud van eigen besturing, organisatie en financiering.

Vooroeververdediging Oosterschelde en Westerschelde

In 2017 is de financiële afwikkeling van het deel steenbekledingen afgerond. Daarnaast wordt ook de vooroeververdediging van de dijken in het Ooster- en Westerscheldegebied aangepakt. Het project vooroeververbeteringen is opgedeeld in verschillende clusters die over de tijd worden uitgevoerd. Ook in 2019 wordt gewerkt aan een aantal vooroeververbeteringstrajecten.

Rivierverruiming, niet zijnde Ruimte voor de Rivier

Langs de Maas, de Rijn, de Waal en de Lek worden rivierverruimingsprojecten uitgevoerd ten behoeve van natuurontwikkeling in de uiterwaarden en om een grotere waterafvoer te kunnen opvangen, de zogeheten NURG (Nadere Uitwerking Rivieren Gebied) projecten. Het NURG-programma wordt uitgevoerd door de Ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Infrastructuur en Waterstaat. Inmiddels is het overgrote deel van de opgave gerealiseerd en hebben de beide ministeries bij de Herijking van de Ecologische Hoofdstructuur afspraken gemaakt over de verdeling van de restopgave. Hierin is afgesproken dat elk ministerie zijn nog lopende projecten afmaakt. Op dit moment lopen er nog twee IenW NURG-projecten. Voor het project Afferdense en Deestse Waarden is de oplevering voorzien eind 2019. Dit project is ook van belang voor het realiseren van de waterveiligheidsdoelstelling van de PKB Ruimte voor de Rivier. Het project Heesselt wordt in 2020 opgeleverd.

Afsluitdijk

Het project Afsluitdijk omvat opgaven op het gebied van waterveiligheid en waterafvoer. In 2018 is het project Afsluitdijk gegund en zijn de werkzaamheden gestart. Openstelling (waterveilig) is voorzien in 2022. Omdat in 2018 een DBFM contract is afgesloten, is het budget overgeheveld naar artikel 04.02.01 Geïntegreerde contractvormen/PPS.

Overige onderzoeken en kleine projecten

Onderdeel van overige onderzoeken en kleine projecten is onder andere het Project Roggenplaat. Rijkswaterstaat heeft in opdracht van de ministeries IenW en LNV een MIRT verkenning uitgevoerd naar een aanpak voor de negatieve effecten van de zandhonger in de Oosterschelde. Het daaruit volgende voorkeursalternatief is het suppleren van de Roggenplaat, omdat door de zandhonger de oppervlakte en hoogte van deze plaat snel afnemen. Het doel van de realisatie is het uitvoeren van een zandsuppletie op de Roggenplaat in de Oosterschelde met een omvang van 213 ha en 1,3 miljoen m³. De aanleg is voorzien in de winter van 2019–2020.

Een ander klein project is de primaire kering Vlieland en Terschelling. Dit project omvat een gedeeltelijke verlegging van het zandige deel van de primaire waterkeringen op Vlieland en Terschelling. Om aan de veiligheidsnormen te voldoen zijn voor beide verleggingen zandaanvullingen noodzakelijk. Het project omvat tevens de verhoging van de dijk van het bedrijventerrein op Vlieland ter plaatse van het terrein van Rijkswaterstaat. De oplevering voor de werkzaamheden in Vlieland is voorzien in 2018 en op Terschelling eind 2019.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

- HWBP Riksprojecten: De toename van het budget is het gevolg van de prijsindexering naar prijspeil 2018.
- HWBP Waterschapsprojecten en overige projecten: de toename van het budget (€ 450 miljoen Waterschapsprojecten en € 6 miljoen overige projecten) is voornamelijk het gevolg van de intrede van de nieuwe normering en het bijbehorende nieuwe beoordelingsinstrumentarium (WBI). Op 1 januari 2017 is er vanuit de Waterwet overgestapt op een nieuwe normeringssystematiek. Vanaf dat moment worden de primaire waterkeringen door de beheerders ook beoordeeld met het WBI. Ten opzichte van de oude normeringssystematiek kunnen deze beoordelingen per dijktraject leiden tot versterkingsmaatregelen die voortvloeien uit een nieuwe, een grotere of een kleinere waterveiligheidsopgave. Al deze wijzigingen moeten worden ingepast in het voortrollende programma waarbij conform het afgesproken uitgangspunt wordt geprioriteerd op basis van urgentie van de waterveiligheidsopgave. En dit leidt tot mutaties in het programma en in de bijbehorende begrotingsreeks.
- Dijkversterking en herstel steenbekleding: de afname van het budget komt door een meevaller (€ 11,6 miljoen). Daarnaast is sprake van een kleine stijging van € 1 miljoen als gevolg van de prijsindexering naar prijspeil 2018.

Projectoverzicht; Realisatieprogramma (bedragen x € 1 miln.)									
	Projectbudget							Kasbudget	
	huidig	vorig	t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Projecten Nationaal									
Programma HWBP									
HWBP Rijksprojecten	617	608	5	5	7	11	33	41	92
HWBP Waterschapsprojecten	5.092	4.642	361	121	166	261	414	346	363
HWBP Overige projectkosten (programmabureau)	86	80	24	6	5	5	5	5	31
Maatregelen i.r.t. rivierverruiming	192	192	162	11	8	10	0	0	1
Wettelijk BeoordelingsInstrumentarium 2023	23	23	1	5	5	5	4	3	0
Zandhonger Oosterschelde	11	11	0	3	6	0	2	0	0
Projecten Noord-Nederland									
Primaire waterkering Vlieland	2	2	0	1	1	0	0	0	0
Projecten Noordwest-Nederland									
Afsluitdijk	11	11	10	1	0	0	0	0	0
Projecten Oost-Nederland									
Kribverlaging Pannerdensch Kanaal	19	19	1	1	2	10	5	0	0
IJsseldelta 2e fase (Reevessluis)	94	93	21	40	18	6	6	3	0
Monitoring Langsdammen Waal	5	5	0	0	0	0	0	0	5
Projecten Zuidwest-Nederland									
Overige onderzoeken en kleine projecten	1.169	1.168	1.164	3	1	1	0	0	0
Dijkversteekking en herstel steenbekleding afondingen	812	823	770	11	1	25	5	0	0
Programma Realisatie	8.130	7.677	2.519	208	220	332	474	398	460
Budget (DF 1.02.02)				140	150	228	231	532	438
Overprogrammering (-)				-68	-70	-104	-243	134	-22
									373

1.03 Studiekosten

Motivering

Dit betreft enerzijds studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en daarnaast de overige studiekosten op het gebied van waterveiligheid.

Naast de grote projecten op het gebied van waterveiligheid zijn hieronder de overige aanlegprojecten beschreven.

Producten

Studie- en onderzoekskosten Deltaprogramma

Hieronder vallen studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken). Het Deltaprogramma (DP) is een programma van maatregelen, voorzieningen, onderzoeken en ambities gericht op de korte, middellange en lange termijn waterveiligheid en zoetwatervoorziening van Nederland. Voor een nadere toelichting over deze onderzoeken wordt verwezen naar het Deltaprogramma 2019.

Op dit onderdeel worden vooral de onderzoeken voor waterveiligheid verantwoord.

- Het Nationaal Watermodel is een geïntegreerde set van modellen om het waterhuishoudkundig systeem van Nederland door te rekenen. Deze is oorspronkelijk ontwikkeld voor het Deltaprogramma. Het model is gebruikt om de effecten van maatregelen op het gebied van waterveiligheid en zoetwatervoorziening te berekenen. In 2019 blijft het Deltamodel in gebruik voor het beantwoorden van vragen die bij de uitvoering van het Deltaprogramma spelen. De doorontwikkeling van het model heeft als doel de waterhuishoudkundige basis ervan ook in andere rekentoepassingen te gebruiken om zo de onderlinge vergelijkbaarheid en de betrouwbaarheid van die toepassingen te garanderen en genereert het model de waterhuishoudkundige basis voor waterkwaliteitsmodellen.
- MIRT-onderzoeken naar de waterveiligheid in de Rijn-Maasdelta: voor de verwachte stijging van de zeespiegel, toenemende extreme rivierafvoeren en sociaaleconomische veranderingen zijn langetermijnstrategieën ontwikkeld voor waterveiligheid en zoetwatervoorziening. Daarbij worden de strategieën en maatregelen voor waterveiligheid en sociaaleconomische ontwikkeling in synergie met elkaar en met oog voor ruimtelijke kwaliteit ontwikkeld. Komende jaren wordt met maatregelen en nadere beleidsuitwerking vervolg gegeven aan de gemaakte beleidskeuzes voor dit gebied.
- Stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie: Vanuit het Deltafonds is € 6,7 miljoen beschikbaar gesteld voor het Stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie om de transitie naar een klimaatbestendige inrichting van Nederland in 2050 te ondersteunen met diverse activiteiten en producten, zoals het kennisportaal, het organiseren van themabijeenkomsten, de ondersteuning van voorbeeldprojecten en het faciliteren van kennis- en leernetwerken. Aanvullend op het lopende stimuleringsprogramma wordt voor in totaal € 20 miljoen gereserveerd om decentrale overheden te ondersteunen bij onder andere de uitvoering van stresstesten en risicodiallogen, en het uitvoeren van pilots. Deze middelen zullen volgend voorjaar vanuit het Deltafonds beschikbaar worden gesteld voor de jaren 2019 en 2020.
- Toetsing Regionale kringen in beheer van het Rijk: Rijkswaterstaat is gestart met de toetsing van de regionale kringen in beheer van het Rijk. Ook kunstwerken en niet-waterkerende objecten worden getoetst. De planning is in 2018 aangepast, aangezien de opstartfase meer tijd

heeft gekost dan voorzien. Verwacht wordt dat de toetsing van deze regionale keringen in 2020 is afgerond.

- Eerste beoordeling primaire waterkeringen: Op basis van de nieuwe waterveiligheidsnormen (in werking per 1 januari 2017) wordt door de beheerders gewerkt aan de eerste beoordeling van de primaire waterkeringen, de nieuwe regeling beoordeling veiligheid primaire keringen en onderliggende technische leidraden en software. Om de beheerders te ondersteunen worden de komende jaren nog verbeteringen doorgevoerd in deze instrumenten. Ook worden voorbereidingen getroffen voor het instrumentarium van 2023, zodat de voorschriften voor de beoordelingsronde die in 2023 start, aansluiten op de actuele kennis en de ervaringen die in de eerste beoordelingsronde worden opgedaan. Als uit de beoordeling blijkt dat een primaire kering niet aan de norm voldoet, neemt een beheerder maatregelen. De Minister stelt conform de Waterwet een ontwerpinstrumentarium (OI) beschikbaar dat strekt tot aanbeveling bij het ontwerpen van een kering. Daarnaast wordt gewerkt aan de stroomlijning van de informatie-uitwisseling tussen beheerders, het Hoogwaterbeschermingsprogramma en het Ministerie van IenW.
- Lange termijn ambitie/Kennisprogrammering Waterveiligheid: het Rijk heeft een wettelijke taak (artikel 2.6 Waterwet) om zorg te dragen voor de totstandkoming en verkrijgbaarstelling van technische leidraden voor het ontwerp, het beheer en het onderhoud van de primaire waterkeringen in Nederland.
Hiertoe worden langjarige activiteiten (onderzoek) uitgevoerd om een solide kennisbasis te ontwikkelen. De kennis over waterveiligheid wordt hiermee op het vereiste niveau gehouden, zodat sprake is van actueel, effectief en uitvoerbaar waterveiligheidsbeleid. Dit is de lange termijn ambitie voor waterveiligheid, vormgegeven door de uitvoering van de Kennisagenda en de Kennisprogrammering Waterveiligheid. Het programmeren van de kennis voor waterveiligheid, die met input van de waterveiligheidssector tot stand is gekomen, is gebaseerd op de volgende drie pijlers:
 - Techniek: hiermee wordt invulling gegeven aan de wettelijke verantwoordelijkheid (artikel 2.5 Waterwet) voor het beschikbaar stellen van een Beoordelingsinstrumentarium (WBI) voor de primaire waterkeringen en het actualiseren van de onderbouwende leidraden (LD) en technische rapporten (TR) (o.a. over faalmechanismen als macrostabiliteit, piping en de belasting van de primaire waterkeringen door waterstanden en golven);
 - Systeem: verantwoordelijkheid voor de kennisbasis over het gedrag van kust- en riviersystemen en uitvoering van EU-verplichtingen, zoals de Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR);
 - Leefomgeving: omgevingsfactoren die van invloed zijn op de totstandkoming van het waterveiligheidsbeleid, zoals klimaatverandering/zeespiegelstijging, ruimtelijke adaptatie en wateroverlast.Het belang van een structurele reservering is om hiermee de genoemde solide basis te kunnen garanderen vanuit de wettelijke taak en om hiermee zo goed mogelijk aan te sluiten bij de langjarige programmering van andere partijen, zoals het NWO-domein Toegepaste en Technische Wetenschappen van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO/TTW) en ook het Nationaal Kennis- en innovatieprogramma Water (NKWK) benutten.
Voor de uitvoering van het meerjarenprogrammering is € 30 miljoen beschikbaar in de periode 2018–2032

1.09 Ontvangsten

Ontvangsten waterschapsprojecten

Conform de Spoedwet ([Stb. 2011, 302](#)) dragen de waterschappen vanaf 2011 € 81 miljoen per jaar bij aan het HWBP. Deze bijdrage van de waterschappen is conform het regeerakkoord Rutte I en het Bestuursakkoord Water aangevuld tot € 131 miljoen in 2014 en tot € 181 miljoen structureel vanaf 2015 (inclusief project gebonden aandeel, prijspeil 2010). Deze bijdrage wordt geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het Ministerie van Financiën. Vanaf 2018 en verder komt dit bedrag jaarlijks uit op ongeveer € 191 miljoen (inclusief project gebonden aandeel).

De middelen van de waterschappen worden eerst ingezet voor de waterschapsprojecten van het HWBP-2 en vervolgens voor de waterschapsprojecten van het HWBP. Het in 2013 door de Tweede en Eerste Kamer aangenomen wetsvoorstel Wijziging van de Waterwet (doelmatigheid en bekostiging hoogwaterbescherming) (Kamerstukken II, 2012–2013, [33 465, nr. 3](#)) is per 1 januari 2014 in werking getreden. De wet regelt dat het Rijk en de waterschappen jaarlijks elk de helft van de bijdrage aan het HWBP gaan betalen.

In bijlage 3 is een overzicht opgenomen waarin nader is ingegaan op de financiering van het HWBP-2 en het HWBP.

Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening

Motivering

Op het gebied van zoetwatervoorziening is het beleid gericht op een duurzame zoetwatervoorziening die economisch doelmatig is. De uitvoering is gericht op het zoveel mogelijk voorkomen van tekorten. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van overheden en gebruikers. Het Ministerie van IenW werkt samen met deze partijen in het Deltaprogramma Zoetwater. De maatregelen die in uitvoering worden genomen staan in het Deltaplan Zoetwater. In periodes van ernstig watertekort (in droge zomers) wordt water verdeeld op basis van een verdringingsreeks.

Op dit artikel worden de producten op het gebied van zoetwatervoorziening verantwoord. De waterkwaliteit maatregelen in het hoofdwatersysteem die niet verbonden zijn aan waterveiligheid en zoetwatervoorziening worden op artikel 7 van het deltafonds verantwoord.

Dit artikel is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal waterbeleid) op de begroting van hoofdstuk XII.

Ambities voor zoetwater

Nederland heeft een unieke ligging in een delta. Water speelt niet alleen een cruciale rol in de leefbaarheid van onze omgeving, het is ook een verbindend element in onze economische positie. Zelfs in droge tijden komen via de Rijn en de Maas nog honderdduizenden liters zoetwater ons land binnen. Dit is een belangrijk concurrentievoordeel ten opzichte van landen die deze rivieren niet hebben. Nederland bezit unieke kennis en kunde op het gebied van waterbeheer en waterkwaliteit en verdient daar veel geld mee.

Om de bijdrage van zoetwater aan onze sterke economische positie te behouden en te versterken, in harmonie met de leefomgeving, is het zaak dat er geanticipeerd wordt op toekomstige trends en ontwikkelingen. Nu al zijn er knelpunten en deze nemen toe bij klimaatverandering. De ambitie is om de rol die zoetwater in onze sterke economische positie speelt niet alleen te behouden, maar ook te versterken en ervoor te zorgen dat water blijft bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving. Rijk, regio en gebruikers nemen samen de verantwoordelijkheid voor een goede zoetwatervoorziening en het voorkomen van tekorten. Het Ministerie van IenW draagt financieel bij aan het uitvoeringsprogramma voor de periode 2015–2021 en investeert in het ontwikkelen van kennis en beleid ten behoeve van besluitvorming over de periode na 2021. IenW levert een belangrijke (financiële en personele) bijdrage aan het Programmabureau Zoetwater ten behoeve van de uitvoering van de Deltabeslissing Zoetwater.

De ambitie is uitgewerkt in vijf nationale zoetwaterdoelen:

- Het in stand houden en bevorderen van een gezond en evenwichtig watersysteem.
- Het beschermen van de cruciale gebruiksfuncties drinkwater (volksgezondheid), energie, kwetsbare natuur, waterkeringen en het tegengaan van klink en zetting.
- Het effectief en zuinig gebruiken van het beschikbare water.
- Het bevorderen van de concurrentiepositie van Nederland wat betreft aan water gerelateerde economie.

- Het ontwikkelen van waterkennis, -kunde en -innovatie ten behoeve van de zoetwaterdoelen.

Met de Deltabeslissing Zoetwater zijn een adaptieve strategie voor zoetwater en een uitvoeringsprogramma, het Deltaplan Zoetwater, beschikbaar gekomen. Het Deltaplan Zoetwater beschrijft de maatregelen die worden genomen in de periode 2015–2021. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar het Deltaplan en het Nationaal Waterplan 2016–2021.

Van ambities naar uitvoering

Met de deltabeslissing Zoetwater en de daaruit volgende Zoetwaterstrategie wordt beoogd een duurzaam en economisch doelmatige zoetwatervoorziening te realiseren. Het Deltaprogramma Zoetwater kent een korte- en langetermijnstrategie. Voor de korte termijn (tot 2028) levert het Deltaprogramma de uitwerking van de waterbeschikbaarheid (voorheen het voorzieningenniveau), een investeringsprogramma waarin maatregelen zijn opgenomen voor het robuuster maken van het watersysteem (nationaal en regionaal) en een kennisagenda voor verdere onderbouwing en ontwikkeling van de adaptieve strategie. Met de waterbeschikbaarheid wordt helderheid gegeven over het risico op tekort aan zoetwater voor gebruikers en de inspanningen en verantwoordelijkheden die de overheid voor de zoetwatervoorziening heeft. De langetermijnstrategie voor zoetwater (na 2028) is gericht op het behouden van beleidsopties en het benutten van meekoppelkansen, gezien de onzekerheid van klimaatontwikkeling.

Het Nationaal Waterplan 2016–2021 bevat de elementen van de Deltabeslissing Zoetwater voor het riksbeleid. Er is een gezamenlijk (Rijk en regio) uitvoeringsprogramma, het Deltaplan Zoetwater. Dit Deltaplan gaat in op de inzet (financiële bijdrage) van Rijk en regio voor de korte en lange termijn.

Ten behoeve van het vervolg op het 1e maatregelenpakket zoetwater wordt in deze begroting € 150 miljoen gereserveerd op artikelonderdeel 05.04 en betreft een reservering voor een vervolg in de periode na 2021. Deze middelen dienen om de gevolgen van langdurige droogte en lage rivieraafvoer als gevolg van klimaatverandering zoveel mogelijk te beperken.

Budgettaire gevolgen van de uitvoering van art. 2 Investeren in zoetwatervoorziening (bedragen x € 1.000)							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	7.576	24.398	24.655	47.422	41.492	1.546	2.800
Uitgaven	11.397	27.180	25.244	47.895	42.784	1.546	2.764
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>	100%						
2.01 Aanleg waterkwantiteit	0	0	0	0	0	0	0
2.01.01 Verkenning en planuitwerking waterkwantiteit							
2.01.02 Realisatieprogramma waterkwantiteit	0	0	0	0	0	0	0
2.02 Overige waterinvesteringen zoetwatervoorziening	9.327	23.748	22.504	44.545	40.264	1.461	2.341
2.02.01 Verkenningen en planuitwerking zoetwatervoorziening	0	0	0	0	458	458	1.833
2.02.02 Realisatieprogramma zoetwatervoorziening	9.327	23.748	22.504	44.545	39.806	1.003	508
2.03 Studiekosten	2.070	3.432	2.740	3.350	2.520	85	423
2.03.01 Studie en onderzoeks-kosten Deltaprogramma	2.070	3.432	2.740	3.350	2.520	85	423
2.03.02 Overige studiekosten	0	0	0	0	0	0	0
Ontvangsten	0	755	3.000	41	0	0	0
2.09 Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorziening	0	755	3.000	41	0	0	0
2.09.01 Ontvangsten zoetwatervoorzieningen	0	755	3.000	41	0	0	0
2.09.02 Overige aanleg ontvangsten							

Budgetflexibiliteit

Met uitzondering van verkenning en planuitwerking, zijn de budgetten in 2019 juridisch verplicht op de peildatum 1 januari 2019.

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten tot en met 2032 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op hetzelfde detailniveau tot en met 2032 toegelicht.

Bedragen x € 1.000		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
2 Investeren in zoetwatervoorziening		uitgaven	27.180	25.244	47.895	42.784	1.546	2.764	2.057
2.01 Aanleg waterkwantiteit		0	0	0	0	0	0	0	0
2.02 Overige waterinvesteringen zoetwatervoorziening		23.748	22.504	44.545	40.264	1.461	2.341	2.057	1.833
2.03 Studiekosten		3.432	2.740	3.350	2.520	85	423	0	0
2.09 Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorziening		Ontvangsten	755	3.000	41	0	0	0	0
(Vervolg) Bedragen x € 1.000									
2 Investeren in zoetwatervoorziening		uitgaven	1.917	1.833	1.833	0	0	0	156.886
2.01 Aanleg waterkwantiteit		0	0	0	0	0	0	0	0
2.02 Overige waterinvesteringen zoetwatervoorziening		1.917	1.833	1.833	0	0	0	0	144.336
2.03 Studiekosten		0	0	0	0	0	0	0	12.550
2.09 Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorziening		0	0	0	0	0	0	0	3.796

2.01 Aanleg waterkwantiteit

Er worden op dit artikelonderdeel nu geen projecten verantwoord.

2.02 Overige waterinvesteringen Zoetwatervoorziening

Motivering

Het betreft projecten die de zoetwatervoorziening bevorderen en de kwaliteit waarborgen. Dit zijn maatregelen en voorzieningen van nationaal belang ter voorkoming en waar nodig beperking van waterschaarste en ook ter bescherming of verbetering van de chemische of ecologische kwaliteit van watersystemen, voor zover deze onderdeel uitmaken van opgaven op het gebied van zoetwatervoorziening.

Producten

Verkenningen- en Planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met een maatschappelijke meerwaarde te verkennen en om daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering. Dit artikelonderdeel geeft inzicht in de stand van zaken van diverse projecten en programma's op het gebied van zoetwatervoorziening die zich in de fasen van voorbereiding tot realisatie bevinden.

Projectoverzicht Verkenningen- en planuitwerkingsprogramma (bedragen x € 1 mln.)				
Projectomschrijving	Budget		Planning	
	Huidig	vorig	PB of TB	Oplevering
Projecten Nationaal				
EPK Planuitwerking en verkenningen Zoetwatervoorziening	12	12		
Projecten Zuid-Nederland				
Roode Vaart	0	10		1
Totaal programma planuitwerking en verkenning	12	22		
Budget DF 2.02.02	12			

PB is Projectbeslissing en TB is Trajectbesluit

Toelichting

- Roode Vaart:** In 2018 is voor de uitvoering van het project Roode Vaart een bedrag van € 8 miljoen via het gemeentefonds overgeheveld naar de gemeente Moerdijk. Daarnaast is een bedrag van € 1,5 miljoen voor het BTW-comptabiele deel afgedragen aan het BTW-compensatiefonds (BCF).

Realisatieprogramma Zoetwatervoorziening

Projectoverzicht; realisatieprogramma (bedragen x € 1 miln.)															
		Projectomschrijving	huidig	vorig	Projectbudget t/m 2017	Kasbudget 2018	2019	2020	2021	2022	2023	later	huidig	vorig	Oplevering
Projecten															
National															
Deltaplan Zoetwater	118	118	6	13	21	36	39	1	1				2021	2021	
Projecten Zuidwest-Nederland															
Ecologische maatregelen Markermeer	11	17	1	1		8	1						2021/2022	2021/2022	1
Besluit Behoefte Haringvlietsluizen	76	76	67	9									2018	2018	
afrondingen					2										
Programma Realisatie	206	211	74	23	23	44	40	1	1	1	0				
Budget (DF 2.02.02)					23	23	44	40	1	1	0				

Toelichting

1. Er is een nieuwe afspraak gemaakt met de partners om de gestelde doelen in het project Ecologische Maatregelen Markermeer te behalen. De vertaling hiervan betekent dat het toegekend budget voor de KRW maatregel wordt teruggeboekt naar de tweede tranche KRW (artikel 7).

Zoetwatermaatregelen van nationaal belang: deze maatregelen hebben als doel huidige knelpunten in de zoetwatervoorziening te verminderen en Nederland voor te bereiden op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering.

Onderdeel van dit budget zijn (incidentele) subsidies en uitkeringen aan andere overheden. In de tabel budgettaire gevolgen van beleid bij dit beleidsartikel is in regel 2.02.02 realisatieprogramma zoetwatervoorziening een bedrag van € 52,6 miljoen aan subsidieverplichtingen opgenomen voor de periode 2015–2021. De bedragen hebben betrekking op de verlening van subsidies aan de volgende waterschappen: Stichtse Rijnlanden, Hollandsche Delta, Brabantse Delta, Delfland en Rivierenland. Deze maatregelen hebben als doel de huidige knelpunten in de zoetwatervoorziening te verminderen en Nederland voor te bereiden op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering.

Deze begrotingsvermelding vormt de wettelijke grondslag voor de hier bedoelde subsidieverlening(en) als bedoeld in artikel 4:23, derde lid, onder c, van de Algemene Wet Bestuursrecht.

IenW boekt in de periode 2015–2021 ook een bedrag van in totaal € 63,5 miljoen over naar het Provinciefonds voor het nemen van zoetwatermaatregelen. Deze middelen dragen ook bij aan het verminderen van huidige knelpunten in de zoetwatervoorziening en aan het opvangen van mogelijke gevolgen van klimaatverandering. Deze zoetwatermaatregelen van nationaal belang zijn opgenomen in het Deltaplan Zoetwater, onderdeel van het Deltaprogramma.

Een aantal zoetwatermaatregelen van nationaal belang worden door het Rijk uitgevoerd. Voor de programmering van deze maatregelen is ten behoeve van zoetwatermaatregelen van Rijkswaterstaat € 17,3 miljoen toegevoegd vanuit artikelonderdeel 5.03, investeringsruimte.

2.03 Studiekosten

Motivering

Dit betreft enerzijds studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en daarnaast de overige studiekosten op het gebied van zoetwatervoorziening.

Producten

Studie- en onderzoekskosten Deltaprogramma

Op dit onderdeel van de begroting staan de studie- en onderzoekskosten ten behoeve van het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) die betrekking hebben op zoetwatervoorziening.

- Zoetwatervoorziening: het zorgen voor de benodigde kennis om de adaptatiepaden zoals beschreven in het Deltaprogramma voor zoetwater verder te onderbouwen en te ontwikkelen. In 2019 wordt een het beeld van de knelpunten geactualiseerd en worden de mogelijke maatregelen in beeld gebracht. IJsselmeergebied: vanwege klimaat-

verandering en daarmee samenhangende vraagstukken van waterveiligheid en veranderende zoetwatervraag, is een flexibeler peilbeheer nodig en wordt gestreefd naar een meer flexibele inrichting van het watersysteem. Daartoe is een nieuw peilbesluit opgesteld (2015–2018), wat wordt uitgewerkt in protocollen om uitvoering te kunnen geven aan het peilbesluit. In relatie tot mogelijk nadelige effecten zijn afspraken gemaakt over te treffen maatregelen of kan een beroep worden gedaan op nadeelcompensatie. Provincie Friesland werkt aan een adaptief werkprogramma waarin het gaat om het koppelen van maatregelen om de Friese IJsselmeerkust robuuster te maken met regionale initiatieven gericht op natuur- en landschapsbeleving en recreatie langs de Friese IJsselmeerkust.

Artikel 3 Beheer, onderhoud en vervanging

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de producten op het gebied van instandhouding verantwoord. Dit betreft het watermanagement, het regulier beheer en onderhoud en vervanging en renovatie. Doel hierbij is het duurzaam op orde houden van het watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, zodat Nederland droge voeten heeft.

Dit artikel is gerelateerd aan beleidsartikel 11 Integraal Waterbeleid op de Begroting hoofdstuk XII.

Budgettaire gevolgen van de uitvoering van art. 3 Beheer, onderhoud en vervanging (bedragen x € 1.000)							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	141.712	197.137	148.802	112.069	137.357	135.048	154.620
Uitgaven	179.456	191.818	180.288	127.986	137.622	138.406	160.824
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>	<i>100%</i>						
3.01 Watermanagement	7.162	7.219	7.191	7.191	7.191	7.191	7.191
3.01.01 Watermanagement	7.162	7.219	7.191	7.191	7.191	7.191	7.191
– waarvan bijdrage aan agentschap RWS	7.162	7.219	7.191	7.191	7.191	7.191	7.191
3.02 Beheer, onderhoud en vervanging	172.294	184.599	173.097	120.795	130.431	131.215	153.633
3.02.01 Waterveiligheid	111.354	124.881	118.171	77.806	97.592	99.568	121.907
– waarvan bijdrage aan agentschap RWS	111.354	124.881	118.171	77.806	97.592	99.568	121.907
3.02.02 Zoetwatervoorziening	15.731	20.176	18.065	18.464	10.313	10.198	10.427
– waarvan bijdrage aan agentschap RWS	15.731	20.176	18.065	18.464	10.313	10.198	10.427
3.02.03 Vervanging	45.209	39.542	36.861	24.525	22.526	21.449	21.299
Ontvangsten	0						
3.09 Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0
3.09.01 Ontvangsten							

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten na de begrotingsperiode tot en met 2032 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op ditzelfde detailniveau tot en met 2032 toegelicht.

Bedragen x € 1.000		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
3 Beheer, onderhoud en vervanging	uitgaven	191.818	180.288	127.986	137.622	138.406	160.824	159.028	204.575
3.01 Watermanagement		7.219	7.191	7.191	7.191	7.191	7.191	7.216	7.216
3.02 Beheer, onderhoud en vervanging		184.599	173.097	120.795	130.431	131.215	153.633	151.812	197.359
3.09 Ontvangsten	Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0	0
(Vervolg) bedragen x € 1.000									
		2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2018-2032
3 Beheer, onderhoud en vervanging	uitgaven	167.316	170.448	279.676	289.312	289.312	289.312	289.296	3.075.219
3.01 Watermanagement		7.216	7.419	7.013	7.013	7.013	7.013	7.013	107.304
3.02 Beheer, onderhoud en vervanging		160.100	163.029	272.663	282.299	282.299	282.299	282.283	2.967.915
3.09 Ontvangsten	Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0	0

3.01 Watermanagement

Motivering

Met Watermanagement streeft lenW naar:

- Het goed voorbereid zijn op crisissituaties door te zorgen voor een robuuste informatievoorziening;
- Het reguleren van de hoeveelheid water in het hoofdwatersysteem onder normale omstandigheden en bij zowel (extreem) hoogwater als laagwater;
- Een duurzaam watersysteem, met zowel een goede chemische als ecologische kwaliteit, dat voorziet in de beschikbaarheid van voldoende water van goede kwaliteit voor de gebruiker.

Producten

Binnen het watermanagement worden de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Monitoring waterstanden, waterkwaliteit en informatievoorziening;
- Crisisbeheersing en -preventie;
- Regulering gebruik door vergunningverlening en handhaving;
- Het nakomen van bestuurlijke afspraken waterverdeling en gebruik (onder andere in waterakkoorden);
- Regulering waterverdeling (operationele modellen actualiseren en toepassen, bediening (stormvloed)keringen, stuwen, gemalen en spuien).

De activiteiten die door RWS centraal worden uitgevoerd, worden gefinancierd uit de budgetten voor netwerkgebonden kosten. Deze staan op artikel 5.

De doelstellingen voor het waterkwantiteitsbeheer van de rijkswateren zijn:

- Het op orde brengen en houden van de samenhang tussen het regionaal- en het hoofdwatersysteem, zodat zowel wateroverlast als watertekort wordt bestreden;
- Het kunnen beschikken over voldoende water in de Rijkswateren, zodat kan worden voldaan aan de behoeften die voortvloeien uit de gebruiksfuncties.

Daarnaast is zorg gedragen voor een adequate informatievoorziening over de reguliere waterkwantiteit en waterkwaliteit. Dit houdt de vergaring en beschikbaarstelling in van interne en externe informatie over het watersysteem. Het gaat daarbij om de dagelijkse informatie voor de verschillende gebruikers (waaronder scheepvaart, drinkwaterbedrijven, zwemwaterkwaliteit/provincies en recreatie) en om berichtgeving bij uitzonderlijke situaties over hoog- en laagwater, naderende stormvloeden, verontreinigingen en ijsvorming.

Meetbare gegevens

Omvang areaal (bedragen x € 1.000)						
	Areal- eenheid				Omvang	Budget 2019
		2017	2018	2019		
Watermanagement	km ² water	90.191	90.193	90.193		7.191

Toelichting

In 2019 wordt een kleine toename voorzien, met name door de verruiming van het Julianakanaal als onderdeel van de Maasroute en de herinrichting van de Heesseltsche Uiterwaarden. Deze toename blijft binnen de afronding.

Indicatoren Watermanagement				
Indicator	Realisatie 2017	Streefwaarde 2017	Streefwaarde 2018	Streefwaarde 2019
RWS verstrekt informatie binnen afgesproken termijn en van voldoende kwaliteit bij maatschappelijk vitale processen. (1)	100%	95%	95%	95%
Tot en met 2018:				
- Beschikbaarheid streefpeilen voor Noordzeekanaal/Amsterdam-Rijnkanaal, IJsselmeer en Haringvliet	100%	90%		
- De spuïende kunstwerken en stuwen kunnen te allen tijde worden geopend Vanaf 2018 en verder:	99,8%	100%		
- Waterhuishouding op orde in alle peilgereguleerde rijkswateren (2)			100%	100%

Toelichting

De indicatoren voor de uitvoering van de RWS-taken op het gebied van watermanagement zijn geënt op het leveren van snelle en betrouwbare informatie en op het handhaven van de afgesproken peilen.

Ad 1. Deze indicator betreft de informatievoorziening voor maatschappelijk vitale processen ten tijde van hoogwater, laagwater, ijsgang of calamiteuze lozingen. RWS verstrekt dan informatie binnen afgesproken termijn en van voldoende kwaliteit over ijsberichtgeving, berichtgeving over hoogwater, laagwater, stormvloed en berichten over verontreinigingen.

Ad 2.

In het kader van de nieuwe meerjarige prestatieafspraken (2018–2021) tussen de directoraten – generaal en Rijkswaterstaat over het Beheer en Onderhoud, is gekozen voor een nieuwe indicator die beter aansluit bij de beleidsdoelstellingen voor de waterhuishouding van het Hoofdwatersysteem. De oude indicatoren «Beschikbaarheid Streefpeilen voor Noordzeekanaal/Amsterdam-Rijnkanaal, IJsselmeer en Haringvliet» en «Spuïende kunstwerken en stuwen kunnen te allen tijde worden geopend» zijn vervangen door een indicator «Waterhuishouding op orde». Hierbij wordt gemonitord op alle peilgereguleerde rijkswateren en in alle jaargetijden. Naast het reguliere peilbeheer toont deze indicator ook in hoeverre wateroverlast en -tekorten met de infrastructuur voorkomen kunnen worden en de verzilting bestreden wordt.

3.02 Beheer, onderhoud en vervanging

Motivering

Het beheer en onderhoud omvat waterveiligheid (bescherming tegen overstroomen door hoogwater) en de zoetwatervoorziening. Het is gericht op het zodanig in conditie houden van het hoofdwatersysteem dat de primaire functie voor zowel waterveiligheid als voor de zoetwatervoorziening wordt vervuld.

Producten

Het beheer en onderhoud omvat waterveiligheid (bescherming tegen overstroomen door hoogwater) en de zoetwatervoorziening. De activiteiten die door RWS centraal worden uitgevoerd, worden gefinancierd uit de budgetten voor netwerkgebonden kosten. Deze staan op artikel 5.

3.02.01 Waterveiligheid

Binnen waterveiligheid wordt onderscheid gemaakt tussen:

- Kustlijnhandhaving (conform de herziene basiskustlijn 2017);
- Beheer en onderhoud (BenO) Rijkswaterkeringen en stormvloedkeringen (conform de Waterwet);
- Beheer en Onderhoud uiterwaarden.

RWS heeft de wettelijke zorg voor de primaire waterkeringen en de stormvloedkeringen, die in beheer zijn bij het Rijk, en voor de handhaving van de basiskustlijn (het Nationaal Waterplan 2016–2021). De handhaving van de basiskustlijn gaat afslag van strand en duinen tegen (veiligheid) en houdt Nederland (het strand) op zijn plaats. Het zijn voornamelijk de waterschappen die de primaire waterkeringen (dijken en duinen) beheren, ook die langs de Nederlandse kustlijn. Het weergegeven areaal betreft alleen het areaal dat in beheer is bij RWS.

ad 1. Kustlijnhandhaving

Het handhaven van de kustlijn wordt gerealiseerd door het suppleren van zand op het strand of in de vooroever (onder water). Het Nederlandse kustsysteem kent een continu tekort aan zand mede als gevolg van de zeespiegelstijging. Vanaf 2001 wordt ook extra zand in het kustfundament gesuppleerd om de zandverliezen dit tekort (deels) te compenseren. Daarnaast zijn lokale maatregelen zoals onderhoud van dammen en strandhoofden van belang, om structurele kusterosie te bestrijden.

ad 2. Beheer en Onderhoud Rijkswaterkeringen en stormvloedkeringen

• Rijkswaterkeringen

RWS beheert en onderhoudt 189 kilometer primaire waterkeringen. Er wordt vast onderhoud uitgevoerd, bijvoorbeeld het maaien van dijken. Daarnaast wordt variabel onderhoud gepleegd. Dat betekent dat de waterkeringen periodiek worden geïnspecteerd en dat zo nodig tekortkomingen worden verholpen.

Primaire waterkeringen zijn waterkeringen die onder de Waterwet vallen omdat ze bescherming bieden tegen het buitenwater. Het gaat met name om enkele zeedijken op de Waddeneilanden, de Afsluitdijk, de Houtribdijk, de dijk van Marken en dammen in Zeeland en Zuid-Holland. In 2011 is de derde landelijke toetsing van primaire waterkeringen afgerond. Keringen die bij deze inspectie zijn afgekeurd worden meegenomen in het kader van het HWBP. Naast deze primaire waterkeringen beheert en onderhoudt RWS ook 643 kilometer niet-primaire waterkeringen (dijken en duinen) meestal aangeduid als regionale keringen. Deze hoeven geen bescherming te bieden tegen het buitenwater. De normen voor deze regionale keringen in beheer bij het Rijk zijn in 2015 door de Minister vastgesteld na afstemming met de provincies.

• Stormvloedkeringen

Om ons land tegen de zee te beveiligen is een aantal stormvloedkeringen aangelegd, die bij hoogwater gesloten kunnen worden. Deze stormvloedkeringen zijn ook primaire waterkeringen die vallen onder de Waterwet. Het Rijk heeft sinds 2014 vijf stormvloedkeringen in beheer: de Oosterscheldekering, de Maeslantkering, de Hartelkering, de Hollandse IJsselsluis en de Ramspolkering. In 2018 krijgen de Haringvlietsluizen tevens de status van Stormvloedkering, waarmee het aantal op zes uitkomt.

Het onderhoud aan de keringen betreft voornamelijk het conserveren van schuiven en overige constructiedelen, het onderhoud aan werktuigbouwkundige en elektronische onderdelen en het onderhoud aan het besturingssysteem. Naast deze onderhoudsactiviteiten vindt de bediening van deze objecten plaats en worden periodiek inspecties uitgevoerd.

ad 3. Beheer en Onderhoud uiterwaarden

Het Rijk beheert 5.178 hectare aan uiterwaarden. Het beheer en onderhoud is gericht op het op orde houden van de vegetatie in de uiterwaarden teneinde hoogwater effectief te kunnen afvoeren. Dit betreft een reguliere beheer en onderhoud taak die losstaat van de inhaalslag Stroomlijnen die verantwoord wordt op artikelonderdeel 3.02.03 Vervanging. Na uitvoering vallen deze uiterwaarden weer onder het regulier beheer en onderhoud.

3.02.02 Zoetwatervoorziening

Onder dit programma vallen alle activiteiten die noodzakelijk zijn om het hoofdwatersysteem zodanig te onderhouden dat de beoogde functies voor waterverdeling volgens de vigerende regelgeving en waterakkoorden kunnen worden vervuld. De beoogde functies voor waterverdeling zijn opgenomen in het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW). Dit betreft onder meer het beheer en onderhoud voor:

1. Waterverdeling en peilbeheer;
2. Stuwende en spuiende kunstwerken;
3. Natuurvriendelijke oevers, implementatie Kaderrichtlijn Water (KRW), implementatie Waterwet en Natura 2000.

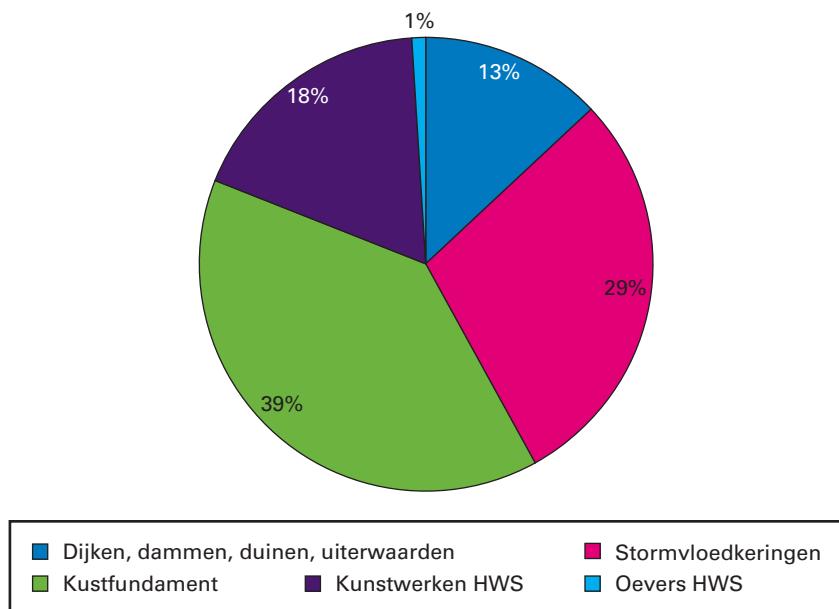
Onder zoetwatervoorziening valt ook de uitwerking van respectievelijk «Anders omgaan met water; Waterbeleid voor de 21e eeuw (WB21) en de maatregelen in het kader van Natura-2000. Natura-2000 streeft naar het beschermen van gezonde watersystemen die een duurzaam gebruik mogelijk maken. Uitgaven voor de KRW in het hoofdwatersysteem worden verantwoord op artikel 7 Waterkwaliteit.

Binnen het Deltaprogramma Zoetwater worden de functies voor waterverdeling onder de loep genomen via de uitwerking van het instrument waterbeschikbaarheid. De functies voor waterverdeling en de daaraan gekoppelde activiteiten worden in beeld gebracht en waar mogelijk geoptimaliseerd. Waar relevant zullen resultaten hiervan hun doorwerking krijgen in volgende begrotingen. Het generen van indicatoren om de waterbeschikbaarheid voor de gebruiksfuncties inzichtelijk te maken is onderdeel van het plan van aanpak voor uitwerking van de waterbeschikbaarheid.

Meetbare gegevens

Beheer en Onderhoud

In onderstaande figuur is een verdeling gegeven van de beheer- en onderhoudskosten voor kunstwerken, dijken, dammen, duinen, stormvloedkeringen, kustfundament en oevers. Deze percentages zijn gebaseerd op een meerjarig gemiddelde.

Waterveiligheid (bedragen x € 1 mln.)						
Omvang Areal	Eenheid	Omvang 2017	Omvang 2018	Omvang 2019	Budget 2019	
Kustlijn	km	293	293	293	38	
Stormvloedkeringen	stuks	5	6	6	46	
Dammen, dijken en duinen, uiterwaarden w.o.:					34	
– Dijken, dammen en duinen, primaire waterkeringen	km	189	189	189		
– Niet-primaire waterkeringen/duinen	km	643	637	637		
– uiterwaarden in beheer Rijk	ha	5.178	5.205	5.206		
Totaal					118	

Toelichting

In 2019 is een kleine toename voorzien, met name door de herinrichting van de Heesseltsche Uiterwaarden.

3.02 Beheer, onderhoud en vervanging

Meetbare gegevens

Beheer en Onderhoud

Indicatoren BenO Waterveiligheid				
Indicator	Realisatie 2017	Streefwaarde 2017	Streefwaarde 2018	Streefwaarde 2019
De basiskustlijn is voldoende op zijn plaats gebleven (minstens 90% van de meetlocaties ligt zeewaarts van de afgesproken kustlijn).	92%	90%	90%	90%
De zes stormvloedkeringen zijn tijdens het stormseizoen steeds beschikbaar om hoogwater te keren en voldoen aan de veiligheidsnormen uit de Waterwet. De Indicator is het percentage van het aantal stormvloedkeringen dat voldoet aan de afgesproken faalkanseis of het beschermingsniveau.	60%	100%	100%	100%

Toelichting

- De eerste indicator geeft aan of de basiskustlijn niet verder landinwaarts is verschoven dan in 1990 is afgesproken (en in 2001 is herijkt). Kleine verschuivingen zijn normaal en toegestaan, en worden door middel van het programma voor kustsuppletie gecorrigeerd.
- De tweede indicator is erop gericht dat de zes stormvloedkeringen te allen tijde (in het stormseizoen) voldoen aan de afgesproken eis voor de faalkans (faalkanseis). Deze eisen gaan over de kans dat de kering bij een sluitvraag niet gesloten kan worden. De kansen worden uitgedrukt in aantal sluitvragen: bij hoeveel sluitvragen mag een kering één keer falen.

Faalkans van de zes stormvloedkeringen in beheer bij Rijkswaterstaat

Stormvloedkeringen	Faal- of overschrijdingskans	Streef-waarde 2018	Streef-waarde 2019	Norm waterwet ¹
Maeslantkering (1)	faalkans bij sluiten	1:100	1:100	1:100
Hartelkering	faalkans bij sluiten	1:10	1:10	1:10
Hollandsche IJsselkering	faalkans bij sluiten	1:188	1:188	1:200 ²
Ramspolkering	faalkans bij sluiten	1:100	1:100	1:100
Oosterscheldekering	Beschermingsniveau in jaren	1:10.000	1:10.000	1:10.000
Haringvlietsluizen	Beschermingsniveau in jaren	1:1.000	1:1.000	1:1.000

¹ Moet uiterlijk 2050 zijn gerealiseerd

² Wordt in 2020 gerealiseerd

Toelichting

De faalkanseisen voor de stormvloedkeringen worden op basis van de normering van de achterliggende waterkeringen vastgesteld. Bepalend daarvoor zijn de beschermingsniveaus van de achterliggende dijkringen, ook wel aangeduid als het «achterland». Gegeven de veilheidseis aan het achterland, en de hoogte en sterkte van de waterkerende objecten die het achterland beschermen kan afgeleid worden welke aanvullende veiligheid, in termen van waterstandsverlaging, de keringen moeten borgen. Deze waterhuishoudkundige samenhang resulteert uiteindelijk in verschillende faalkanseisen per kering.

- Voor stormvloedkeringen met maximaal twee kerende deuren of balgen, kan het effect op de waterveiligheid van het achterland direct worden doorvertaald naar de prestatie-eis. Dit geldt voor de Ramspol kering, de Maeslantkering, de Hartelkering en de Hollandsche IJsselkering. De Maeslantkering mag bijvoorbeeld bij honderd sluitvragen één keer falen (1:100).
- De methodiek van faalkansberekening is bij de Oosterscheldekering en Haringvlietsluizen afwijkend van de andere stormvloedkeringen vanwege de constructie met 62 resp 17 schuiven. Bij deze keringen is het van belang dat de combinatie wordt gemaakt van de verschillende faalscenario's (partieel falen) en het gecombineerde effect daarvan op de waterveiligheid van het achterland. De kans wordt uitgedrukt in jaren (Bijvoorbeeld 1: 10.000 jaar).

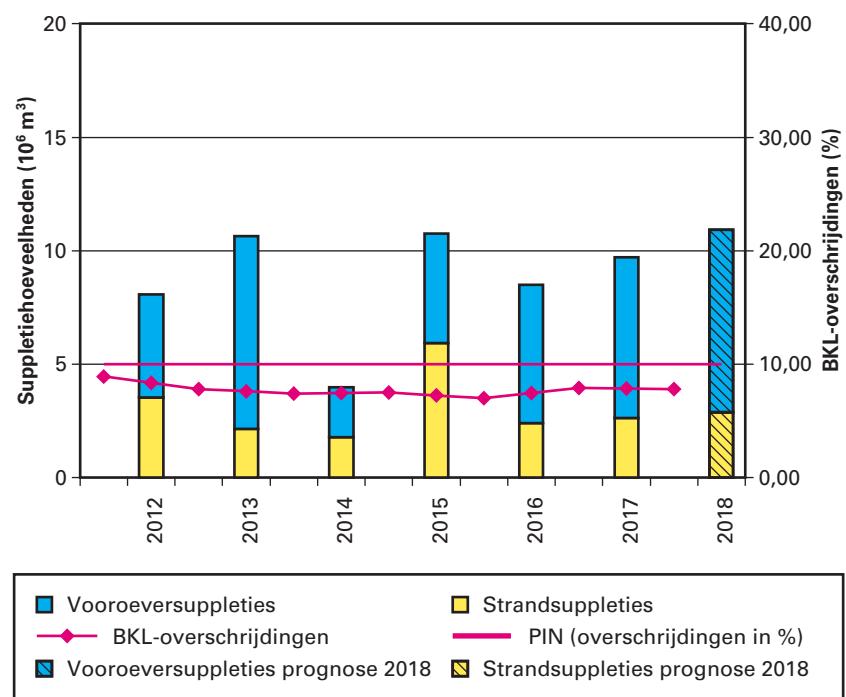
Per 1 januari 2017 is in het kader van de nieuwe Waterwet de nieuwe veiligheidsnormering ingevoerd. Deze normering gaat uit van een overstromingsrisico-benadering, waarbij niet alleen wordt gekeken naar de kans op een overstroming, maar ook naar de gevolgen ervan. Met deze nieuwe normering krijgt iedereen in Nederland dezelfde bescherming

(«basisbescherming») tegen overstromingen. Dit moet uiterlijk 2050 zijn gerealiseerd.

Ad 1.

Bij de Maeslantkering werd in 2014 duidelijk dat de betrouwbaarheid van de besturingssoftware, die in 2013 is vervangen, niet kwantitatief kan worden aangetoond. De nieuwe software wordt naar verwachting in 2020 opgeleverd. Vervolgens is een nieuwe afweging nodig tussen implementatie van de software en reeds geplande technische onderhoudswerkzaamheden. Op basis van deze afweging wordt besloten of de software voor of na het daaropvolgende stormseizoen wordt geïmplementeerd, waarbij de betrouwbaarheid van de kering voorop staat. In verband met eventuele storingen van het besturingssysteem zijn extra beheermaatregelen genomen om bij falen in te kunnen grijpen. Tevens is het onderhoud op voldoende niveau. Het oordeel van RWS is dat de Maeslantkering veilig is. Om deze reden blijft de streefwaarde in de begroting gehandhaafd.

Jaarlijkse hoeveelheden zandsuppleties en percentages raaien waarin de basiskustlijn is overschreden.

Toelichting

Het aantal raaien waarin de basiskustlijn wordt overschreden mag maximaal 15% zijn; het streven is om het aantal overschrijdingen onder 10% te houden. De gele/blauwe balken in bovenstaande figuur geven de over de afgelopen jaren gerealiseerde suppleties weer.

Suppleren voor kustlijnzorg

Om de basiskustlijn en het kustfundament te kunnen handhaven, wordt een zandsuppletieprogramma opgesteld en worden meerjarige contracten afgesloten. Het suppletieprogramma wordt jaarlijks geactualiseerd aan de hand van de laatste kustmetingen. De inhoud en omvang van dit

programma kan jaarlijks variëren naargelang de specifieke behoefte en budgettaire mogelijkheden. Om te bereiken dat voor het beschikbare budget de maximale hoeveelheid zand wordt gesuppleerd, is vanaf 2012 een nieuwe marktbenadering gekozen met meerjarige contracten. Binnen het contract hebben de aannemers de vrijheid om de suppletiewerkzaamheden over meerdere jaren te spreiden.

Prognose kustsuppleties		Prognose in mln. m ³	Prognose in mln. m ³
		2012–2015 (incl. uitloop 2016/2017/ 2018)	2016–2019 (incl. uitloop 2020)
Handhaven basiskustlijn en kustfundament		48	28

Toelichting

Het suppletievolume over de periode 2012–2015 bedroeg 48 miljoen m³ (met uitloop tot 2019). Voor de periode 2016–2019 (met uitloop naar 2020) blijkt dat er minder zand nodig is om de kust in stand te houden dan voorheen. Dit komt onder andere doordat het recent gesuppleerde zand langer blijft liggen dan verwacht (effectievere suppleties). Ook speelt de grote hoeveelheid zand die de laatste jaren extra in het kustsysteem is aangebracht een rol (o.a. Zandmotor en zandige versterkingen die gezamenlijk circa 35 miljoen m³ bedragen).

Het suppletieprogramma 2016–2019 wordt jaarlijks geactualiseerd. In 2018 vindt de laatste actualisatie plaats. Vanwege de voornoemde tijdelijke lagere zandbehoefte, zal Rijkswaterstaat ongeveer 29 miljoen m³ suppleren in het suppletieprogramma 2016–2019 (gemiddeld circa 7 miljoen m³ per jaar). Deze hoeveelheid is exclusief de pilotsuppletie van 5 miljoen m³ in het Amelander Zeegat (vanuit Kustgenese 2.0). Het programma Kustlijnzorg is een doorlopend programma. In 2019 wordt het suppletieprogramma voor 2020–2023 (met uitloop naar 2024) vastgesteld en vervolgens jaarlijks geactualiseerd. Het uitgangspunt is het volume van 48 miljoen m³. De prognose is echter dat in het aankomend programma de tijdelijk lagere zandbehoefte door zal werken en dat eisen als gevolg van de conditionering en de beschikbaarheid van zand beperkend kunnen worden. Hierdoor is de kans groot dat het totaal te programmeren suppletievolume lager uitvalt.

Zoetwatervoorziening (bedragen x 1 € mln.)			
Areal Zoetwatervoorziening	Eenheid	Omvang 2019	Budget 2019
Binnenwateren en daarin gelegen kunstwerken (spui- en uitwateringskolken, stuwen en gemalen) ¹	km ²	3.052	
Aantal kunstwerken	stuks	105	
Totaal			118.171

¹ Het areaal binnenwateren omvat alle door RWS beheerde wateren (onder meer rivieren, kanalen en IJsselmeer), exclusief de Noordzee, water in Caribisch Nederland, de Waddenzee en de Westerschelde.

3.02.03 Vervanging

Motivering

Het zodanig in conditie houden van het hoofdwatersysteem dat de primaire functie voor zowel waterveiligheid als zoetwatervoorziening vervuld kan worden.

Producten

De waterveiligheid en beschikbaarheid moet in stand worden gehouden tegen de achtergrond van een beperkte technische levensduur van kunstwerken. Het einde van de levensduur kan ontstaan door de ouderdom van het kunstwerk of door intensiever gebruik dan bij het ontwerp is voorzien. Door de intensieve aanleg in de eerste helft en met name ook vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw valt te verwachten dat deze problematiek geleidelijk zal toenemen. De projecten zijn opgenomen in het MIRT Overzicht.

Vervangingen en renovaties van kunstwerken worden ondergebracht binnen het programma Vervanging en Renovatie. De scope van het programma omvat alle kunstwerken waar zich binnen de duur van het programma een levensduurproblematiek voordoet met mogelijke ernstige gevolgen voor de veiligheid en beschikbaarheid. De projecten in het programma verlengen de levensduur van de kunstwerken zodat de veiligheid en de beschikbaarheid van de bestaande infrastructuur in stand wordt gehouden.

Meetbare gegevens

Het budget dat op dit artikelonderdeel in de huidige begrotingsperiode is opgenomen, is bestemd voor de werkzaamheden ten behoeve van de stuwen Nederrijn/Lek.

Water	Project	Gereed
Nederrijn /Lek	Renovatie stuwensemble in Nederrijn en Lek	2021

Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet

Omschrijving van de samenhang in het beleid

De Waterwet voorziet in een zogenoemde experimenteerbepaling die het mogelijk maakt om uit het Deltafonds uitgaven te doen voor maatregelen en voorzieningen op andere beleidsterreinen zoals natuur, milieu of economische ontwikkeling. Voorwaarde is wel dat deze maatregelen samenhangen met maatregelen ten behoeve van waterveiligheid of zoetwatervoorziening en dat er sprake is van additionele financiering in de vorm van het toevoegen van extra middelen aan het fonds afkomstig van andere begrotingen van het Rijk of derden.

Budgettaire gevolgen van de uitvoering van art. 4 Experimenteren cf art. III Deltawet (bedragen x € 1.000)							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	6.200	1.757.252	11.548	7.905	41.916	32.522	38.218
Uitgaven	6.200	27.367	32.467	28.761	42.587	53.198	234.906
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>	<i>100%</i>						
4.01 Experimenteerprojecten	6.200	0	0	0	0	0	0
4.01.01 Experimenteerprojecten	6.200	0	0	0	0	0	0
4.02 Geïntegreerde contractvormen/PPS	0	27.367	32.467	28.761	42.587	53.198	234.906
4.02.01 Geïntegreerde contractvormen/PPS	0	27.367	32.467	28.761	42.587	53.198	234.906
Ontvangsten	3.200	0	0	0	0	0	0
4.09 Ontvangsten Experimenteerartikel	3.200	0	0	0	0	0	0
4.09.01 Ontvangsten Experimenteerartikel	3.200	0	0	0	0	0	0

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten na de begrotingsperiode tot en met 2032 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau.

Bedragen x € 1.000		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
4 Experimenteren cf art. III Deltawet									
4.01 Experimenteerprojecten	uitgaven	27.367	32.467	28.761	42.587	53.198	234.906	66.262	56.872
4.02 Geïntegreerde contractvormen/PPS		0	0	0	0	0	0	0	0
4.09 Ontvangsten Experimenteerartikel	Ontvangsten	27.367	32.467	28.761	42.587	53.198	234.906	66.262	56.872
(Vervolg) bedragen x € 1.000									
4.01 Experimenteerprojecten		2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2018-2032
4.02 Geïntegreerde contractvormen/PPS	uitgaven	56.049	55.239	54.783	53.858	53.060	52.344	51.571	919.324
4.09 Ontvangsten Experimenteerartikel	Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0	0

4.01 Experimenteerprojecten

Motivering

Het experimenteerartikel staat ten dienste van een integrale uitvoering van het Deltaprogramma en biedt de mogelijkheid tot integrale bekostiging.

Producten

Eerste fase Marker Wadden: in 2016 is € 3 miljoen toegezegd voor in 2017 als extra bijdrage vanuit lenW aan de voltooiing van eerste fase Marker Wadden, in aanvulling op de ontvangsten van € 3,2 miljoen. De Kamer is eerder hierover geïnformeerd (Kamerstukken 2016–2017, [33 576, nr. 94](#)).

4.02 Geïntegreerde contractvormen/PPS

Motivering

Bij infrastructuurprojecten waarbij sprake is van publiek-private samenwerking (PPS) bestaat de betaling uit een geïntegreerd bedrag voor aanleg, onderhoud én financiering gedurende een langdurige periode. De meest toegepaste vorm is DBFM (Design, Build, Finance and Maintain) waarbij de overheid pas na oplevering betaalt voor een dienst (beschikbaarheid) in plaats van mijlpalen voor een product tijdens de bouwfase. Deze contractvorm garandeert een efficiënte en effectieve beschikbaarheid van de noodzakelijke capaciteit om, rekening houdend met de aspecten veiligheid en leefomgeving, een betrouwbaar systeem te realiseren.

Producten

In de brief van 14 juni 2011 (Kamerstukken II, 2010–2011, [32 500 A, nr. 83](#); Prioritering Investeringen Mobiliteit en Water) is een lijst van in totaal 32 potentiële DBFM-projecten opgenomen.

Het project Afsluitdijk is met een DBFM-contract op de markt gezet. Het betreft de versterking van het dijklichaam volgens het principe van de overslagbestendige dijk, met behoud van de groene (vegetatie) uitstraling, het versterken van de schut- en spuicomplexen en het vergroten van de waterafvoercapaciteit door het aanbrengen van pompen in het spuicomplex Den Oever. De aanbesteding heeft in 2018 geleid tot de gunning van het project Afsluitdijk. Openstelling (waterveilig) is voorzien in 2022.

Projectoverzicht Geïntegreerde contractvormen/PPS (bedragen x € 1 mln.)

	Projectbudget				Kasbudget				Oplevering		End contract	
Projectomschrijving	huidig	vorig	t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	later	huidig	vorig
Projecten Noordwest-Nederland												
Afsluitdijk	1.578		27	32	29	43	53	235	1.159	2022		2047
Programma Realisatie	1.578	0	27	32	29	43	53	235	1.159			
Budget (DF 4.02.01)		0	27	32	29	43	53	235	1.159			

Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de apparaatskosten van RWS en de Staf deltacommissaris geraamd alsmede de investeringsruimte, de overige netwerkgebonden uitgaven van RWS en programma-uitgaven van de Deltacommissaris die niet direct aan de afzonderlijke projecten uit dit Deltafonds zijn toe te wijzen.

Budgettaire gevolgen van de uitvoering van art. 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven (bedragen x € 1.000)							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	287.964	300.912	312.072	308.699	291.942	288.900	315.660
Uitgaven	288.322	314.391	313.272	314.276	310.893	305.330	330.178
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>			75%				
5.01 Apparaat	226.002	238.746	235.456	234.966	229.318	218.069	218.491
5.01.01 Staf Deltacommissaris	1.503	2.142	1.830	1.830	1.830	1.830	1.830
5.01.02 Apparaatskosten RWS	224.499	236.604	233.626	233.136	227.488	216.239	216.661
– waarvan bijdrage aan agentschap RWS	224.499	236.604	233.626	233.136	227.488	216.239	216.661
5.02 Overige uitgaven	62.320	64.045	64.816	64.810	64.886	65.072	65.098
5.02.01 Overige netwerkgebonden uitgaven	61.415	62.196	62.781	62.788	63.108	63.294	63.320
– waarvan bijdrage aan agentschap RWS	61.415	62.196	62.781	62.788	63.108	63.294	63.320
5.02.02 Programma-uitgaven DC	906	1.849	2.035	2.022	1.778	1.778	1.778
5.02.03 Overige uitgaven							
5.03 Investeringsruimte	0	11.600	11.000	12.500	7.500	1.000	19.400
5.03.01 Programmarruimte	0	11.600	11.000	12.500	7.500	1.000	19.400
5.03.02 Beleidsruimte	0	0	0	0	0	0	0
5.04 Reserveringen	0	0	2.000	2.000	9.189	21.189	27.189
05.04.01 Reserveringen	0	0	2.000	2.000	9.189	21.189	27.189
Ontvangsten	127.036	28.149	0	0	0	0	0
5.09 Netwerkgebonden kosten en overige ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0
5.09.01 Overige ontvangsten							
05.10 Saldo afgesloten rekeningen	127.036	28.149	0	0	0	0	0

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten na de begrotingsperiode tot en met 2032 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op ditzelfde detailniveau tot en met 2032 toegelicht.

Bedragen x € 1.000		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven									
uitgaven	314.391	313.272	314.276	310.893	305.330	330.178	385.551	403.457	
5.01 Apparaat	238.746	235.456	234.966	229.318	218.069	218.491	221.383	221.310	
5.02 Overige uitgaven	64.045	64.816	64.810	64.886	65.072	65.098	63.640	63.785	
5.03 Investeringsruimte	11.600	11.000	12.500	7.500	1.000	19.400	19.328	30.362	
5.04 Reserveringen	0	2.000	2.000	9.189	21.189	27.189	81.200	88.000	
5.09 Netwerkgebonden kosten en overige ontvangsten	Ontvangsten	28.149	0	0	0	0	0	0	0
 (Vervolg) Bedragen x € 1.000									
		2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2018–2032
5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven									
uitgaven	426.015	472.118	379.139	474.820	525.645	779.253	713.214	6.447.552	
5.01 Apparaat	225.846	225.845	225.133	225.133	225.133	225.133	225.133	225.133	3.395.095
5.02 Overige uitgaven	63.781	65.263	61.879	61.574	61.574	61.574	61.574	61.574	953.371
5.03 Investeringsruimte	33.388	78.010	29.127	40.113	90.938	324.546	426.507	1.135.319	
5.04 Reserveringen	103.000	103.000	63.000	148.000	148.000	168.000	0	963.767	
5.09 Netwerkgebonden kosten en overige ontvangsten	Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0	28.149

5.01 Apparaat

Motivering

In uitzondering op de systematiek van «Verantwoord Begroten» worden op deze begroting ook de apparaatskosten van de Staf deltacommissaris en RWS gepresenteerd.

Producten

Staf Deltacommissaris

Overeenkomstig de Deltawet heeft de Deltacommissaris een eigen staf ter ondersteuning van zijn taken en een toereikend budget voor de hem toebedeelde taken. Op dit artikel worden personele en materiële kosten gepresenteerd, die nodig zijn om de ondersteunende taken van de Staf Deltacommissaris te kunnen uitvoeren.

Apparaatskosten Rijkswaterstaat

Dit betreft de apparaatskosten (inclusief afschrijving en rente) voor de programma's Ruimte voor de Rivier, Maaswerken, HWBP-2, HWBP, Afsluitdijk, overige aanlegprojecten, verkenningen en planuitwerkingen, watermanagement, Beheer en Onderhoud en de uitvoering van landelijke taken en inhuur.

5.02 Overige Uitgaven

Producten

Overige netwerkgebonden uitgaven

Onder overige kosten zijn de externe kosten verantwoord die niet direct toewijsbaar zijn aan de producten van het Deltafonds. Hiertoe behoren externe kosten voor de landelijke taken basisinformatie, sectorspecifieke ICT, kennisontwikkeling & innovatie, watermanagement, beheer en onderhoud en overige.

Programmauitgaven Deltaprogramma

Deze uitgaven worden gedaan voor het Deltaprogramma en de hoofdtaken van de deltacommissaris. Dit betreffen vooral programma-uitgaven voor:

- kennis- en strategieontwikkeling;
- monitoring en evaluatie in het kader van het bewaken van de voortgang en samenhang van de uitvoering van het Deltaprogramma (systematiek meten, weten, weten en handelen);
- de totstandkoming en het bevorderen van de uitvoering van het jaarlijkse Deltaprogramma;
- het betrekken en informeren van belanghebbenden en publiek (communicatie en Deltacongres).

5.03 Investeringsruimte

Op dit artikel wordt de voor het Deltafonds beschikbare investeringsruimte tot en met 2032 verantwoord.

Het kabinet heeft besloten tot een jaarlijkse verlenging van de investeringsfondsen. In deze begroting betekent dit een verlenging tot en met 2032. Na aftrek van de doorlopende verplichtingen (beheer, onderhoud en vervanging, netwerkosten RWS en het HWBP) betekent dit een toevoeging van € 420 miljoen aan investeringsruimte in 2032. Na de verlenging van het Deltafonds en de onderstaande budgettaire aanpassingen bedraagt de generieke investeringsruimte € 1.135 miljoen. Het grootste deel van deze investeringsruimte is beschikbaar in de jaren vanaf 2030.

Deze generieke investeringsruimte is beschikbaar voor prioritaire beleidsopgaven van water. De uitwerking van het Deltaprogramma is in volle gang. Gedurende de lopende trajecten, zoals de beoordeling op basis van de nieuwe waterveiligheidsnormen, de verkennung van integraal rivier management, het Deltaplan zoetwater en de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater, zullen de komende jaren deze investeringsmiddelen op adaptieve wijze nader worden geprogrammeerd.

In de investeringsruimte van € 1.135 miljoen zijn risicoreserveringen opgenomen van in totaal circa € 351 miljoen.

5.04 Reserveringen

In het verleden werden in de investeringsruimte reserveringen getroffen voor risico's en nieuwe beleidsvoornemens. Om beter inzicht te geven in de aard van de reserveringen is het nieuwe artikelonderdeel 5.04 Reserveringen gecreëerd. Hierop worden uitgaven geraamd voor toekomstige opgaven, waarover nog geen startbeslissing is genomen. Op dit moment zijn met name de volgende posten gereserveerd:

- Om de regionale keringen in beheer bij het Rijk aan de met ingang van 1 juli 2016 in het Waterbesluit opgenomen normen te laten voldoen, is voor de periode tot en met 2032 een reservering van € 198 miljoen getroffen.
- Integraal Rivier Management (€ 375 miljoen): in dit programma worden de Rijksopgaven voor de rivier, waaronder waterveiligheid, scheepvaart, waterkwaliteit en -kwantiteit, rivierbodemligging en vegetatiebeheer in samenhang met elkaar gebracht om synergie in programmering en uitvoering te bereiken. Tevens worden deze daar waar dit leidt tot synergie verbonden met urgente regionale opgaven. Via het programma Integraal Rivier Management geven Rijk en regio uitwerking aan de voorkeurstrategie voor de waterveiligheid van rivieren, zoals vastgelegd in het Nationaal Waterplan 2016–2021.
- 2e investeringspakket zoetwater (€ 150 miljoen): dit betreft voortzetting van het beleid (vervolg op het 1e pakket zoetwater) om schade ten gevolge van droogte en verzilting te voorkomen.
- Aanpak Waterkwaliteit Grote Wateren (€ 200 miljoen): dit betreft behoud en verbetering van natuur en waterkwaliteit gericht op toekomstbestendige grote wateren met hoogwaardige natuur die goed samengaat met een krachtige economie. Inzet van de minimale omvang is wenselijk, om aan de wettelijke eis om achteruitgang van de waterkwaliteit te voorkomen te voldoen.
- Onderzoeksreservering vanaf 2022 (€ 20 miljoen): omdat, vooral voor latere jaren, niet altijd helder is welke onderzoeksvragen op welke manier moeten worden beantwoord, worden de gevraagde middelen gebundeld in een brede onderzoeksreservering. Uit deze reservering kan geput worden als de onderzoeksopgaven in latere jaren verder zijn uitgewerkt en financieel onderbouwd.
- Stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie: Aanvullend op het lopende stimuleringsprogramma wordt voor in totaal € 20 miljoen gereserveerd om decentrale overheden te ondersteunen bij onder andere de uitvoering van stresstesten en risicodiallogen, en het uitvoeren van pilots. Deze middelen zullen volgend voorjaar vanuit het Deltafonds beschikbaar worden gesteld voor de jaren 2019 en 2020.

Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen van het Rijk

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de ontvangen bijdragen verantwoord die ten laste van de begroting van lenW komen. De doelstellingen van het onderliggend beleid zijn terug te vinden in de Begroting hoofdstuk XII.

Het productartikel is gerelateerd aan artikel 26 Bijdragen aan de Investeringsfondsen op de Begroting hoofdstuk XII.

Budgettaire gevolgen van de uitvoering van art. 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk (bedragen x € 1.000)							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ontvangsten	655.019	872.481	874.038	927.383	947.596	1.108.082	1.118.145
<i>6.09 Ten laste van begroting lenW</i>	<i>655.019</i>	<i>872.481</i>	<i>874.038</i>	<i>927.383</i>	<i>947.596</i>	<i>1.108.082</i>	<i>1.118.145</i>

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten na de begrotingsperiode tot en met 2032 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op ditzelfde detailniveau tot en met 2032 toegelicht.

Bedragen x € 1.000	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
6 Bijdragen andere begrotingen Rijk								
6.09 Ten laste van begroting LenW								
Ontvangsten								
872.481								
(Vervolg) Bedragen x € 1.000								
6 Bijdragen andere begrotingen Rijk								
6.09 Ten laste van begroting LenW								
Ontvangsten								
1.106.587								

6.09 Bijdragen ten laste van begroting Hoofdstuk XII

Dit begrotingsartikel is technisch van aard.

Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Maatregelen op het gebied van waterkwaliteit in het hoofdwatersysteem ten behoeve van de Europese Kaderrichtlijn Water worden verantwoord op artikelonderdeel 7.01.

Waterveiligheid en waterkwaliteit vragen specifiek aandacht in de Zuidwestelijke Delta en in delen van de grote wateren. Hierbij is mede aandacht voor ontwikkelingsmogelijkheden en veiligheid van de scheepvaart en voor natuurcompensatie, recreatie en het verbeteren van de habitat van flora en fauna (Natura 2000). Dit is verantwoord op artikel 7.02.

De Delta-aanpak Waterkwaliteit heeft met het Regeerakkoord 2017 een impuls gekregen. Een deel van de enveloppe Natuur en Waterkwaliteit, € 175 miljoen, is aan het Deltafonds toegevoegd (Kamerstukken 2017–2018, [27 625, nr. 422](#)). Het kabinet zet hiervan € 75 miljoen in voor een doorlaatmiddel in de Brouwersdam om het water in de Grevelingen te kunnen verversen. Voor het Waddengebied investeert het kabinet € 16 miljoen in een kwelderproject Eems-Dollard, faciliteert het de beheerautoriteit Waddenzee en doet onderzoek vanuit de Gebiedsagenda Wadden. Ook wordt € 1 miljoen beschikbaar gesteld om samen met regionale partijen te onderzoeken wat de verschillende kansrijke maatregelen zijn voor verdere verbetering van de ecologische kwaliteit van het Markermeer en is € 3 miljoen nodig voor programmakosten om bovengenoemde onderdelen in uitvoering te brengen. Dit is toegevoegd aan artikel 7.02. Het kabinet zet daarnaast € 70 miljoen extra in voor bronmaatregelen en extra zuivering bij rioolwaterzuiveringsinstallaties. Tot slot is € 10 miljoen beschikbaar voor monitoring en onderzoek. Deze bedragen zijn toegevoegd aan artikel 7.03.

Het artikel investeren in waterkwaliteit is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal Waterbeleid) op de Begroting Hoofdstuk XII.

Budgettaire gevolgen van de uitvoering van art. 7 Investeren in waterkwaliteit (bedragen x € 1.000)							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	14.356	71.457	112.564	105.075	43.244	61.885	214.912
Uitgaven	7.022	42.459	84.443	127.233	87.441	131.888	94.378
Waarvan juridisch verplicht			100%				
7.01 Real.progr.Kaderrichtlijn water	5.881	24.017	48.170	47.259	51.340	73.973	62.348
7.02 Overige aanlegprojecten Waterkwaliteit	284	5.000	5.324	29.889	26.111	48.465	22.930
7.02.01 Realisatieprogramma overige aanleg waterkwaliteit	284	3.000	3.324	24.889	7.646	0	0
– waarvan bijdrage aan agentschap RWS	282	787	789	21.493	0	0	0
7.02.02 Planuitwerking overige aanleg waterkwaliteit	0	2.000	2.000	5.000	18.465	48.465	22.930
– waarvan bijdrage aan agentschap RWS	0	25	0	0	0	0	0
7.03 Studiekosten waterkwaliteit	857	13.442	30.949	50.085	9.990	9.450	9.100
Ontvangsten	91	460	0	0	0	0	0
7.09 Ontvangsten investeren in waterkwaliteit	91	460	0	0	0	0	0

Budgetflexibiliteit

Met uitzondering van de nog niet in uitvoering genomen aanlegprojecten worden de budgetten in 2019 voor de Kaderrichtlijn Water en de waterkwaliteitsprojecten als juridisch verplicht beschouwd op de peildatum 1 januari 2019.

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten na de begrotingsperiode tot en met 2032 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op ditzelfde detailniveau tot en met 2032 toegelicht.

Bedragen x € 1.000		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
7 Investeren in waterkwaliteit	uitgaven	42.459	84.443	127.233	87.441	131.888	94.378	53.658	76.114
7.01 Real.progr.Kaderrichtlijn water		24.017	48.170	47.259	51.340	73.973	62.348	52.658	74.114
7.02 Overige aanlegprojecten Waterkwaliteit		5.000	5.324	29.889	26.111	48.465	22.930	0	0
7.03 Studiekosten waterkwaliteit		280	13.442	30.949	50.085	9.990	9.450	9.100	2.000
7.09 Ontvangsten investeren in waterkwaliteit	Ontvangsten	460	0	0	0	0	0	0	0
(Vervolg) Bedragen x € 1.000									
7 Investeren in waterkwaliteit	uitgaven	75.129	74.720	0	0	0	0	0	847.463
7.01 Real.progr.Kaderrichtlijn water		75.129	74.720	0	0	0	0	0	583.728
7.02 Overige aanlegprojecten Waterkwaliteit		0	0	0	0	0	0	0	137.719
7.03 Studiekosten waterkwaliteit		0	0	0	0	0	0	0	126.016
7.09 Ontvangsten investeren in waterkwaliteit	Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0	460

7.01 Investeringen waterkwaliteit

Motivering

Het op orde krijgen en houden van een duurzaam watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, waardoor Nederland schoon (drink)water heeft.

Producten

Verbeterprogramma Kaderrichtlijn Water

Het Verbeterprogramma Kaderrichtlijn Water bestaat uit maatregelen in de rijkswateren die zijn geclusterd tot projecten. De projecten richten zich op het herstel van natuurlijker overgangen tussen land en water, zoet en zout en van verbindingen, waaronder die tussen het hoofd- en regionaal watersysteem. Het betreft vooral aanlegprojecten om een meer natuurlijke inrichting van de watersystemen te bewerkstelligen. Dit moet bijdragen aan het bereiken van een goede ecologische en chemische toestand van de watersystemen, zoals de Kaderrichtlijn Water vraagt. Tevens draagt dit bij aan de doelen voor Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie.

Meetbare gegevens

De uitvoering van het verbeterprogramma is in een drietal tranches verdeeld. De tranches zijn zoveel mogelijk gekoppeld aan de planperiodes van de Kaderrichtlijn Water. De eerste tranche (vanaf 2009) bestond uit circa 250 maatregelen². In de loop van 2017 zijn de laatste maatregelen opgeleverd. Eind 2017 is discharge verleend voor de eerste tranche. De tweede tranche is gestart in 2016. De tweede tranche bestaat op dit moment uit 12 projecten (circa 242 maatregelen). Eind 2021 wordt de tweede tranche afgerond. De verkenning voor de derde tranche (2021–2027) is in 2017 opgestart.

Over de uitvoering van alle maatregelen, ook die worden uitgevoerd door de waterschappen en andere partijen, gericht op de ecologische en chemische kwaliteit van de oppervlaktewateren in de stroomgebieden van de Rijn, Maas, Schelde, Eems en de uitvoering gericht op een goede chemische en kwantitatieve toestand van de grondwateren in de vier stroomgebieden wordt de Tweede Kamer jaarlijks geïnformeerd via De Staat van ons Water (laatste publicatie: Kamerstukken II, 2017–2018, [27 625, nr. 424](#)). Omdat de Kaderrichtlijn Water werkt met planperiodes, is een volledige beschrijving van de toestand alleen om de 6 jaar mogelijk. Het Planbureau voor de Leefomgeving rapporteert jaarlijks op basis van de beschikbare gegevens over waterkwaliteit in het Compendium voor de Leefomgeving.

² Noot: de streefwaarde was 300 maatregelen gereed eind 2015. Door politieke besluiten in de periode 2010–2015 is het programma aangepast en zijn er een aantal maatregelen ingetrokken of getemporeerd.

Projectoverzicht; realisatieprogramma (bedragen x € 1 miln.)												
	Projectbudget			Kasbudget				Oplevering				
Projectomschrijving	huidig	voorig	t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	later	huidig	voorig
Projecten waterkwaliteit												
Projecten Nationaal												
KRW 1e tranche	40	40	29		1			10				
KRW 2e en 3e tranche	590	576	17	24	47	47	42	74	62	276		
af rondingen												
Programma Realisatie	630	616	46	24	48	47	52	74	62	276		
Budget (DF 7.01.01)			46	24	48	47	52	74	62	276		

7.02 Overige investeringen waterkwaliteit

Motivering

Naast het Verbeterprogramma Waterkwaliteit Rijkswateren ten behoeve van de KRW zijn hieronder de overige aanlegprojecten inzake waterkwaliteit opgenomen.

Producten

Realisatieprogramma

Projectoverzicht realisatieprogramma (bedragen in € 1 mln.)											
Projectomschrijving	Projectbudget			Kasbudget					Oplevering		
	huidig	vorig	t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	later	huidig
Waterkwaliteit											
Projecten Nationaal											
Verruiming vaargeul Westerschelde											
25	25	2	1	1	21						
Grote wateren	16	18		2	3	3	8			2021	
afrondingen				– 1	1					1	
Programma Realisatie	41	43	2	3	3	25	8	0	0	0	
Budget (DF 7.02.01)			2	3	3	25	8	0	0	0	

Toelichting

- Een bedrag van € 1,2 miljoen is overgeheveld naar artikel 05.01 voor de capaciteit van RWS en € 0,6 miljoen aan LNV voor een bijdrage ten behoeve van de programmatische aanpak ecologie kwaliteit Grote wateren.

Grote wateren

In 2017 is een [verkenning](#) uitgevoerd naar de opgaven voor natuur en waterkwaliteit in de grote wateren. De verkenning grote wateren laat zien dat er goede mogelijkheden zijn om de waterkwaliteit te verbeteren en de natuur te versterken, bijvoorbeeld door het terugbrengen van getij.

Op grond hiervan is de ambitie ontwikkeld om tot 2050 diverse maatregelen te treffen die gericht zijn op het voorkomen van achteruitgang van ecologische kwaliteit van de grote wateren, het bevorderen van een stabiel en samenhangend ecologisch netwerk en het creëren van ruimte voor ruimtelijk-economische ontwikkeling.

Met de besteding van de enveloppe Natuur en Waterkwaliteit wordt een betekenisvolle stap gezet in de realisering van deze ambitie. Om deze ambitie verder te brengen wordt een programmatische aanpak gestart die nauw aansluit op lopende gebiedsprocessen, waarbij overheden, marktpartijen, natuurorganisaties en stakeholders worden uitgenodigd te komen met gezamenlijke voorstellen voor samenwerking, programmering en cofinanciering.

De komende jaren zullen IenW en LNV, in de vorm van de aanpak Grote Wateren, samen met de Gebiedsagenda's voor de Grote Wateren, Rijkswaterstaat en de regio in kaart brengen welke maatregelen, waar en op welk moment, qua effectiviteit en qua (co-)financiering het best kunnen worden uitgevoerd. De aanpak Grote Wateren functioneert daarmee verbindend en structurerend.

Verkenningen- en Planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met een maatschappelijke meerwaarde te verkennen en om daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering.

Dit artikelonderdeel geeft inzicht in de stand van zaken van diverse projecten en programma's op het gebied van zoetwatervoorziening die zich in de fasen van voorbereiding tot realisatie bevinden.

Projectoverzicht Verkenningen- en planuitwerkingsprogramma (bedragen x € 1 mln.)

Projectomschrijving	Budget	Planning		
	Huidig	vorig	PB of TB	Oplevering
Projecten Zuid-Nederland				
Grevelingen	99		2019	2023
Totaal programma planuitwerking en verkenning	99			1
Budget DF 7.02.02	99			

PB is Projectbeslissing en TB is Trajectbesluit

Toelichting

1. Grevelingen: Dit project is gericht op het keren van de toenemende zuurstofloosheid in de Grevelingen. Voor realisatie van het ontwikkel-perspectief voor de Grevelingen uit de ontwerp-riksstructuurvisie Gevelingen Volkerak Zoommeer, stelt het Rijk € 107,8 miljoen beschikbaar. Dit budget is opgebouwd uit € 75 miljoen uit het budget dat het Regeerakkoord vrijmaakt voor natuur en waterkwaliteit, plus de bestaande beleidsmatige reservering van € 30 miljoen en een aanvullende financiering voor de RWS-capaciteit van € 2,8 miljoen uit het Deltafonds. Samen met de bijdragen van regionale partijen is er daarmee voldoende budget beschikbaar voor de aanleg van een afsluitbaar doorlaatmiddel in de Brouwersdam. In 2019 start de planuitwerking. Van het budget is per saldo circa € 9 miljoen overgeheveld naar artikel 05.01 voor de capaciteit van RWS.

7.03 studiekosten waterkwaliteit

Motivering

Dit betreft enerzijds studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en daarnaast de overige studiekosten op het gebied van waterkwaliteit.

Producten

In de Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater zal op basis van de prioriteiten en kennisleemten bepaald worden waar nader onderzoek gedaan wordt. Speerpunten in de aanpak zijn het terugdringen van de problematiek van nutriënten in het grond- en oppervlakewater, de belasting van het water door de lozing van gewasbeschermingsmiddelen en tenslotte het verminderen van waterverontreiniging als gevolg van

medicijnresten en nieuwe stoffen. De onderzoeken richten zich deels op de analyse van deze vraagstukken maar ook in belangrijke mate op het identificeren van effectieve maatregelen. Daarnaast is budget voorzien voor de stimulering van vergaande zuivering van rioolwater, om zo medicijnresten en andere nieuwe stoffen uit het stedelijk afvalwater te verwijderen. De intensivering op dit budget is afkomstig uit de RA gelden voor Natuur en Waterkwaliteit. Ten behoeve van lange termijn onderzoek en monitoring in het kader van de Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater (inclusief programmasturing) wordt een bedrag van € 5 miljoen overgeboekt van de investeringsruimte naar studiekosten waterkwaliteit.

4. BIJLAGEN

Bijlage 1 Voeding van het Deltafonds en begrotingsstaat per artikelonderdeel

DELTAFONDS		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2018-2032
<i>Bedragen x € 1.000</i>																	
1	Investeren in waterveiligheid	489.672	407.172	471.974	483.565	633.132	448.752	585.389	516.288	533.818	475.048	479.757	533.330	516.269	250.984	324.180	7.189.310
1.01 Grote projecten waterveiligheid		343.164	229.909	205.094	224.906	88.333	8.480	110.724	0	664	0	0	0	0	0	0	1.211.274
1.02 Overige aanlegprojecten Waterveiligheid		147.112	171.053	261.763	254.769	541.811	437.972	482.645	514.288	531.154	473.048	477.757	531.330	514.269	248.984	322.180	5.910.135
1.03 Studiekosten		9.396	6.210	5.117	3.890	2.988	2.300	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	47.901
1.09 Ontvangsten		201.042	165.848	190.701	157.296	155.418	153.657	158.773	148.175	153.657	153.658	153.658	153.658	153.658	146.471	155.658	2.389.327
26) Bijdrage van hfdst XII (art 26)		298.630	241.324	281.273	326.269	47.714	295.095	436.596	368.113	380.161	321.390	326.100	379.672	362.611	104.513	170.522	4.769.983
2	Investeren in zoetwatervoorziening	27.180	25.244	47.885	42.784	1.546	2.764	2.057	1.833	1.917	1.833	1.833	0	0	0	0	156.886
2.01 Aanleg waterkwantiteit		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.02 Overige waterinwesteringen zoetwatervoorziening		23.748	22.504	44.545	40.264	1.461	2.341	2.057	1.833	1.917	1.833	1.833	0	0	0	0	144.336
2.03 Studiekosten		3.432	2.740	3.350	2.520	85	423	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12.550
2.09 Ontvangsten		755	3.000	41	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3.796
26) Bijdrage van hfdst XII (art 26)		26.425	22.244	47.854	42.784	1.546	2.764	2.057	1.833	1.917	1.833	1.833	0	0	0	0	153.090

		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2018-2032
Bedragen x € 1.000																	
3	Beheer, onderhoud en vervanging	191.818	180.288	127.986	137.622	138.406	160.824	159.028	204.575	167.316	170.448	279.676	289.312	289.312	289.312	289.312	3.075.218
3.01 Watermanagement		7.219	7.191	7.191	7.191	7.191	7.191	7.191	7.216	7.216	7.419	7.013	7.013	7.013	7.013	7.013	107.304
3.02 Beheer, onderhoud en vervanging		184.599	173.097	120.795	130.431	131.215	153.633	151.812	197.359	160.100	163.029	272.663	282.299	282.299	282.299	282.299	2.967.914
3.09	Ontvangsten	0															
Bijdrage van lidfst XII (art 26)		191.818	180.288	127.986	137.622	138.406	160.824	159.028	204.575	167.316	170.448	279.676	289.312	289.312	289.312	289.312	3.075.218
Bedragen x € 1.000																	
4	Experimenteren cf art. III Deltawet	27.367	32.467	28.761	42.587	53.198	234.906	66.262	56.872	56.049	55.239	54.783	53.858	53.060	52.344	51.571	919.324
4.01 Experimenteerprojecten		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4.02 Geïntegreerde contractvormen PPS		27.367	32.467	28.761	42.587	53.198	234.906	66.262	56.872	56.049	55.239	54.783	53.858	53.060	52.344	51.571	919.324
4.09	Ontvangsten	0															
Bijdrage van lidfst XII (art 26)		27.367	32.467	28.761	42.587	53.198	234.906	66.262	56.872	56.049	55.239	54.783	53.858	53.060	52.344	51.571	919.324
Bedragen x € 1.000																	
5	Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	314.391	313.272	314.276	310.893	305.330	330.178	385.551	403.457	426.015	472.118	379.139	474.820	525.645	779.253	713.214	6.447.553
5.01 Apparatuur		238.746	235.456	234.966	229.318	218.069	218.491	221.383	221.310	225.846	225.845	225.133	225.133	225.133	225.133	225.133	3.395.095
5.02 Overige uitgaven		64.045	64.816	64.810	64.886	65.072	65.098	63.640	63.785	63.781	65.263	61.879	61.574	61.574	61.574	61.574	983.372
5.03 Investeringruimte		11.600	11.000	12.500	7.500	1.000	19.400	19.328	30.362	33.388	78.010	29.127	40.113	90.938	324.546	426.507	1.135.319
5.04 Reserveringen		0	2.000	2.000	9.189	21.189	27.189	81.200	88.000	103.000	103.000	63.000	148.000	148.000	168.000	0	963.767
5.09	Ontvangsten	28.149	0	28.149													
Bijdrage van lidfst XII (art 26)		286.242	313.272	314.276	310.893	305.330	330.178	385.551	403.457	426.015	472.118	379.139	474.820	525.645	779.253	713.214	6.419.404

Bedragen x € 1.000										
		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
7	Investeringen in waterkwaliteit	42.459	84.443	127.233	87.441	131.888	94.378	53.658	76.114	75.129
7.01 Real.progr.Kaderrichtlijn water		24.017	48.170	47.259	51.340	73.973	62.348	52.658	74.114	75.129
7.02 Overige aanlegprojecten Waterkwaliteit		5.000	5.324	29.889	26.111	48.465	22.930	0	0	0
7.03 Studiekosten waterkwaliteit		13.442	30.949	50.085	9.990	9.450	9.100	1.000	2.000	0
7.09	Ontvangsten	460	0	0	0	0	0	0	0	0
Bijdrage van lidst XII (art 26)		41.999	84.443	127.233	87.441	131.888	94.378	53.658	76.114	75.129
Bedragen x € 1.000		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
6	Bijdragen andere begrotingen Rijk									
06.09	Ontvangsten	872.481	874.038	927.383	947.596	1.108.082	1.118.145	1.103.152	1.110.964	1.106.587
Total uitgaven		1.102.887	1.042.886	1.118.125	1.104.892	1.263.500	1.271.802	1.261.925	1.259.139	1.260.244
Total ontvangsten		230.406	168.848	190.742	157.296	155.418	153.657	158.773	148.175	153.657
Totaal Bijdrage van lidst XII (art 26)		872.481	874.038	927.383	947.596	1.108.082	1.118.145	1.103.152	1.110.964	1.106.587

Bijlage 2 Verdiepingsbijlage

Artikel 1 Investeren in Waterveiligheid										
	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Ontwerpbegroting										
2018 artikelonderdeel 1.01 Grote projecten waterveiligh.										
	352.422	233.226	266.319	58.991	134.702	40.800	79.071	0	0	0
Mutaties										
Voorjaarsnota 2018	26.232	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppletaire begroting 2018 artikelonderdeel 1.01 Grote projecten waterveiligh.										
	378.654	233.226	266.319	58.991	134.702	40.800	79.071	0	0	0
Regeling Inundatieschade	410	410								
Prijsbijstelling 2018	18.171	4.913	3.443	4.515	2.160	1.327	128	1.675	10	
Ontvangsten HWBP-2	601	601								
Kasschuiven										
Investeren in waterveiligheid	0	-43.414	-6.760	-65.740	163.755	-47.696	-32.448	31.649	654	
Hanzelijn	2.000	2.000								
Correctie HWBP	-1.670	1						-1.671		
Mutaties Miljoenennota 2019	-35.489	-3.317	-61.225	165.915	-46.369	-32.320	31.653	0	664	0
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 1.01 Grote projecten waterveiligh.										
	343.165	229.909	205.094	224.906	88.333	8.480	110.724	0	664	0
Ontwerpbegroting										
2018 artikelonderdeel 1.02 Overige aanlegprojecten										
Waterveiligheid	169.799	147.008	155.556	563.972	520.621	453.008	450.586	551.267	400.951	496.499
Mutaties										
Voorjaarsnota 2018	-110.004	-33.349	-38.349	-25.061	33.665	45.090	48.250	74.635	56.347	69.111
										-60.021
										-60.018

	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Artikel 1 Investeren in waterveiligheid																
Stand eerste suppletoire begroting 2018 artikelonderdeel 1.02 Ovaanlegprojecten Waterveiligh.	59.795	113.659	117.207	538.911	554.286	498.098	498.836	625.902	457.298	565.610	293.429	496.838	366.026	325.590	- 60.018	
Wijziging scope toetsing regionale kerken	0	167	180	- 347												
Vrijval STAF DC	0	600													- 600	
Strategische capaciteitsmanagement	0	- 1.159	- 1.159	- 970	- 189	- 189									3.666	
Reservering SLA 2022-2032	0														- 12.375	- 12.375
Reservering Rijkstructuurvisie Gravelingen	0								- 4.000	- 26.000	13.790	16.210				- 12.375
Reservering Rijkskanaaldijken	0	- 1.800													58.800	- 40.000
Regeling Inundatieschade	0	- 410													410	
Prijsbijstelling 2018	91.230	5.585	4.837	4.834	10.177	11.988	10.389	3.759	4.446	5.062	5.010	5.771	556	6.288	6.228	
Mee- en tegenvallers	- 10.508					0									- 10.508	
Markerwadden	0	- 250	- 350	- 350	- 300	- 250									1.500	
Kustwacht	0	- 280	- 280	- 280	- 1.700	- 1.700	- 1.700	- 1.700	- 1.700	- 1.700	- 1.700	- 1.700	- 1.700	- 2.880	- 2.880	
Kasschuiven Overige uitgaven	0	- 9.863	- 11.822	- 14.182	- 20.773	- 24.873	- 49.113	- 44.200	- 50.000	36.750	- 57.326	194.975	66.967	58.210	- 74.750	
Kasschuiven Investeren in zoetwatervoorzieningen	0	- 1.635	8.068	- 664	- 3.715	- 827	- 923	- 221							- 83	
Kasschuiven Investeren in waterveiligheid	0	44.149	8.008	64.253-	163.939	49.347	32.448	- 26.533							- 654	- 7.079
Kasschuiven investeren in waterkwaliteit	0	16.383	- 471	20.842	18.924										- 19.259	- 18.438
Kasschuiven Experimenteren cf art III Delfawet	0	- 340	2.246	- 113	14.812	- 5.265	- 19.433	- 5.922	3.030	3.030	3.030	3.030	3.030	29.201	- 24.276	

	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Artikel 1 Investeren in waterveiligheid																
Kasschuiven Behaer, onderhoud en vervanging	0	11.271	-4.478	-13.242	-7.312	10.918	-6.204	-589								9.636
Kasschuif tussen Infrastructuur- en Deftafonds	0								100.000 – 100.000							
Herschikking budget Rijkswaterstaat	-570	-570														378.778
Extrapolatie 2032	378.778															
Envelope Natuur en Waterkwaliteit	0	23.635	56.763	-13.156	-29.876	-47.136	399	-2.671	-736	-736	-736	-736				14.250
Deitplan Ruimtelijke adaptatie 2018–2022	0	-152	-1.315	-1.755	-1.090	-688										5.000
Correctie HWBP	1.671															
BOA protocol 2018/Staf DC	0	122														-122
BOA protocol 2018	0	-275	-200	-125	200	200	200									
Bijdrage aan BZK: Rivierverruiming Maas	-1.933	-1.100	-833													
Mutaties Miljoennota 2019	87.317	57.394	144.556 – 284.142	-12.475	-60.126	-16.191 – 111.614	73.856	-92.562	184.328	34.492	148.243	-76.606	382.198			
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 1.02																
Overige aanlegprojecten Waterveiligheid	147.112	171.053	261.763	254.769	541.811	437.972	482.645	514.288	531.154	473.048	477.757	531.330	514.269	248.984	322.180	
Ontwerpbegroting																
2018 artikelonderdeel 1.03 Studiekosten	4.492	2.520	2.390	3.000	2.500	2.500	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	0
Mutaties Voorjaarsnota 2018	3.904	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppletaire begroting 2018 artikelonderdeel 1.03 Studiekosten	8.396	2.520	2.390	3.000	2.500	2.500	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	0

	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Artikel 1 Investeren in waterveiligheid																
Wijziging scope toetsing regionale keringen		1.800	- 167	1.620		347										
LENV: Grote Wateren	95	95														
Kasschuiven Investeren in waterveiligheid	0	- 55	55													
Extrapolatie 2032	2.000															2.000
Deltaplan Ruimtelijke adaptatie	6.700	852	1.815	2.255	1.090	688										
BOA protocol 2018	0	275	200	125	- 200	- 200	- 200									
Mutaties Miljoenennota 2019	1.000	3.690	2.727	890	488	- 200	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.000
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 1.03 Studiekosten	9.396	6.210	5.117	3.890	2.988	2.300	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	
Totaal uitgaven stand ontwerpbegroting 2018 Inv. in waterveiligheid	526.713	382.754	424.265	625.963	657.823	496.308	531.657	553.267	402.951	498.499	355.450	540.229	428.047	387.611	0	
Totaal uitgaven stand eerste suppleatoire begroting 2018 Inv. in waterveiligheid	446.845	349.405	385.916	600.902	691.488	541.398	579.907	627.902	459.298	567.610	295.429	498.838	368.026	327.590	- 60.018	
Totaal uitgaven stand ontwerpbegroting 2019 Inv. in waterveiligheid	499.673	407.172	471.974	483.565	633.132	448.752	595.369	516.288	533.818	475.048	479.757	533.330	516.269	250.984	324.180	
Ontwerpbegroting 2018 artikelonderdeel 1.09 Ontv. Investeren in waterveiligheid	197.844	162.258	189.557	155.170	151.456	151.348	145.948	151.348	151.349	151.348	151.349	151.349	151.349	151.349	151.349	
Mutaties Voorjaarsnota 2018	- 743	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Artikel 1 Investeren in waterveiligheid																
Stand eerste suppletoire begroting 2018 artikelonderdeel 1.09																
Ontv. Inv.in waterveiligheid		197.101	162.258	189.557	155.170	151.456	151.348	151.348	145.948	151.349	151.348	151.349	151.349	151.349	151.349	0
Prijsbijstelling 2018		2.660	2.287	2.631	2.310	2.311	2.309	2.309	2.227	2.309	2.309	2.309	2.309	2.309	2.309	2.309
Ontvangsten HWBP-2	601	601														
Kasschuiven Investeren in waterveiligheid	0	680	1.303	-1.487	-184	1.651	0	5.116	0	0	0	0	0	0	-7.079	0
Extrapolatie 2032																151.349
Mutaties Miljoennota 2019	3.941	3.590	1.144	2.126	3.962	2.309	7.425	2.227	2.309	2.309	2.309	2.309	2.309	2.309	-4.878	153.658
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 1.09																
Ontv. Investeren in waterveiligheid		201.042	165.848	190.701	157.296	155.418	153.657	158.773	148.175	153.657	153.658	153.657	153.658	153.658	146.471	153.658

Prijsbijstelling 2018

Dit betreft de toegekende prijsbijstelling tranche 2018 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Mee- en tegenvallers

De kosten van het project Steenbekleding Westers- en Oosterschelde zijn € 11,7 miljoen lager dan geraamd. Bij het project Zandmotor is een tegenvaller € 1,2 miljoen opgetreden als gevolg van uitvoeren beleidsevaluatie, communicatie en meerkosten als gevolg van de aanbevelingen die opgevolgd zijn.

Extrapolatie 2032

Conform vigerende werkwijze worden middelen die vrijkomen door de verlenging tot en met 2032 bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding en vervanging van het huidige areaal en de uitgaven voor het HWBP. De resterende ruimte wordt toegevoegd aan artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte. Tot slot zijn de ontvangsten van derden verwerkt.

Deltaplan Ruimtelijke adaptatie

Voor de financiering van het programma ruimtelijke adaptie is een bedrag van € 6,7 miljoen toegekend vanuit de investeringsruimte. Een deel hiervan is bestemd voor het oprichten van een platform Ruimtelijke Adaptatie.

Aanvullend op het lopende stimuleringsprogramma wordt voor in totaal € 20 miljoen gereserveerd om decentrale overheden te ondersteunen bij onder andere de uitvoering van stresstesten en risicodialozen, en het uitvoeren van pilots. Deze middelen zullen volgend voorjaar vanuit het Deltafonds beschikbaar worden gesteld voor de jaren 2019 en 2020.

Kasschuiven Investeren in waterveiligheid

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuiven doen zich voor bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Als gevolg van de aanpassingen in de veiligheidsopgave naar aanleiding van de intrede van de nieuwe normering en het bijbehorende Wettelijk beoordelingsinstrumentarium, is de prioritering van de reeds geprogrammeerde projecten aangepast. In het doorlopende programma is daarnaast voorgesorteerd op een stabiele lange termijn programmering. Daarnaast vinden kleinere kasschuiven o.a. plaats op IJsseldelta fase 2 en bij het project Ruimte voor de rivier.

Reservering Riksstructuurvisie Grevelingen

Voor realisatie van het ontwikkelperspectief voor de Grevelingen uit de ontwerp-riksstructuurvisie Gevelingen Volkerak Zoommeer, stelt het Rijk € 105 miljoen beschikbaar. Dit budget is opgebouwd uit € 75 miljoen uit het budget dat het Regeerakkoord vrijmaakt voor natuur en waterkwaliteit, plus de bestaande beleidsreservering van € 30 miljoen uit het Deltafonds. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Reservering Rijkskanaaldijken

De reservering is middels deze mutatie beter in overeenstemming gebracht met de verwachte programmering. De actuele verwachting is dat de Rijkskanaaldijken in de periode 2024–2028 worden versterkt. In de

komende jaren wordt dit nader aangescherpt en worden de budgetten voor zover mogelijk aangepast conform de opgaven.

Kustwacht

De Kustwacht voert een aantal structurele taken uit die voortvloeien uit wet- en regelgeving. Tot op heden heeft lenW haar bijdrage aan deze taken steeds incidenteel gedekt. Via deze mutatie wordt structureel dekking geregeld voor luchtsurveillance en de benodigde personele capaciteit. Dekking vindt plaats uit de investeringsruimte van de verschillende modaliteiten van het Infrastructuurfonds (€ 101,8 miljoen) en Deltafonds (€ 25,4 miljoen). Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Kasschuiven Overige uitgaven

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuiven vinden plaats op de investeringsruimte om de programmering beter in lijn te brengen met de beleidsopgaven. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Kasschuiven Investeren in zoetwatervoorzieningen

Om binnen een modaliteit tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuif met betrekking zoetwatervoorzieningen vindt plaats op het project ecologische maatregelen Markermeer waar er een nieuwe afspraak is gemaakt met de partners over de bijdrage aan de gestelde doelen. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Kasschuiven investeren in waterkwaliteit

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Kasschuiven Experimenteren cf art III Deltawet

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De kasschuif binnen experimenteren conform artikel III Deltawet betreft het project Afsluitdijk waar de kasreeks in overeenstemming wordt gebracht met de actuele planning. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Kasschuiven Beheer, onderhoud en vervanging

Om binnen een modaliteit tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuiven vinden plaats op het groot variabel onderhoudsproject Stuwen in de Lek, het project stroomlijnen en de reservering voor vervanging en renovatie. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Kasschuif tussen Infrastructuur- en Deltafonds

Vanwege actualisaties van projectramingen en de verwerking van het Regeerakkoord, zijn de beschikbare budgetten en uitgavenramingen op de investeringsfondsen in een aantal jaren uit balans geraakt. Met behulp

van deze kasschuf kan de mismatch in 2020 en 2021 tussen beschikbare budgetten en de uitgavenramingen deels hersteld worden

Enveloppe Natuur en Waterkwaliteit

Met de 1e suppleaire begroting (VJN) 2018 zijn de gelden van de enveloppe Natuur en Waterkwaliteit aan het Deltafonds toegevoegd. Met deze mutaties worden de gelden in de juiste jaren geplaatst.

Reservering SLA 2022–2032

Bij nieuwe SLA voor periode na 2021 ontstaat er meer duidelijkheid op de opgave tot en met 2032 waarvoor deze reservering bestemd is.

Artikel 2 Investeren in zoetwatermaatregelen

	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Ontwerpbegroting																
2018 artikelonderdeel 2.01 Aanleg waterkwantiteit		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsnota 2018		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppleaire begroting 2018 artikelonderdeel 2.01		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Miljoennota 2019		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 2.01		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ontwerpbegroting																
2018 artikelonderdeel 2.02 Overige waterinvest.zoetwatervoorz.		18.913	30.963	46.122	41.471	458	1.833	1.833	1.833	1.833	1.833	1.833	0	0	0	0
Mutaties		15.365	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsnota 2018		34.278	30.963	46.122	41.471	458	1.833	1.833	1.833	1.833	1.833	1.833	0	0	0	0
Stand eerste suppleaire begroting 2018 artikelonderdeel 2.02 BenO		754	754													
Zoetwatermaatregelen: KWA		Prijsbijstelling 2018	2.103	369	399	718	594	11	8	3	0	1				
Noordervaart	-9.000	-1.100	-4.350	-3.550												
Markenadden	1.500	250	350	350	300	250										
Kasschuiven																
Investeringen in zoetwatervoorzieningen	0	-1.303	-4.858	905	3.710	742	500	221	0	83						
GF/BCF: Roode Vaart gemeente Moerdijk	-9.500	-9.500														

	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening																
Ecologische maatregelen Markmeer aansluiting	- 5.811	0	0	0	- 5.811	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Milieo-nemnota 2019	- 10.531	- 8.459	- 1.577	- 1.207	1.003	508	224	0	84	0	0	0	0	0	0	0
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 2.02 BenO	23.747	22.504	44.545	40.264	1.461	2.341	2.057	1.833	1.917	1.833	1.833	0	0	0	0	0
Ontwerpbegroting 2018 artikelonderdeel 2.03 Studiekosten																
Mutaties Voorjaarsnota 2018	2.950	2.950	3.550	115	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppletorie begroting 2018 artikelonderdeel 2.03 Studiekosten	585	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Studie 2e pakket	3.535	2.950	3.550	115	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kasschuiven Investeren in zoetwatervoorzieningen	2.400															
Mutaties Milieo-nemnota 2019	0	- 103	- 210	- 200	5	85	423									
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 2.03 Studiekosten	- 103	- 210	- 200	2.405	85	423	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal uitgaven stand ontwerpbegroting 2018 Inv. in zoetwatervoorziening	21.863	33.913	49.672	41.586	458	1.833	1.833	1.833	1.833	1.833	1.833	0	0	0	0	0

Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Totaal uitgaven stand eerste suppletoire begroting 2018 Inv. in zoetwatervoorziening																
Totaal uitgaven stand ontwerpbegroting 2019 Inv. in zoetwatervoorziening		37.813	33.913	49.672	41.586	458	1.833	1.833	1.833	1.833	1.833	1.833	0	0	0	0
Totaal uitgaven stand ontwerpbegroting 2019 Inv. in zoetwatervoorziening		27.179	25.244	47.895	42.784	1.546	2.764	2.057	1.833	1.917	1.833	1.833	0	0	0	0
Ontwerpbegroting 2018 artikelonderdeel 2.09 Ontv. Inv. Waterkwant. en zoetwatervoorz.																
Mutaties Voorjaarsnota 2018		1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppletoire begroting 2018 artikelonderdeel 2.09 Ontvangsten		3.042	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zoetwatermaatregelen: KWA		754	754													
Kasschuiven investeren in zoetwatervoorzieningen		0	-3.041	3.000	41											
Mutaties Miljoennota 2019		-2.287	3.000	41	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 2.09 Ontvangsten		755	3.000	41	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Noordervaart

Ten behoeve van uitbreiding zoetwateraanvoer voor de Peelregio wordt de wateraanvoer naar zowel Noordervaart als Zuid-Willemsvaart aangepast: het aanleggen van een nieuwe sifon, vergroting capaciteit voedingskanaal, aanleggen van bypass met regelinstallaties. Voor de financiering wordt € 9 miljoen overgeboekt vanuit artikel 2 Investeren in zoetwatervoorzieningen naar artikel 3 Beheer, onderhoud en vervanging.

Gemeentefonds/BTW compensatie fonds: Roode Vaart gemeente Moerdijk
Dit betreft een overboeking voor de uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot de Roode Vaart naar het Gemeentefonds (gemeente Moerdijk) € 8 miljoen en het BTW compensatie Fonds € 1,5 miljoen.

Ecologische maatregelen Markermeer

Er is een nieuwe afspraak gemaakt met de partners om de gestelde doelen in het project Ecologische Maatregelen Markermeer te behalen. De vertaling hiervan betekent dat het toegekend budget voor de KRW maatregel wordt teruggeboekt naar de tweede tranche KRW (artikel 7).

Kasschuiven Investeren in zoetwatervoorzieningen

Om binnen een modaliteit tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuf met betrekking zoetwatervoorzieningen vindt plaats op het project ecologische maatregelen Markermeer waar er een nieuwe afspraak is gemaakt met de partners over de bijdrage aan de gestelde doelen. Door middel van een kasschuf via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Aritkel 3 Beheer, onderhoud en renovatie										
	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Ontwerpbegroting										
2018 artikelonderdeel 3.01 Watermanagement										
Mutaties		7.111	7.083	7.083	7.083	7.083	7.083	7.108	7.108	7.108
Voorjaarsnota 2018		0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppletaire begroting 2018 artikelonderdeel 3.01										
Watermanagement		7.111	7.083	7.083	7.083	7.083	7.083	7.108	7.108	7.108
Prijsbijstelling 2018		1.608	108	108	108	108	108	108	108	108
Extrapolatie 2032		6.908								
Mutaties Miljoennota 2019		108	108	108	108	108	108	108	108	108
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 3.01										
Watermanagement		7.219	7.191	7.191	7.191	7.191	7.191	7.216	7.216	7.216
Voorjaarsnota 2018		12.518	2.533	7.222	15.000	– 33.665	– 45.090	– 48.250	– 74.639	– 56.347
Stand eerste suppletaire begroting 2018 artikelonderdeel 3.02										
Beheer, onderhoud vervanging		194.172	173.598	111.714	130.738	149.785	155.831	160.327	198.142	161.443
Prijsbijstelling 2018		30.138	2.742	2.680	1.798	1.890	1.857	2.257	1.705	2.426
Noordervaart		9.000	1.100	4.350	3.550					
Kasschuiven Beheer, onderhoud en vervanging		0	– 11.271	4.478	13.242	7.312	– 10.918	6.204	589	– 9.636
Extrapolatie 2032		223.683								

Artikel 3 Beheer, onderhoud en vervanging	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
DBFM Afsluitdijk	- 88.316	- 12.169	- 9.669	- 9.669	- 9.669	- 9.669	- 9.669	- 10.659	- 10.659	- 10.809	- 3.209	- 3.209	- 3.209	- 3.209	- 3.209	- 3.209
Modules Evacuatie Grote Overstroom- ingen	800	160	160	160	160	160	160									
Bijdrage aan minEZK: Wind op zee	- 2.304	- 2.304														
Mutaties Miljoe- nennota 2019	- 9.573	- 501	9.081	- 307	- 18.570	- 2.198	- 8.515	- 783	- 1.343	- 1.299	- 11.041	- 1.405	- 1.405	- 1.405	- 1.405	222.265
Stand ontwerpbe- grotting 2019 artikelonderdeel 3.02																
Beheer, onderhoud en vervanging	184.599	173.097	120.795	130.431	131.215	153.633	151.812	197.359	160.100	163.029	272.663	282.299	282.299	282.299	282.299	282.299
Totaal uitgaven stand ontwerpbe- grotting 2018 B&O en verv.	188.765	178.148	111.575	122.821	190.533	208.004	215.685	279.889	224.898	240.747	230.591	230.591	230.591	230.591	230.591	0
Totaal uitgaven stand eerste suppletoire begroting 2018 B&O en verv.	201.283	180.681	118.797	137.821	156.868	162.914	167.435	205.250	168.551	171.636	290.612	290.612	290.612	290.612	290.612	60.018
Totaal uitgaven stand ontwerpbe- grotting 2019 B&O en verv.	191.818	180.288	127.986	137.622	138.406	160.824	159.028	204.575	167.316	170.448	279.676	289.312	289.312	289.312	289.312	289.296

Prijsbijstelling 2018

Dit betreft de toegekende prijsbijstelling tranche 2018 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Extrapolatie 2032

Conform vigerende werkwijze worden middelen die vrijkomen door de verlenging tot en met 2032 bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding en vervanging van het huidige areaal. De resterende ruimte wordt toegevoegd aan artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte. Tot slot zijn de ontvangsten van derden verwerkt

Noordervaart

Ten behoeve van uitbreiding zoetwateraanvoer voor de Peelregio wordt de wateraanvoer naar zowel Noordervaart als Zuid-Willemsvaart aangepast: het aanleggen van een nieuwe sifon, vergroting capaciteit voedingskanaal, aanleggen van bypass met regelinstallaties. Voor de financiering wordt € 9 miljoen overgeboekt vanuit artikel 2 Investeren in zoetwatervoorzieningen naar artikel 3 Beheer, onderhoud en vervanging.

Kasschuiven Beheer, onderhoud en vervanging

Om binnen een modaliteit tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuiven vinden plaats op het groot variabel onderhoudsproject Stuwen in de Lek, stroomlijnen en de reservering renovatie en vervanging. Door middel van een kasschuit via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

DBFM Afsluitedijk

In 2018 is de DBFM-aanbesteding van het project Afsluitedijk afgerond. De budgettaire reeksen worden omgezet om aan de beschikbaarheidsvergoedingen te kunnen voldoen.

Bijdrage aan minEZK: Wind op zee

Dit betreft een overboeking van min lenW aan minEZK betreffende een bijdrage aan de kosten voor nieuwe windparken.

Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet

	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Artikel 4 Experimenteren c.f. art. III Deltabegroting																
Ontwerpbegroting																
2018 artikelon-																
derdeel 4.01																
Experimenteerpro-																
jecten																
Mutaties		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Voorjaarsnota 2018		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Stand eerste suppletaire begroting 2018 artikelonderdeel 4.01		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Exp.projecten		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Mutaties Miljoe-		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
nennota 2019		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbe-																
grotning 2019 artikelonderdeel 4.01																
Exp.projecten		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Mutaties		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Voorjaarsnota 2018		-507	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Stand eerste suppletaire begroting 2018 artikelonderdeel 4.02																
Geïntegreerde contractvormen/PPS		47.730	217.358	233.980	216.936	44.729	53.630	5.280	5.280	5.280	5.280	65.851	3.004	3.004	0	
Mutaties																
Voorjaarsnota 2018																
Stand eerste suppletaire begroting 2018 artikelonderdeel 4.02																
Geïntegreerde contractvormen/PPS		47.223	217.358	233.980	216.936	44.729	53.630	5.280	5.280	5.280	5.280	65.851	3.004	3.004	0	
Prijsbijstelling 2018		13.928	726	3.282	3.572	3.084	763	1.115	171	34	34	34	559	462	46	
Kasschuiven																
Experimenteren cf art III Deltawet		0	340	-2.246	113	-14.812	5.265	19.433	5.922	-3.030	-3.030	-3.030	-29.201	24.276		
Extrapolatie 2032		3.004													3.004	
DBFM Afsluitdijk		-7.447	-20.922	-185.927	-208.904	-162.621	2.441	160.728	54.889	54.588	53.765	52.955	17.574	26.116	50.010	
Mutaties Miljoe-		-19.856	-184.891	-205.219	-174.349	8.469	181.276	60.982	51.592	50.769	49.959	-11.068	50.854	50.056	49.340	
nennota 2019															51.571	

Artikel 4 Experimenten c.f. art. III Deltabegroting	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 4.02 Geïntegreerde contractvormen/PPS																
Totaal uitgaven stand ontwerpbegroting 2018 Exp. cf, art. III Deltabegroting																
27.367	32.467	28.761	42.587	53.198	234.906	66.262	56.872	56.049	55.239	54.783	53.858	53.060	52.344	51.571		
Totaal uitgaven stand eerste suppletoire begroting 2018 Exp. cf, art. III Deltabegroting																
47.730	217.358	233.980	216.936	44.729	53.630	5.280	5.280	5.280	5.280	5.280	65.851	3.004	3.004	3.004	0	
Totaal uitgaven stand ontwerpbegroting 2019 Exp. cf, art. III Deltabegroting																
47.223	217.358	233.980	216.936	44.729	53.630	5.280	5.280	5.280	5.280	5.280	65.851	3.004	3.004	3.004	0	
Ontwerpbegroting 2018 artikelonderdeel 4.09 Ontvangsten exp.artikel																
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Mutaties Voorjaarsnota 2018																
Stand eerste suppletoire begroting 2018 artikelonderdeel 4.09	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Ontvangsten exp.art.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Mutaties Miljoenennota 2019	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 4.09 Ontvangsten exp.art.																
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

Prijsbijstelling 2018

Dit betreft de toegekende prijsbijstelling tranche 2018 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Extrapolatie 2032

Conform vigerende werkwijze worden middelen die vrijkomen door de verlenging tot en met 2032 bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding en vervanging van het huidige areaal. De resterende ruimte wordt toegevoegd aan artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte. Tot slot zijn de ontvangsten van derden verwerkt.

DBFM Afsluitedijk

In 2018 is de DBFM-aanbesteding van het project Afsluitedijk afgerond. De budgettaire reeksen worden omgezet om aan de beschikbaarheidsvergoedingen te kunnen voldoen.

Kasschuiven Experimenteren cf art III Deltawet

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De kasschuiif binnen experimenteren conform artikel III Deltawet betreft het project Afsluitedijk waar de kasreeks in overeenstemming wordt gebracht met de actuele planning. Door middel van een kasschuiif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven										
		Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven										
Ontwerpbegroting										
2018 artikelonderdeel 5.01										
Apparaat										
Mutaties										
Voorjaarsnota 2018		562	12.280	12.590	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppletaire begroting 2018 artikelonderdeel 5.01										
Apparaat										
Vrijval STAF DC		- 250	- 250							
Strategische capaciteitsmanagement										
Prijsbijstelling 2018	14.251	1.020	999	987	973	932	934	934	934	934
Loonbijstelling 2018	58.717	4.204	4.117	4.067	4.008	3.841	3.848	3.848	3.848	3.848
Kasschuiven Overige uitgaven	0	- 141	141							
Herschikking budget Rijkswaterstaat	570	791	- 221							
Extrapolatie 2032	220.351									220.351
Envelope Natuur en Waterkwaliteit	375	2.031	- 8.790	- 6.852	3.765	2.671	2.671	736	736	736
Mutaties Miljoennota 2019	7.655	- 2.595	- 639	9.527	7.444	7.453	5.518	5.518	4.782	4.782
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 5.01										
Apparaat										
Ontwerpbegroting										
2018 artikelonderdeel 5.02 Overige uitgaven										
Mutaties										
Voorjaarsnota 2018	167	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Stand eerste suppleoire begroting 2018 artikelonderdeel 5.02																
Overige uitgaven																
Vrijval STAF DC		64.367	63.841	63.835	62.198	62.381	62.406	62.684	62.827	62.823	64.280	60.949	60.648	60.648	60.648	0
Prijsbijstelling 2018	- 350	- 350														
HXII: Maatwerk KNMI-RVVS	14.349	978	975	975	975	978	979	956	958	983	930	926	926	926	926	926
Extrapolatie 2032	60.648															60.648
Continuerend activiteiten STAF DC	5.139							1.713	1.713	1.713						
Mutaties Miljoennota 2019	- 322	975	975	2.688	2.691	2.692	956	958	983	930	926	926	926	926	926	61.574
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 5.02																
Overige uitgaven																
64.045	64.816	64.810	64.886	65.072	65.098	63.640	63.785	63.781	65.263	61.879	61.574	61.574	61.574	61.574	61.574	61.574
Ontwerpbegroting 2018 artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte																
Mutaties Voorjaarsnota 2018	- 8.158	- 9.880	- 9.380	- 5.810	0											
Stand eerste suppleoire begroting 2018 artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte	1.722	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	114.010	94.072	227.975	254.633	372.485
Zoetwaterkennisimpuls	- 5.000										- 1.000	- 1.000	- 1.000	- 2.000		
Vrijval STAF DC	600											600				
Studie 2e pakket	- 2.400										- 2.400					
Strategische capaciteitsmanagement	- 3.666											- 3.666				
Reservering SLA 2022-2032	0										12.375	12.375	12.375	12.375	12.375	12.375

	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven																
Reservering programma ecologie grote wateren																
Reservering onderzoeken	- 200.000															
Reservering Lange termijn ambitie rivieren (LTAR)		- 20.000														
Regeling Inundatieschade		- 375.000														
Prijsbijstelling 2018 (AP)	3.813	856	1.979	978												
Prijsbijstelling 2018	66.087															
Mee- en tegenvallers	10.508															
Markerwadden	- 1.500															
Kustwacht	- 25.440															
Kasschuiven Overige uitgaven	0	10.004	11.681	14.182	20.773	24.873	49.113	44.200	50.000	- 36.750	57.326 - 194.975	66.967 - 58.210	74.750			
HXII: Omgevingswet	5.670															
Extrapolatie 2032	420.054															
Envelope Natuur en Waterkwaliteit	- 14.250															
Deltaplan Ruimtelijke adaptatie 2018-2022	0	152	1.315	1.755	1.090	688										
Deltaplan Ruimtelijke adaptatie	- 6.700	- 852	- 1.815	- 2.255	- 1.090	- 688										
Continuerend activiteiten STAF DC	- 5.139						- 1.713	- 1.713	- 1.713							
Modules Evacuatie Grote Overstromingen	- 800	- 160	- 160	- 160	- 160	- 160										
BOA protocol 2018/Staf DC	0	- 122														
Reservering Ruimtelijke Adaptatie	- 20.000															
2e Zoetwaterpakket	- 150.000															
Mutaties Milieo-nemnota 2019	9.878	11.000	12.500	7.500	1.000	19.400	19.328	30.358	- 80.622	- 16.062 - 198.848 - 195.890 - 281.547	- 88.375	426.507				

Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 5.03 Investeringssruimte		11.600	11.000	12.500	7.500	1.000	19.400	19.328	30.362	33.388	78.010	29.127	40.113	90.938	324.546	426.507
Ontwerpbegroting 2018 artikelonderdeel 5.04 Reserveringen		0	0	0	0	0	0	0	110.790	16.210	103.000	0	0	0	0	0
Mutaties Voorjaarsnota 2018		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppletaire begroting 2018 artikelonderdeel 5.04 Reserveringen		0	0	0	0	0	0	0	110.790	16.210	103.000	0	0	0	0	0
Wijziging scope toetsing regionale keringen		- 1.800														
Strategische capaciteitsmanagement	567															
Reservering Rijksstructuurvisie Grevelingen		- 30.000														
Reservering Rijkskanaaldijken	0	1.800														
Reservering programma ecologie grote wateren	200.000	2.000	9.000	9.000	10.000	21.000	21.000	21.000	21.000	21.000	21.000	21.000	21.000	21.000	21.000	
Reservering onderzoeken	20.000								2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Reservering Lange termijn ambitie rivieren (LTAR)	375.000															
Reservering Ruimtelijke Adaptatie	20.000															20.000
2e Zoetwaterpakket	150.000															
Mutaties Miljoenennota 2019	0	2.000	2.000	9.189	21.189	27.189	- 29.590	71.790	0	103.000	63.000	148.000	148.000	168.000	0	

Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 5.04 Reserveringen		0	2.000	2.000	9.189	21.189	27.189	81.200	88.000	103.000	103.000	63.000	148.000	148.000	168.000	0
Totaal uitgaven stand ontwerpbegroting 2018 Netwerkgeb.kosten en ov.uitg.		304.609	299.492	296.230	287.799	273.006	273.444	387.404	294.829	500.161	378.679	509.275	535.632	653.484	693.920	0
Totaal uitgaven stand eerste suppletaire begroting 2018 Netwerkgeb.kosten en ov.uitg.		297.180	301.892	299.440	281.989	273.006	273.444	387.404	294.833	500.161	378.679	509.275	517.002	653.484	693.920	0
Totaal uitgaven stand ontwerpbegroting 2019 Netwerkgeb.kosten en ov.uitg.																
Ontwerpbegroting 2018 artikelonderdeel 5.09 Ontv.Netwerkgeb.kosten en ov.onvt.		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Voorjaarsnota 2018		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppletaire begroting 2018 artikelonderdeel 5.09 Ontv.Netwerkgeb.kosten en ov.onvt.		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Miljoennota 2019		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 5.09 Ontv.Netwerkgeb.kosten en ov.onvt.		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven																
Ontwerpbegroting 2018 artikelonderdeel 5.10 Saldo van de afgesloten rekeningen																
Mutaties Voorjaarsnota 2018	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppleaire begroting 2018 artikelonderdeel 5.10 Saldo van de afgesloten rekeningen	28.149	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Miljoenennota 2019	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 5.10 Saldo van de afgesloten rekeningen	28.149	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prijsbijstelling 2018

Dit betreft de toegekende prijsbijstelling tranche 2018 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Loonbijstelling 2018

Dit betreft de toegekende loonbijstelling tranche 2018 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Infrastructuurfonds.

Extrapolatie 2032

Conform vigerende werkwijze worden middelen die vrijkomen door de verlenging tot en met 2032 bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding en vervanging van het huidige areaal. De resterende ruimte wordt toegevoegd aan artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte. Tot slot zijn de ontvangsten van derden verwerkt

Enveloppe Natuur en Waterkwaliteit

Met de 1e suppleaire begroting VJN 2018 zijn de gelden van de enveloppe Natuur en Waterkwaliteit aan het Deltafonds toegevoegd. Met deze mutaties worden de middelen in de juiste jaren geplaatst.

Continuering activiteiten Staf DC

Voor de financiering van de door Staf Deltacommissaris uit te voeren activiteiten in het kader van het Delta Programma in de periode 2021 tot en met 2023, wordt budget overgeboekt vanuit de investeringsruimte.

Zoetwaterkennisimpuls

Ten behoeve van het lange termijn onderzoek en monitoring in het kader van de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater, inclusief programma-sturing, gericht op de aanpak medicijnen, nutriënten, gewasbescher-mingsmiddelen en opkomende stoffen wordt een bedrag van € 5 miljoen overgeboekt van de investeringsruimte naar studiekosten waterkwaliteit. Projecten worden verstrekt via opdrachtverlening aan de markt en kennisinstituten.

Reservering SLA 2022–2032

Bij nieuwe SLA voor periode na 2021 ontstaat er meer duidelijkheid over de opgave tot en met 2032 waarvoor deze reservering bestemd is.

Reservering programma ecologie grote wateren

De ministeries van IenW en LNV werken aan de voorbereiding van een programmatische aanpak van aanleg en beheer voor de ecologische kwaliteit in de grote wateren. Deze aanpak is gericht op het voorkomen van achteruitgang; het bevorderen van een stabiel en samenhangend ecologisch netwerk gericht op Natura 2000 doelen en het creëren van gebruiksruinme voor ruimtelijk-economische ontwikkeling. IenW reser-veert voor deze aanpak € 200 miljoen in het Deltafonds voor de periode tot en met 2031.

Reservering onderzoeken

Voor onderzoeken wordt een bedrag van € 20 miljoen gereserveerd voor na de huidige kabinetperiode. Omdat, vooral voor latere jaren, niet altijd helder is welke onderzoeks vragen op welke manier moeten worden beantwoord, worden de gevraagde middelen gebundeld in een brede onderzoeksreservering. Uit deze reservering kan geput kan worden als de onderzoeksopgaven in latere jaren verder zijn uitgewerkt en financieel onderbouwd.

Reservering integraal rivier management

Voor integraal rivier management wordt een reservering van € 375 miljoen opgenomen.

Mee- en tegenvallers

De kosten van het project Steenbekleding Wester- en Oosterschelde zijn € 11,7 miljoen lager dan geraamd. Bij het project Zandmotor is een tegenvaller € 1,2 miljoen opgetreden als gevolg van uitvoeren beleidsevaluatie, communicatie en meerkosten als gevolg van de aanbevelingen die opgevolgd zijn.

Kustwacht

De Kustwacht voert een aantal structurele taken uit die voortvloeien uit wet- en regelgeving. Tot op heden heeft lenW haar bijdrage aan deze taken steeds incidenteel gedekt. Via deze mutatie wordt structureel dekking geregeld voor luchtsurveillance en de benodigde personele capaciteit. Dekking vindt plaats uit de investeringsruimte van de verschillende modaliteiten van zowel het Infrastructuurfonds (€ 101,8 miljoen) als het Deltafonds (€ 25,4 miljoen).

Kasschuiven Overige uitgaven

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuiven vinden plaats op de investeringsruimte om de programmering beter in lijn te brengen met de beleidsopgaven. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

HXII: Omgevingswet

De reservering op artikel 18.16 voor de Omgevingswet valt vrij op het Infrastructuurfonds. Deze middelen worden via de vigerende verdeelsleutel over de fondsen verdeeld. Dit betekent dat € 5,7 miljoen vloeit naar het Deltafonds.

Deltaplan Ruimtelijke adaptatie

Voor de financiering van het programma ruimtelijke adaptie is een bedrag van € 6,7 miljoen toegekend vanuit de investeringsruimte. Een deel hiervan is bestemd voor het oprichten van een platform Ruimtelijke Adaptatie.

Aanvullend op het lopende stimuleringsprogramma wordt in totaal € 20 miljoen gereserveerd om decentrale overheden te ondersteunen bij onder andere de uitvoering van stresstesten en risicodialozen en het uitvoeren van pilots. Deze middelen zullen volgend voorjaar vanuit het Deltafonds beschikbaar worden gesteld voor de jaren 2019 en 2020.

2e Zoetwaterpakket

Tweede investeringsprogramma zoetwatermaatregelen om waterschaarste te voorkomen/beperken. Betreft maatregelen ten behoeve van verbeterde aanvoer water, buffering van water en tegen droogte/verzilting. Samen door Rijk en regio.

Reservering Rijkskanaaldijken

Middels deze mutatie wordt de reservering in overeenstemming gebracht met de verwachte programmering.

Stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie

Aanvullend op het lopende stimuleringsprogramma wordt voor in totaal € 20 miljoen gereserveerd om decentrale overheden te ondersteunen bij onder andere de uitvoering van stressstesten en risicodialogen en het uitvoeren van pilots. Deze middelen zullen volgend voorjaar vanuit het Deltafonds beschikbaar worden gesteld voor de jaren 2019 en 2020.

Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk

		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk	Totaal mutatie															
Ontwerpbegroting 2018 art.ond. 6.09 Ten laste van begrotingen RijkM	918.443	1.001.804	1.020.271	1.213.567	1.096.404	951.382	1.042.378	1.042.891	1.039.337	1.029.308	1.011.652	1.158.107	1.163.777	1.163.777	1.163.777	
Mutaties Voorjaarsnota 2018	- 32.179	50.571	5.171	- 15.871	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppleatoire begroting 2018 art.ond. 6.09 Ten laste van begrotingen LenM	886.264	1.052.375	1.025.442	1.197.696	1.096.404	951.382	1.042.378	1.042.891	1.039.337	1.029.308	1.011.652	1.158.107	1.163.777	1.163.777	1.163.777	
Waterworks 2017	120	40	40	40												
Prijsbijstelling 2018 (AP)	3.813	856	1.979	978												
Prijsbijstelling 2018	225.882	14.154	15.172	15.909	18.422	16.765	14.546	14.546	14.546	14.546	14.546	14.546	14.546	14.546	14.546	
Loonbijstelling 2018	58.717	4.204	4.117	4.067	4.008	3.841	3.848	3.848	3.848	3.848	3.848	3.848	3.848	3.848	3.848	
LNV-Grote Waterren	95	95														
Kustwacht	- 25.440	- 280	- 280	- 280	- 1.700	- 1.700	- 1.700	- 1.700	- 1.700	- 1.700	- 1.700	- 2.880	- 2.880	- 2.880	- 2.880	
Kasschuijf tussen Infrastructuur- en Deltafonds	0		100.000	- 100.000												
HXL1: DSO Omgevingswet		5.670													1.134	4.536
HXL1: Maatwerk KNM-RWS	- 950	- 950														
Hanzelijn	2.000	2.000														
GFF/CCF: Roode Vaart gemeente Moerdijk	- 9.500	- 9.500														
Extrapolatie 2032	1.163.777														1.163.777	
DBFM Afsluitdijk	- 95.763	- 20.922	- 198.096	- 218.573	- 172.290	- 7.228	150.069	44.080	51.379	50.556	49.746	14.365	22.907	46.601	46.131	45.312
Bijdrage aan minLNV: Grote wateren	- 600	- 200	- 200	- 200	- 200	- 200										
Bijdrage aan minEZK: Wind op zee	- 2.304	- 2.304														
Bijdrage aan minLNV: Nationale analyse waterkwaliteit	- 352	- 116	- 236													
Bijdrage aan BZK: Rivierverruiming Maas	- 1.933	- 1.100	- 833													
Mutaties Miljoenennota 2019	- 13.783	- 178.337	- 98.059	- 250.100	11.678	166.763	60.774	68.073	67.250	66.440	29.879	39.555	66.851	61.645	1.224.603	
Stand ontwerpbegroting 2019 art.ond. 6.09 Ten laste van begrotingen LenM	872.481	874.038	927.383	947.596	1.108.082	1.118.145	1.103.152	1.110.964	1.106.587	1.095.748	1.041.531	1.197.662	1.230.628	1.225.422	1.224.603	

	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk																
Total ontvangsten stand ontwerpbegroting 2018 Bijdr. andere beg. Rijk	918.443	1.001.804	1.020.271	1.213.567	1.096.404	951.382	1.042.378	1.042.891	1.039.337	1.029.308	1.011.652	1.158.107	1.163.777	1.163.777	1.163.777	0
Total ontvangsten stand eerste suppliotore begroting 2018 Bijdr. andere beg. Rijk	886.264	1.052.375	1.025.442	1.197.696	1.096.404	951.382	1.042.378	1.042.891	1.039.337	1.029.308	1.011.652	1.158.107	1.163.777	1.163.777	1.163.777	0
Total ontvangsten stand ontwerpbegroting 2019 Bijdr. andere beg. Rijk	872.481	874.038	927.383	947.596	1.108.082	1.118.145	1.103.152	1.110.964	1.106.587	1.095.748	1.041.531	1.197.662	1.230.628	1.225.422	1.224.603	

Prijsbijstelling 2018

Dit betreft de toegekende prijsbijstelling tranche 2018 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Loonbijstelling 2018

Dit betreft de toegekende loonbijstelling tranche 2018 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Infrastructuurfonds.

Extrapolatie 2032

Conform vigerende werkwijze worden middelen die vrijkomen door de verlenging tot en met 2032 bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding en vervanging van het huidige areaal. De resterende ruimte wordt toegevoegd aan artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte. Tot slot zijn de ontvangsten van derden verwerkt.

Kustwacht

De Kustwacht voert een aantal structurele taken uit die voortvloeien uit wet- en regelgeving. Tot op heden heeft lenW haar bijdrage aan deze taken steeds incidenteel gedekt. Via deze mutatie wordt structureel dekking geregeld voor luchtsurveillance en de benodigde personele capaciteit. Dekking vindt plaats uit de investeringsruimte van de verschillende modaliteiten van het Infrastructuurfonds (€ 101,8 miljoen) en Deltafonds (€ 25,4 miljoen).

Kasschuif tussen Infrastructuur- en Deltafonds

Vanwege actualisaties van projectramingen en de verwerking van het Regeerakkoord, zijn de beschikbare budgetten en uitgavenramingen op de investeringsfondsen in een aantal jaren uit balans geraakt. Met behulp van deze kasschuif kan de mismatch in 2020 en 2021 tussen beschikbare budgetten en de uitgavenramingen deels hersteld worden. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

HXII: DSO Omgevingswet

De reservering op artikel 18.16 voor de Omgevingswet valt vrij op het Infrastructuurfonds. Deze middelen worden via de vigerende verdeelsleutel over de fondsen verdeeld. Dit betekent dat € 5,7 miljoen vloeit naar het Deltafonds.

Gemeentefonds/BTW compensatie fonds: Roode Vaart gemeente Moerdijk

Dit betreft een overboeking voor de uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot de Roode Vaart naar het Gemeentefonds (gemeente Moerdijk) € 8 miljoen en het BTW compensatie Fonds € 1,5 miljoen.

DBFM Afsluiddijk

In 2018 is de DBFM-aanbesteding van het project Afsluiddijk afgerond. De budgettaire reeksen worden omgezet om aan de beschikbaarheidsvergoedingen te kunnen voldoen.

Bijdrage aan minEZK: Wind op zee

Dit betreft een overboeking van min lenW aan minEZK betreffende een bijdrage aan de kosten voor nieuwe windparken.

Artikel 7 investeren in waterkwaliteit										
	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Ontwerpbegroting artikelonderdeel 7.01										
Real.prog.Kaderrichtlijn water	25.676	46.975	67.391	63.682	72.861	61.411	51.867	53.741	55.562	55.619
Mutaties Voorjaarsnota 2018	14.363	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppletaire begroting 2018 artikelonderdeel 7.01										
Real.prog.Kaderrichtlijn water	40.039	46.975	67.391	63.682	72.861	61.411	51.867	53.741	55.562	55.619
Prijsbijstelling 2018	8.769	361	724	710	771	1.112	937	791	1.114	1.129
Kasschuiven investeren in waterkwaliteit	0	- 16.383		471 - 20.842	- 18.924			19.259	18.438	17.981
Ecologische maatregelen Markermier	5.811									
Mutaties Miljoennota 2019	- 16.022	1.195	- 20.132	- 12.342	1.112	937	791	20.373	19.567	19.101
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 7.01										
Real.prog.Kaderrichtlijn water	24.017	48.170	47.259	51.340	73.973	62.348	52.658	74.114	75.129	74.720
Ontwerpbegroting artikelonderdeel 7.02 Overige aanlegprojecten Waterveiligheid										
Mutaties Voorjaarsnota 2018	30.298	36.837	4.238	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppletaire begroting 2018 artikelonderdeel 7.02										
Overige aanlegprojecten Waterveiligheid	31.075	37.614	25.408	0	0	0	0	0	0	0

	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Artikel 7 investeren in waterkwaliteit																
Reservering Rijksstructuurvisie Grevelingen	30.000								4.000	26.000						
Prijsbijstelling 2018 Rijkswaterstaat	347	12	12	323												
Herschikking budget Rijkswaterstaat	0	- 221	221													
Enveloppe Natuur en Waterkwaliteit	13.875	- 25.666	- 32.323	4.358	26.111	44.465	- 3.070									
Bijdrage aan milieunormen: Grote wateren	- 600	- 200	- 200	- 200												
Mutaties Milieunota 2019	- 26.075	- 32.290	4.481	26.111	48.465	22.930	0									
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 7.02 Overige aanlegprojecten Waterveiligheid	5.000	5.324	29.889	26.111	48.465	22.930	0									
Ontwerpbegroting 2018 artikelonderdeel 7.03 Studiekosten waterkwaliteit	3.195	4.645	5.545	9.950	8.450	8.100	0									
Mutaties Voorjaarsnota 2018	10.363	42.150	28.850	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppletoire begroting 2018 artikelonderdeel 7.02 Overige aanlegprojecten Waterveiligheid	13.558	46.795	34.395	9.950	8.450	8.100	0									
Zoetwaterkennisimpuls	5.000								1.000	1.000	2.000					
Waterworks 2017	120		40	40	40											
Enveloppe Natuur en Waterkwaliteit	0	- 15.650	15.650													

	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Artikel 7 investeren in waterkwaliteit																
Bijdrage aan minLNV: Nationale analyse waterkwaliteit		- 352	- 116	- 236												
Mutaties Miljoennota 2019		- 116	- 15.846	15.690	40	1.000	1.000	2.000	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 7.03																
Studiekosten waterkwaliteit		13.442	30.949	50.085	9.990	9.450	9.100	1.000	2.000	0	0	0	0	0	0	0
Totaal uitgaven stand ontwerpbegroting 2018 investeren in waterkwaliteit suppletoire begroting 2018 investeren in waterkwaliteit		29.648	52.397	94.106	73.632	81.311	69.511	51.867	53.741	55.562	55.619	0	0	0	0	0
Totaal uitgaven stand eerste suppletoire begroting 2018 investeren in waterkwaliteit		84.672	131.384	127.194	73.632	81.311	69.511	51.867	53.741	55.562	55.619	0	0	0	0	0
Totaal uitgaven stand ontwerpbegroting 2019 investeren in waterkwaliteit		42.459	84.443	127.233	87.441	131.888	94.378	53.658	76.114	75.129	74.720	0	0	0	0	0
Ontwerpbegroting 2018 artikelonderdeel 7.09 Ontvangsten		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Voorjaarsnota 2018		460	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppletoire begroting 2018 artikelonderdeel 7.09 Ontvangsten		460	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Miljoennota 2019		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

	Totaal mutatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Artikel 7 investeren in waterkwaliteit																
Stand ontwerpbe- grotig 2019																
artikelonderdeel 7.09																
Ontvangsten		460	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prijsbijstelling 2018

Dit betreft de toegekende prijsbijstelling tranche 2018 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Kasschuiven investeren in waterkwaliteit

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Ecologische maatregelen Markermeer

Er is een nieuwe afspraak gemaakt met de partners om de gestelde doelen in het project Ecologische Maatregelen Markermeer te behalen. De vertaling hiervan betekent dat het toegekende budget voor de KRW maatregel wordt teruggeboekt naar de tweede tranche KRW (artikel 7).

Reservering Rijksstructuurvisie Grevelingen

Voor realisatie van het ontwikkelperspectief voor de Grevelingen uit de ontwerp-rijksstructuurvisie Gevelingen Volkerak Zoommeer, stelt het Rijk € 105 miljoen beschikbaar. Dit budget is opgebouwd uit € 75 miljoen uit het budget dat het Regeerakkoord vrijmaakt voor natuur en waterkwaliteit, plus de bestaande reservering van € 30 miljoen uit het Deltafonds.

Enveloppe Natuur en Waterkwaliteit

Met de 1e suppletoire begroting 2018 zijn de gelden van de enveloppe Natuur en waterkwaliteit aan het Deltafonds toegevoegd. Met deze mutaties worden de gelden in de juiste jaren geplaatst.

Zoetwaterkennisimplus

Ten behoeve van het lange termijn onderzoek en monitoring in het kader van de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater, inclusief programma-sturing, gericht op de aanpak medicijnen, nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen en opkomende stoffen wordt een bedrag van € 5 miljoen overgeboekt van de investeringsruimte naar studiekosten waterkwaliteit. Projecten worden verstrekt via opdrachtverlening aan de markt en kennisinstituten.

Bijlage 3 Overzicht Hoogwaterbeschermingsprogramma

Oorspronkelijke financiering (Bedragen x € 1 miln.)								
Bijdragen		Totaal	t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022 2024–2032
Waterschappen	Totaal	251	251					
<i>Spoedwet</i>	<i>HWBP-2</i>	<i>239</i>	<i>239</i>					
	<i>HWBP</i>	<i>4</i>	<i>4</i>					
	<i>Overige bijdrage</i>	<i>8</i>	<i>8</i>					
Rijk	Totaal	1.068	772	57	57	57	57	69
<i>Oorspronkelijke financiering</i>	<i>HWBP-2</i>	<i>973</i>	<i>768</i>	<i>39</i>	<i>39</i>	<i>39</i>	<i>39</i>	<i>51</i>
	<i>HWBP</i>	<i>95</i>	<i>4</i>	<i>18</i>	<i>18</i>	<i>18</i>	<i>18</i>	<i>18</i>
Totaal bijdragen oorspronkelijke financiering	1.320	1.023	57	57	57	57	57	69
Bestuursakkoord Water (Bedragen x € 1 miln.)								
Bijdragen		Totaal	t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022 2024–2032
Waterschappen	Totaal (50%)	3.564	705	191	191	191	191	191 1.715
	<i>HWBP-2</i>	<i>791</i>	<i>610</i>	<i>120</i>	<i>5</i>	<i>56</i>	<i>0</i>	
	<i>HWBP</i>	<i>2.223</i>	<i>68</i>	<i>57</i>	<i>148</i>	<i>119</i>	<i>153</i>	<i>154</i> 1.370
	Projectgebonden aandeel (10%)	550	27	13	38	16	37	37 345
Rijk	Totaal (50%)	3.564	518	191	249	194	166	221 1.826
	<i>HWBP-2</i>	<i>675</i>	<i>181</i>	<i>105</i>	<i>117</i>	<i>68</i>	<i>47</i>	<i>37</i> 111
	<i>HWBP</i>	<i>2.889</i>	<i>336</i>	<i>86</i>	<i>132</i>	<i>126</i>	<i>119</i>	<i>184</i> 1.715
Rijksbijdrage Rijkskeringen HWBP		617	5	5	7	11	33	41 423
Totaal bijdragen Bestuursakkoord Water	7.744	1.228	386	447	395	389	453	3.965
Totaal bijdragen		9.064	2.251	443	504	452	446	522 3.965

Gezamenlijke uitgaven Rijk en Waterschappen (Bedragen x € 1 miln.)								
Uitgaven	Totaal	t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2024–2032
HWBP-2	Totaal	2.431	1.714	189	121	129	85	87
	<i>Waterschaps-projecten</i>	2.431	1.714	189	121	129	85	106
HWBP	Totaal (100%)	5.728	412	141	209	281	455	388
	<i>Waterschaps-projecten</i>	4.949	285	104	157	255	410	340
	<i>Programma-bureau</i>	82	22	5	5	5	5	32
	<i>Innovatie</i>	144	76	17	9	6	3	6
	<i>HWBP: opleidingen nieuwe normering/waterveiligheid</i>	3	2	1				
	<i>Projectgebonden aandeel (10%)</i>	550	27	13	38	16	37	345
Totaal gezamenlijke uitgaven Rijk en Waterschappen	8.159	2.127	330	330	410	540	475	3.543
Uitgaven Rijk (Bedragen x € 1 miln.)								
Uitgaven	Totaal	t/m 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2024–2032
HWBP-2	Totaal	256	93	74	39	34	1	5
	<i>Rijksprojecten</i>	187	47	67	34	30		
	<i>Interne kosten</i>	23	16	3	3	3		
	<i>Programma-bureau</i>	46	30	4	3	2	1	5
HWBP	Totaal	649	31	7	9	13	33	41
	<i>Rijksprojecten</i>	617	5	5	7	11	33	41
	<i>Interne kosten</i>	32	26	2	2	2		
Totaal uitgaven Rijk	905	124	81	48	47	34	42	428
Totaal uitgaven	9.064	2.251	411	379	457	574	517	3.971

Toelichting bij het extracomptabiele overzicht voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma

Conform het wetsvoorstel doelmatigheid en bekostiging Hoogwaterbescherming wordt in de jaarlijkse begroting en verantwoording van het Deltafonds een extra-comptabel overzicht opgenomen waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe de bijdragen van het Rijk en waterschappen zich verhouden tot de uitgaven van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Voor een nadere toelichting op de bekostigingssystematiek van het Hoogwaterbeschermingsprogramma wordt verwezen naar de memorie

van toelichting van het voornoemde wetsvoorstel. Het extracomptable overzicht is als volgt opgebouwd:

De ontvangsten en bijdragen van de waterschappen respectievelijk het Rijk.

1. **De bijdrage van de waterschappen bestaat uit de volgende drie elementen.**
 - a) De jaarlijkse bijdragen van de waterschappen in de periode 2011–2013 aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma die voortvloeien uit de Spoedwet.
 - b) De bijdragen die voortvloeien uit het Bestuursakkoord Water: totaal € 131 miljoen in 2014 en jaarlijks € 181 miljoen vanaf 2015. Vanaf 2016 worden deze bedragen geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het Ministerie van Financiën. De bijdragen van de waterschappen bestaan uit een projectgebonden aandeel voor het HWBP dat door de betreffende beheerder direct wordt betaald en een solidariteitsdeel dat via het Deltafonds wordt verevend. Het projectgebonden aandeel bedraagt 10% van de (bruto) begrote uitgaven voor waterschapsprojecten binnen het HWBP.
 - c) Incidentele ontvangsten bijvoorbeeld in het kader van de eindafrekening van projecten.
2. **De bijdrage van het Rijk bestaat uit de volgende drie elementen:**
 - a) De bijdrage van het Rijk zoals vastgelegd in de bijlage van het Bestuursakkoord Water (nadere toelichting op het onderdeel «Financiering van een beheersbaar programma voor de waterkeeringen» van het Bestuursakkoord Water), uitgaande van het toen beschikbare budget binnen de Rijksbegroting voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma.
 - b) De bijdragen die voortvloeien uit het Bestuursakkoord Water: € 131 miljoen in 2014 en € 181 miljoen vanaf 2015. Vanaf 2016 worden deze bedragen geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het Ministerie van Financiën, geïndexeerd met terugwerkende kracht ten opzichte van het prijspeil 2011. Het jaarbedrag prijspeil 2017 bedraagt € 188 miljoen (inclusief project gebonden aandeel).
 - c) De bijdrage van het Rijk aan de maatregelen voor rikskeeringen.

De uitgaven voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma en het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma

De uitgaven ten behoeve van hoogwaterbeschermingsmaatregelen bestaan uit:

- a) Waterschapsprojecten: de subsidies (Lees: bij HWBP 100 respectievelijk 90% van de kosten van een sober en doelmatig ontwerp) voor versterkingen van primaire keringen in beheer van de waterschappen.
- b) Riksprojecten: de kosten van versterkingen van primaire keringen in beheer van het Rijk. Deze uitgaven komen voor wat betreft het HWBP volledig ten laste van het Rijk.
- c) Programmabureau: de kosten van het programmabureau.
- d) Het projectgebonden aandeel van 10%: wordt door de betreffende beheerder zelf direct betaald.
- e) De interne kosten hebben betrekking op de kosten van de inzet van Rijkswaterstaat-medewerkers binnen de programmabureaus en maken voor de bekostigingssystematiek geen deel uit van de programmabud-

- getten. Deze kosten vallen onder de 50/50 verdeling en zijn daarom afzonderlijk weergegeven.
- f) innovatie: Betreft innovaties waaronder de projectoverstijgende verkenningen. Deze kosten vallen onder de 50/50 verdeling. De subsidie beschikking betreft hier 100% bijdrage.

De uitgaven die vallen onder a), c) en f) worden door Rijk en waterschappen voor ieder de helft bekostigd.

De kasschuiven die voortvloeien uit de verschillen tussen de geraamde en begrote uitgaven.

De ontvangst van de waterschappen vormen een deel van de uitgaven voor het HWBP. Het andere deel wordt bekostigd door het Rijk. De uitgaven van het HWBP in de begroting wordt in een bepaald uitgaventempo geraamd. Deze kasplanning komt tot stand op basis van de planningen van de diverse projecten, ingediend door de waterschappen (en RWS). Indien de daadwerkelijke uitgaven afwijken van de geraamde uitgaven of planningen van projecten wijzigen worden de uitgavenbudgetten aangepast door middel van kasschuiven binnen de kaders van de LenW-begroting.

Bijlage 4 Instandhouding

In deze bijlage wordt, in vervolg op eerdere bijlagen met betrekking tot het beheer en onderhoud en vervanging, een toelichting gegeven op de instandhouding van de netwerken die onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Infra vallen. Dit betreft het Hoofdwatersysteem, het Hoofdwegennet, het Hoofdvaarwegennet en het Hoofdspoorwegnet.

Allereerst wordt de instandhoudingsfilosofie nader toegelicht. Vervolgens is een overzicht van beschikbare en benodigde middelen tot en met 2032 opgenomen waarna verder wordt ingegaan op de wijze waarop met Beheer en Onderhoud wordt omgegaan in relatie tot DBFM contracten.

1. In stand houden Rijksinfrastructuur

De Nederlandse infrastructurnetwerken behoren tot de beste én meest intensief gebruikte netwerken ter wereld. Een goede instandhouding van deze netwerken is een randvoorwaarde voor de veiligheid en de bereikbaarheid van Nederland. Om dit zo te houden borgen Infra en de uitvoeringsorganisaties RWS en ProRail systematisch de instandhouding van de netwerken over de gehele levenscyclus.

Scope instandhouding

Onder instandhouding vallen alle activiteiten op het vlak van beheer en onderhoud en vervanging en renovatie van de bestaande infrastructuur. Bij Spoor wordt hiervoor de afkorting BOV gehanteerd. Bij de RWS netwerken wordt onderscheid gemaakt tussen respectievelijk Beheer en Onderhoud (BenO) en Vervanging en Renovatie (VenR). Tot het domein van het beheer behoren activiteiten die gericht zijn op het reguleren van het gebruik: verkeersleiding en capaciteitsmanagement, verkeersmanagement en watermanagement. Onderhoud betreft de activiteiten die erop zijn gericht de beoogde (ontwerp)levensduur van de infrastructuur te realiseren. Vervanging is het begin van een nieuwe levenscyclus van een nieuw object, terwijl renovatie zich erop richt de levensduur van het bestaande object te verlengen. Het gaat expliciet niet om activiteiten die gericht zijn op aanleg van nieuwe of uitbreiding van bestaande infrastructuur.

Aanpak instandhouding

De instandhouding van de netwerken wordt op de volgende wijze aangepakt.

Uitgangspunt 1: Een goede instandhouding moet worden geborgd over de gehele levenscyclus van infrastructuur

Een goede instandhouding van het hoofd(vaar)wegennet, het hoofdwatersysteem en het hoofdspoorwegennet is een randvoorwaarde voor de veiligheid, de bereikbaarheid en de leefbaarheid van Nederland. Om dit te bereiken moet de duurzame instandhouding van de netwerken systematisch over de gehele levenscyclus worden geborgd.

Uitgangspunt 2: Prestaties en optimalisatie kosten/hinder staan centraal

Bij de instandhouding van de netwerken staan de prestaties die deze netwerken moeten leveren en de doelmatigheid van onderhoud centraal. Het zijn immers de prestaties, zoals de beschikbaarheid, betrouwbaarheid, duurzaamheid en veiligheid van de infrastructuur die de gebruikers zelf direct ervaren. Over deze te leveren prestaties maakt Infra afspraken met ProRail en worden binnen Infra afspraken gemaakt met RWS. Deze

afspraken vormen de basis van het onderhoud dat door ProRail en RWS op basis van daarbij horende beheer- en onderhoudsregimes wordt verzorgd.

De prestaties van de infrastructuur worden gemeten en uitgedrukt in prestatie-indicatoren. De indicatoren leggen de verbinding tussen de sturing op en verantwoording over de gewenste prestaties.

De prestatieafspraken met ProRail zijn opgenomen in de 10-jarige beheerconcessie en de jaarlijkse beheerplannen. Met RWS wordt een Service Level Agreement (SLA) met een looptijd van 4 jaar afgesproken. Vanaf begin 2018 is een nieuwe SLA van kracht, deze loopt tot en met 2021.

Met de uitvoeringsorganisaties worden afspraken gemaakt over de gewenste prestaties en hiervoor worden de benodigde middelen beschikbaar gesteld. De uitvoeringsorganisaties RWS en ProRail zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de daarbij horende beheer- en onderhoudsregimes.

Daarop aanvullend wordt bij de netwerken van RWS voor vervangingsopgaven projectsturing toegepast. Ook hierbij staan prestaties van het netwerk en optimalisatie centraal. De projectmatige sturing van vervangingsopgaven verloopt op basis van opdrachten voor tranches van projecten. Deze projecten worden in een doorlopende cyclus van lange termijn prognoses en inspecties bepaald.

Prestaties RWS					
Prestatiegebied	Prestatie-indicator	Streefwaarde	Realisatie 2016	Realisatie 2017	
<i>Hoofdwegennet</i>					
Beschikbaarheid	Technische beschikbaarheid van de weg	90%	99%	99%	
	Maximaal aandeel files door werk in uitvoering a.g.v. aanleg en gepland onderhoud ten opzichte van alle files	10%	4%	3%	
	Levering verkeersgegevens:				
	– Beschikbaarheid data voor derden	90%	93%	93%	
	– Actualiteit data voor derden	90%	98%	98%	
Veiligheid	Voldoen aan norm voor verhardingen	99,9%	99,81%	99,81%	
	Voldoen aan norm voor gladheidbestrijding	95%	99%	99%	
<i>Hoofdvaarwegennet</i>					
Beschikbaarheid	Stremmingen gepland onderhoud	0,8%	0,2%	0,5%	
Betrouwbaarheid	Stremmingen ongepland onderhoud	0,2%	0,1%	0,2%	
	Tijdig melden ongeplande stremmingen	97%	98%	99%	
	Vaargeul op orde:				
	– Toegangsgeulen	95%			
	– Hoofdtransportassen	90%			
	– Hoofdvaarwegen	70%	Nieuw in 2018	Nieuw in 2018	
	– Overige vaarwegen	65%			
Veiligheid	Vaarwegmarkering op orde	95%	98%	97%	
<i>Hoofdwatersysteem</i>					
Waterveiligheid	Handhaving kustlijn	90%	92%	92%	
	Beschikbaarheid stormvloedkeringen	100%	60%	60%	
	Waterhuishouding op orde		Nieuwe definitie in 2018	Nieuwe definitie in 2018	
		100%			
	Betrouwbaarheid informatievoorziening	95%	95%	100%	

Bron RWS

Prestaties ProRail	Bodem-waarde	Streefwaarde 2019 ¹	Realisatie 2016	Realisatie 2017
Prestatie-indicator				
Klantoordeel reizigersvervoerders	6	7,0	6,6	6,7
Klantoordeel goederenvervoerders	6	7,0	6,3	6,3
Reizigerspunctualiteit 5 minuten HRN (gezamenlijk met NS)	88,9%	91,1%	90,6%	91,6%
Reizigerspunctualiteit 15 minuten HRN (gezamenlijk met NS)	96,7%	97,3%	97,3%	97,4%
Reizigerspunctualiteit 5 minuten HSL (gezamenlijk met NS)	82,1%	84,1%	81,7%	83,5%
Punctualiteit 3 minuten reizigersverkeer totaal	86,8%	89,9%	89,4%	90,5%
Punctualiteit 3 minuten regionale series	92,4%	93,4%	94,1%	93,9%
Transitotijd goederenvervoer	7,5%	6,3%	Nieuw in 2018	Nieuw in 2018
Geleverde treinpaden	97,5%	98,2%	98,1%	98,1%
Impactvolle storingen op de infra	610	546	602	627

¹ Handhaving op de geleverde prestaties vindt plaats op basis van de afgesproken bodem-waarde. Voor het jaar 2019 geldt een streefwaarde waarop een evaluatie plaats vindt bij de midterm review van de huidige concessie.

Bron: Beheerplan ProRail 2018 en Jaarverslag ProRail 2018

IenW en ProRail hebben een aantal prestatie-indicatoren doorontwikkeld zodat deze beter aansluiten bij de beleving van de reiziger en verlader en daarnaast beter passen bij de sturing door ProRail. In 2017 en 2018 is in dit kader al een aantal prestatie-indicatoren gewijzigd. Zo wordt bijvoorbeeld per 2018 gestuurd op de transitotijd van het goederenvervoer³ in plaats van op de punctualiteit van het goederenvervoer, mede omdat de goederensector daar meer belang aan hecht.

Verbeteren prestatiesturing Hoofdwegen, Hoofdvaarwegen en Hoofdwatersysteem

In de SLA 2018 – 2021 zijn – in aanvulling op en als integraal onderdeel van de prestatieafspraken en het beschikbaar stellen van budgetten – ontwikkelafspraken vastgelegd. Deze hebben betrekking op het aanpassen van de systematiek, het uitvoeren van pilots en het toepassen van nieuwe technieken. De ontwikkelafspraken moeten ertoe leiden dat bij de daaropvolgende SLA (2022–2025) keuzemogelijkheden beter kunnen worden onderbouwd en er meer inzicht is in de mogelijkheden om prestaties te differentiëren en de effecten die dat heeft op zowel de beleidsdoelen als de benodigde middelen.

³ Het gaat erom het percentage treinen te verlagen waarbij de gerealiseerde transitotijd tenminste 30 minuten langer is dan de geplande transitotijd en waarbij ProRail de veroorzaker van die verlenging is.

IenW onderzoekt, in lijn met de aanbeveling van de Rekenkamer, de mogelijkheid indicatoren te ontwikkelen om de doelmatigheid van onderhoud van de door RWS beheerde netwerken inzichtelijk te maken. De afgelopen jaren zijn diverse gegevens bijgehouden die input kunnen leveren voor een doelmatigheidsindicator. Denk bijvoorbeeld aan het optreden van onverwachte schades en de mate van uitgestelde onderhoudswerkzaamheden. Of er eenduidige relaties zichtbaar worden moet nog duidelijk worden.

Het ontwikkelen van indicatoren die daadwerkelijk iets zeggen over doelmatigheid van BenO is complex, doordat veel factoren van invloed zijn op input, output, outcome en de bijbehorende doelmatigheid. Zo is het feitelijke weer (bijvoorbeeld een strenge of zachte winter) bepalend voor het wel of niet optreden van veel onverwachte schades en daarmee het schuiven in onderhoudsprogrammeringen. Ook andere programma's zoals Aanleg en Vervangingen en Renovaties hebben een relatie met de doelmatigheid. Bepaalde onderhoudswerkzaamheden kunnen bijvoorbeeld uitgesteld worden in het geval een aantal jaar later een renovatie-project geprogrammeerd staat.

Dit betekent dat het traject om te komen tot een doelmatigheidsindicator op voorhand niet voorspelbaar is. Het is plannen, uitvoeren, evalueren en bijschaven (leren door doen).

Onderhoudsplanning

De keuze van het juiste moment van ingrijpen bij het verrichten van onderhoud aan of het vervangen of renoveren van infrastructuur wordt bepaald aan de hand van:

1. Het onderhoud dat volgens het vigerend beheerconcept noodzakelijk is voor de te leveren prestaties van het netwerk.
2. Resultaten uit het inspectieprogramma van de assets.
3. De mogelijkheid voor het bundelen van werkzaamheden om hinder te beperken en/of kosten te besparen.

Ad 1. Het onderhoud dat volgens het vigerend beheerconcept noodzakelijk is voor de te leveren prestaties van het netwerk.

Op basis van de beleidsdoelen bereikbaarheid, veiligheid en duurzaamheid worden de prestatieniveaus van de netwerken bepaald en de (functie) eisen aan het areaal toegekend. Hierbij valt te denken aan de functies die de onderdelen van het areaal moeten vervullen en de manier waarop deze functies bijdragen aan de prestaties op netwerkniveau. Ieder onderdeel van het areaal heeft een hierbij aansluitend onderhoudsplan waarin rekening wordt gehouden met de risico's voor de prestatie bij het gehanteerde onderhoudsscenario. Dit geheel resulteert in het vigerend beheerconcept.

Ad 2. Resultaten uit het inspectieprogramma van de assets.

De beheerders van de netwerken hebben een actueel inzicht in (de staat van) het bestaande areaal en de onderhoudsbehoefte daarvan. De daarvoor noodzakelijke informatie wordt actueel gehouden op basis van (een programma van) risicotogestuurde inspecties waarmee de werkelijke staat van objecten wordt bijgehouden.

Ad 3. De mogelijkheid voor het bundelen van werkzaamheden om hinder te beperken en/of kosten te besparen.

Behalve de staat van de objecten wordt bij het plannen van de uitvoering van werkzaamheden ook rekening gehouden met de mogelijkheden om

activiteiten te bundelen om daarmee kosten te besparen en/of hinder voor gebruikers te beperken.

Uitgesteld en achterstallig onderhoud

De hierboven geschetste aanpak leidt ertoe dat de planning van onderhoudswerkzaamheden flexibel van aard is. Dit betekent dat met het oog op de efficiëntie, onderhoud eerder of later kan worden uitgevoerd dan volgt uit het vigerende beheerconcept. Er is dan sprake van vervroegd of uitgesteld onderhoud.

Voor uitgesteld onderhoud wordt de volgende definitie gehanteerd:

«Er is sprake van uitgesteld onderhoud (of vervanging) als de assets wel blijven voldoen aan de geldende veiligheidsnormen en/of prestatieafspraken⁴ terwijl bewust wordt afgeweken van het vigerend beheerconcept waarbij de keuze voor het moment van onderhoud of vervanging wordt bepaald op basis van feitelijke technische conditie en planoptimalisatie of prestatieafspraken.»

Met uitstel en vervroegen van onderhoud wordt beoogd om efficiënter en met minder hinder te werken.

Uitgesteld onderhoud wordt onderscheiden van «achterstallig onderhoud». Voor achterstallig onderhoud wordt de volgende definitie gehanteerd:

«Er is sprake van achterstallig onderhoud (of vervanging) als de assets niet meer voldoen aan de geldende veiligheidsnormen en/of prestatieafspraken.»

Achterstallig onderhoud wordt direct aangepakt indien dit noodzakelijk is voor het veilig functioneren van de netwerken.

Uitgesteld onderhoud heeft geen gevolgen voor de veiligheid. Uitgangspunt is dat de assets blijven voldoen aan geldende veiligheidsnormen en/of prestatieafspraken. Bij achterstallig onderhoud voldoen de assets niet meer aan de geldende veiligheidsnormen en/of prestatieafspraken. Daar waar sprake is van achterstallig onderhoud worden de onderhoudsmaatregelen die nodig zijn om de achterstalligheid op te heffen zo snel mogelijk in de onderhoudsprogrammering opgenomen en uitgevoerd. Daar waar de verkeersveiligheid in het geding kan zijn worden bovendien tijdelijke beheersmaatregelen genomen zoals tijdelijke afscherming of snelheidsverlaging.

RWS-netwerken:

In het jaarverslag van het Infrastructuurfonds (Tweede Kamer, vergaderjaar 2016–2017, [34 725 A, nr. 1](#)) en van het Deltafonds over 2016 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2016–2017, [34 725 J, nr. 1](#)) is voor de eerste keer gerapporteerd over het volume aan uitgesteld en achterstallig onderhoud aan het einde van 2016.

⁴ Er zijn situaties denkbaar waarbij assets niet (langer) voldoen aan de prestatieafspraken, zonder dat dit verband houdt met de onderhoudsconditie (bijvoorbeeld bij een tweetal stormvloedringen). In dergelijke situaties is geen sprake van uitgesteld (of achterstallig) onderhoud

De omvang van het uitgesteld onderhoud wordt jaarlijks gemonitord. Deze monitoring loopt nu twee jaar. Op basis van 2 meetpunten is het nog te vroeg een norm te bepalen. Na een aantal jaren kan worden bezien of er een norm (beheersbare prikkel) af te leiden valt uit de bijgehouden informatie en hoeveel uitgesteld onderhoud acceptabel is. Dit past in de lijn die is uitgedragen in de bestuurlijke reactie op het rapport van de Algemene Rekenkamer over de Instandhouding van het Hoofdwater-systeem dat eerst ervaring wordt opgedaan en dat inzichtelijke informatie werkende weg zal worden aangescherpt.

Het bepalen van de omvang van het uitgesteld onderhoud is geoperatio-naliseerd door te kijken welke onderhoudsmaatregelen per 1 januari 2018 op basis van het gebruikte onderhoudsregime een geadviseerd onder-houdsmoment hadden in 2017 of eerder. Voor het bepalen van de omvang van het achterstallig onderhoud is van de uitgestelde onderhoudsmaatre-gelen beoordeeld of de assets niet meer voldoen aan de geldende veiligheidsnormen en/of prestatieafspraken.

In onderstaande tabel is de totale omvang van het volume aan uitgesteld- en achterstallig onderhoud per modaliteit eind 2017 weergegeven.

Netwerk	volume uitgesteld onderhoud		waarvan achterstallig	
	2016	2017	2016	2017
Hoofdwegennet	€ 226 mln	€ 314 mln	€ 15 mln	€ 2,6 mln
Hoofdvaarwegennet	€ 244 mln	€ 350 mln	€ 24 mln	€ 36 mln
Hoofdwatersysteem ¹	€ 37 mln	€ 80 mln	€ 0 mln	€ 6,8 mln

¹ Hierbij zijn de kosten voor de kustlijnzorg buiten beschouwing gelaten. Dit is gedaan omdat de opdrachtnemer de vrijheid heeft de suppleties uit te voeren binnen de door het contract bepaalde periode, met een beperkte mogelijkheid tot uitloop.

Hoofdspoorwegnet:

De hiervoor beschreven aanpak voor het in stand houden van de infrastructuur leidt ertoe dat de planning van onderhoudswerkzaamheden flexibel van aard is. Met het uitstellen en vervroegen van onderhoud wordt beoogd efficiënter en met minder hinder te werken. In de brief van 30 juni 2017 is Tweede Kamer geïnformeerd over de gezamenlijk met partijen in de spoorsector ontwikkelde nieuwe visie en werkwijze voor toekomstbestendig en efficiënt werken aan het spoor. Het gezamenlijke vertrekpunt waaruit gewerkt wordt, is de optimale balans tussen 1. de onderhouds- en vervangingsbehoefte die er is om het spoor betrouwbaar te houden; 2. daarbij zo min mogelijk hinder voor reizigers en verladers als gevolg van werkzaamheden aan het spoor te veroorzaken; en 3. het efficiënt omgaan met de beschikbare financiële middelen voor het werken aan het spoor. In dat kader wordt ook gekeken op welke wijze zinvol binnen de toegepaste onderhoudsfilosofie gerapporteerd kan worden over het eventuele volume aan uitgesteld onderhoud.

Nog uit te voeren werkzaamheden (NUTW)

In de begroting van het agentschap Rijkswaterstaat is de balanspost reeds uitgevoerde/nog uit te voeren werkzaamheden opgenomen. De omvang van deze balanspost wordt aan het eind van ieder jaar rekenkundig bepaald. De post is bedoeld om vertragingen en/of versnellingen in de werkzaamheden van het agentschap Rijkswaterstaat op te vangen. Tijdens de voorbereiding en uitvoering van werkzaamheden kan immers blijken dat deze op een later of eerder moment gerealiseerd zullen worden dan tijdens de planning van de begroting was voorzien. Dat kan diverse oorzaken hebben. Zo wordt met uitstel en vervroegen van onderhoud

bedoogd om efficiënter en met minder hinder te werken. Daarnaast kan er sprake zijn van uitvoeringstegenvallers of van vertragingen in de aanbestedingsprocedures.

In 2018 wordt bekeken in hoeverre de middelen van de juist afgeronde SLA-periode (2013–2017) op de balanspost betrekking hebben werkzaamheden die wel waren gepland binnen de afgeronde SLA-periode, maar die nog niet (volledig) zijn uitgevoerd of later zijn geprogrammeerd, te weten in de SLA periode 2018–2021. Indien er meer middelen beschikbaar zijn dan daadwerkelijk nodig voor deze nog niet volledig uitgevoerde werkzaamheden kunnen deze alternatief worden aangewend. Bij te weinig middelen op de balanspost zal aanvulling plaats moeten vinden, of prestatieafspraken moeten worden aangepast. Daarover wordt bij de ontwerpbegroting 2020 gerapporteerd.

De omvang van de balanspost is ultimo 2017 t.o.v. ultimo 2016 gestegen met € 1 miljoen. Deze stijging wordt in belangrijke mate veroorzaakt doordat de in het verleden ontstane tekorten als gevolg van schadevaren en -rijden zijn aangevuld. Dit was nodig om te waarborgen dat uitgestelde onderhoudsmaatregelen ook daadwerkelijk uitgevoerd kunnen worden. De opbouw van de post NUTW per ultimo 2017 is als volgt:

Omschrijving	Bedrag € mln.
<i>Beheer en onderhoud en verkeersmanagement</i>	
a) Hoofdwatersysteem	244
b) Hoofdwegennet	28
c) Hoofdvaarwegennet	22
<i>Subtotaal Beheer en onderhoud en verkeersmanagement inclusief Landelijke Taken</i>	294
<i>Overig</i>	
w) Hoofdwatersysteem	34
x) Hoofdwegennet	13
y) Hoofdvaarwegennet	31
z) Overig	-/-3
<i>Subtotaal Overig</i>	75
Totaal	369

Hieronder worden de belangrijkste posten toegelicht die de opbouw van de post NUTW bepalen.

Ad a): Van de € 244 miljoen voor het Hoofdwatersysteem heeft € 61 miljoen betrekking op de middelen die in de begroting 2015 beschikbaar zijn gesteld voor het artikel waterkwaliteit op het Deltafonds. Deze middelen zijn aan dat artikel toegevoegd in de jaren 2017 tot en met 2020. De balanspost wordt hierdoor in hetzelfde tempo verminderd. Een post van € 97 miljoen heeft betrekking op middelen voor de kustlijnzorg. Die mogen door de opdrachtnemer besteed worden binnen de contractperiode, zodat deze de uitvoeringsplanning over de looptijd van het contract kan optimaliseren. Daarnaast is € 47 miljoen bestemd voor noodzakelijke onderhoudsmaatregelen in de SLA 2018–2021. Over de resterende € 39 miljoen moet nog nadere besluitvorming plaatsvinden zoals hierboven is aangegeven.

- Ad b): Over het saldo van € 28 miljoen moet nog nadere besluitvorming plaatsvinden zoals hierboven is aangegeven
- Ad c): De balanspost op het Hoofdvaarwegennet ad € 22 miljoen heeft voor € 26 miljoen betrekking op Reeds Uitgevoerd Werk. Het gaat om de Overdracht van de Gekanaliseerde Hollandse IJssel aan het Waterschap. De toekomstige beheer en onderhoudslasten zijn toen in één keer afgekocht. Deze post loopt af in jaarlijkse porties van € 3 miljoen. Over het saldo van € 48 miljoen moet nog nadere besluitvorming plaatsvinden zoals hierboven is aangegeven.
- Ad w): Van de € 34 miljoen voor het Hoofdwatersysteem heeft € 15 miljoen betrekking op Herstel en Inrichting en € 13 miljoen op Verkenningen en Planuitwerkingen.
- Ad x): Van de € 13 miljoen op het Hoofdwegennet is € 65 miljoen bestemd voor servicepakketten. Daar staat tegenover dat er sprake is van Reeds Uitgevoerd Werk van € 30 miljoen voor Verkenningen en Planuitwerkingen.
- Ad y): De balanspost op het Hoofdvaarwegennet heeft bijna volledig betrekking op NoMo AOV.

Balansposten ProRail

Tussen lenW en ProRail is sprake van een subsidierelatie waarbij is afgesproken dat:

- Overschotten en tekorten bij ProRail op uitgevoerde werkzaamheden (zoals aanbestedingsmeevallers) worden toegevoegd c.q. ontrokken aan de egalisatiereserve op de balans bij ProRail. De egalisatiereserve mag maximaal + of - 5% van de (vijfjaars gemiddelde) subsidie bedragen. De egalisatiereserve per eind 2017 bedraagt - € 3 miljoen.
- Overschotten bij ProRail die betrekking hebben op verleende subsidies die pas later in de tijd benodigd blijken te zijn, worden jaarlijks, na vaststelling van de subsidie, terugbetaald aan lenW en weer toegevoegd aan de middelen in het Infrastructuurfonds, waarna ze door ProRail weer kunnen worden aangevraagd in het jaar dat deze middelen alsnog benodigd zijn.

Ontwikkelingen in het areaal

Bovenstaande aanpak wordt toegepast bij het beheer en onderhoud van bestaande infrastructuur. Bovendien krijgt instandhouding bij de aanleg van nieuwe infrastructuur reeds aandacht door bij de besluitvorming de onderhoudskosten over de hele levenscyclus in beeld te brengen (Life Cycle Costing, LCC). Op deze wijze worden niet alleen de kosten voor aanleg, maar ook de kosten voor toekomstig onderhoud bij de besluitvorming betrokken. Indien een beslissing tot de nieuwe aanleg tot hogere onderhoudskosten leidt, worden bij de startbeslissing van de verkenning, naast de investeringskosten, ook deze meerkosten voor het onderhoud op de begroting van de fondsen gereserveerd. Wanneer de realisatie van het aanlegproject aanvangt worden deze gereserveerde middelen toegevoegd aan het Beheer en Onderhoudsbudget.

Hieronder wordt inzicht gegeven in de omvang van het areaal in beheer bij RWS en ProRail per verantwoording 2017.

Areaal Hoofdwegen		Eenheid
Rijbaanlengte	Hoofdrijbaan	km
	Verbindingswegen en op- en afritten	km
Areaal asfalt	Hoofdrijbaan	km ²
	Verbindingswegen en op- en afritten	km ²
Groen areaal		km ²
Verkeerssignalering op rijbanen		km
Verkeerscentrales		stuks
Spits- en plusstroken		km
Viaduct over RW		stuks
Viaduct in RW		stuks
Brug vast		stuks
Brug Beweegbaar		stuks
Tunnel		stuks
Aquaduct		stuks
Areaal Hoofdvaarwegen		Eenheid
Vaarwegen:		km
- waarvan binnenvaart		km
- waarvan zeevaart		km
Schutsluiskolken		stuks
Bruggen beweegbaar		stuks
Bruggen vast		stuks
Afmeervoorziening		stuks
Areaal Hoofdwatersysteem		Eenheid
Kustlijn		km
Stormvloedkeringen		aantal
Dammen, dijken en duinen, uiterwaarden w.o.:		
- Dijken, dammen en duinen, primaire waterkeringen		km
- Niet primaire waterkeringen/duinen		km
- Uiterwaarden in beheer Rijk		ha
Binnenwateren		km ²
Spui-, uitwateringssluiskolken		stuks
Gemaal		stuks
Kunstwerken t.b.v. natuur		stuks
Stuwcomplex		stuks
Hoogwaterkering		stuks
Waterreguleringswerken		stuks
Sifons / duikers / hevel		stuks

Bron: RWS NIS

Areaal Spoorwegen		Eenheid	
Netlengte in exploitatie	Totaal(excl. HSL-infra)	km	3.049
	Waarvan enkelsporig	km	950
	Waarvan meersporig	km	2.099
Totale spoorlengte		km	7.146
Wissels		stuks	6.922
Overwegen		stuks	2.369
Seinen		stuks	11.890
Stations		stuks	404
Bruggen (beweegbaar)		stuks	56
Tunnels		stuks	18

Bron: Jaarverslag ProRail 2017

2. Budgettaire aspecten

Onderstaand zijn per netwerk zowel de beschikbare budgetten als de budgetbehoefte tot en met 2032 gepresenteerd. Hiermee zijn de budgetbehoefte en de beschikbare budgetten voor Instandhouding in een overzicht samengebracht. Het overzicht is uitgesplitst naar de budgetten voor het verkeers- en watermanagement, het beheer en onderhoud en vervanging en renovatie. Hiermee wordt tevens voldaan aan de tijdens het wetgevingsoverleg over de jaarverslagen van het toenmalig Ministerie van Infrastructuur en Milieu op 29 juni 2017 door de Minister en de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu gedeane toezaaging om in de ontwerpbegroting informatie op te nemen over de budgetbehoefte voor langjarig onderhoud, beheer en vervanging.

2. Totaaloverzicht beheer, onderhoud, vervanging en renovatie wegen, spoor, vaarwegen en water (in € * 1.000)

1. Budgetten verkeers-/watermanagement en Beheer en Onderhoud ¹		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2018-2032
Artikelonderdeel																	
Hooftwegen	Behoeftes/ranning	686.859	581.719	511.792	583.155	546.982	548.693	547.150	575.281	575.282	575.279	584.575	594.843	594.843	594.843	8.696.139	
IF 12.01	Verkeersmanagement	3.736	3.737	3.736	3.733	3.730	3.729	3.728	3.726	3.726	3.726	3.734	3.734	3.734	3.734	55.977	
IF 12.06.02	Verkeersmanagement Landelijke Taken	21.435	19.893	20.072	20.652	16.132	16.102	15.961	15.872	15.873	15.869	16.334	16.334	16.334	16.334	259.530	
IF 12.02.01	Beheer en Onderhoud	64.1310	539.748	469.466	539.604	432.655	434.416	432.146	461.438	461.439	469.961	480.129	480.129	480.129	480.129	7.295.536	
IF 12.06.02	Beheer en Onderhoud Landelijke Taken	19.879	18.342	18.519	19.166	14.665	14.646	14.515	14.446	14.446	14.446	14.846	14.846	14.846	14.846	237.297	
Total budget Verkeersmanagement en Beheer en Onderhoud Hooftwegen		686.859	581.719	511.792	583.155	546.982	548.693	547.150	575.281	575.282	575.279	584.575	594.843	594.843	594.843	8.696.139	
Potentieel tekort Hooftwegen		0	0	0	0	79.800	877.800										
Spoorwegen		422.290	393.300	406.890	394.738	428.159	411.966	408.096	407.943	406.854	409.448	412.029	413.798	413.731	433.230	452.668	6.215.140
IF 13.02	Budget beheer en onderhoud (incl. verkeersmanagement) ²	422.290	393.300	406.890	394.738	428.159	411.966	408.096	407.943	406.854	409.448	412.029	413.798	413.731	433.230	452.668	6.215.140
Total budget Beheer en Onderhoud Hooftspoorwegen		422.290	393.300	406.890	394.738	428.159	411.966	408.096	407.943	406.854	409.448	412.029	413.798	413.731	433.230	452.668	6.215.140
Potentieel tekort Hooftspoorwegen		0															
Hooftvaarwegen		290.909	311.094	287.423	209.521	241.492	240.642	239.828	239.766	239.669	239.879	280.741	280.742	287.902	257.902	3.889.278	
IF 15.01	Verkeersmanagement	8.655	8.655	8.655	8.655	8.655	8.655	8.655	8.655	8.655	8.655	8.655	8.655	8.655	8.655	129.825	
IF 15.06.02	Verkeersmanagement Landelijke Taken	5.062	5.062	5.062	5.073	5.073	5.073	5.073	5.073	5.073	5.073	5.073	5.073	5.073	5.073	76.059	
IF 15.02.01	Beheer en Onderhoud	272.330	291.313	267.651	189.510	204.677	203.857	203.023	202.966	202.968	202.873	243.078	243.939	243.940	221.100	3.414.325	

Artikelonderdeel	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2018-2032
IF 15.06.02 Beheer en Onderhoud Landelijke Taken	4.362	4.374	4.865	5.093	5.087	5.056	5.077	5.073	5.073	5.069	5.074	5.074	5.074	5.074	5.074	75.499
Total budget Verkeersmanagement en Beheer en Onderhoud Hoofdvaarwegen	290.909	309.904	286.233	208.331	223.492	222.642	221.828	221.766	221.769	221.669	261.879	262.741	262.742	239.902	239.902	3.695.707
Potentieel tekort Hoofdvaarwegen	0	0	0	0	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	198.000
Hoofdwatersysteem	Behoefte/raning	165.377	156.528	116.562	128.228	149.589	172.157	141.037	197.182	159.923	163.433	155.222	155.222	155.222	155.222	2.326.114
DF 3.01.01 Watermanagement	Landelijke Taken	7.219	7.191	7.191	7.191	7.191	7.191	7.191	7.216	7.216	7.419	7.013	7.013	7.013	7.013	107.306
DF 5.02.01 Watermanagement	Landelijke Taken	4.007	4.007	4.007	4.018	4.018	4.018	4.018	3.893	3.993	4.105	3.880	3.880	3.880	3.880	59.559
DF 3.02.01 Beheer en Onderhoud Waterveiligheid	124.281	117.571	77.206	96.992	98.968	121.307	90.301	138.846	101.587	104.012	97.969	97.969	97.969	97.969	97.969	1.560.901
DF 3.02.02 Beheer en Onderhoud Zoutwatervoorziening	20.176	18.065	18.464	10.313	10.198	10.427	10.313	17.913	17.913	18.417	17.410	17.410	17.410	17.410	17.410	239.253
DF 5.02.01 Beheer en Onderhoud Landelijke Taken Waterveiligheid	7.017	7.017	7.030	7.030	7.030	7.030	7.030	7.030	7.030	7.229	6.834	6.834	6.834	6.834	6.834	104.633
DF 5.02.01 Beheer en Onderhoud Landelijke Taken Zoutwatervoorziening	2.376	2.377	2.377	2.384	2.384	2.384	2.384	2.384	2.384	2.451	2.316	2.316	2.316	2.316	2.316	35.462
Total Watermanagement en Beheer en Onderhoud Hoofdwatersysteem	165.077	156.228	116.262	127.928	129.789	152.357	121.237	177.382	140.123	143.633	135.422	135.422	135.422	135.422	135.422	2.107.114
Potentieel tekort Hoofdwatersysteem	0	0	0	0	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	217.800
Total budget verkeers-/ watermanagement en Beheer en Onderhoud	1.565.135	1.441.152	1.321.177	1.314.151	1.248.621	1.255.857	1.218.511	1.302.573	1.264.228	1.270.229	1.314.106	1.327.004	1.326.938	1.323.597	1.343.022	19.836.301

¹ Exclusief apparaatkosten en bijdragen derden.
² De aanleg en operationele activiteiten van verkeersmanagement is bij Spoorwegen opgenomen onder «Beheer en Onderhoud» vanwege het feit dat ProRail dit niet apart inzichtelijk maakt.

2. Vervanging en Renovatie¹

Artikel	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2018-2032
Hoofd wegen																
Spoorwegen																
IF 12.02.04	Budget Hoofdwegen	53.564	135.429	173.615	215.765	245.480	267.320	235.848	152.597	74.117	29.502	297.386	297.385	335.237	0	0
Hoofdvaarwegen																
IF 13.02	Budget Hoofdspoerwegen	636.879	616.816	568.374	499.420	523.228	505.891	507.903	505.765	516.231	536.178	528.869	551.128	561.038	624.858	645.611
Nader toe te delen Infrastructurfonds²																
IF 15.02.04	Budget Hoofdvaarwegen	77.276	71.726	108.716	139.836	131.506	113.797	116.051	88.227	13.199	13.255	62.127	32.532	0	0	968.248
Hoofdwatersysteem																
IF 18.12	Budget Vervanging en Renovatie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	445.202	445.202
Total budget Vervanging en Renovatie																
DF 3.02.03	Budget Hoofdwatersysteem	39.542	36.861	24.525	22.526	21.449	21.299	50.598	40.000	40.000	156.684	166.320	166.320	166.317	1.158.761	
Total budget Vervanging en Renovatie																
<i>Total budget verkers-/ watermanagement, Beheer en Onderhoud en Vervanging en Renovatie</i>																
¹ De definitie van vervanging en renovatie verschilt per beheerder (RWS en ProRail). De budgetten zijn om die reden per modaliteit niet één-op-één te vergelijken.																
² Voor 2031 en verder moet de verdeling over de modaliteiten nog nader worden vastgesteld.																

3. Gereserveerde budgetten Beheer en Onderhoud

Artikel/onderdeel	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2018-2032
Hoofdwegen																
IF 12.03.02 Reserveringen binnen verkenning en plannering (m.n. LCC)																
Total reserveringen Hoofdwegen																
0	0	70	381	686	7.609	9.844	11.876	12.475	40.239	45.260	42.037	42.037	42.856	43.455	298.826	
Spoorwegen																
IF 13.08 Reserveringen binnen investeringsruimte																
Total reserveringen Spoorwegen																
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hoofdvaarwegen																
IF 15.03.02 Reservering consequenties areaal-groei op Beheer en Onderhoud																
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Total reserveringen Hoofdvaarwegen																
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserveringen Infrastructuurfonds																
IF 20.05.11 Reservering lange termijn instandhouding Hoofdwegen																
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	438.634
Total reservering lange termijn instandhouding Hoofdwegen																
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	39.876
Hoofdwatersysteem																
DF 1.02.01 Reservering areaalgroei																
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13.929

Artikelonderdeel	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2018-2032	
DF 1.02.01 Reservering potentieel tekort Behoef en Onderhoud	0	0	0	0	0	0	0	12.375	12.375	12.375	12.375	12.375	12.375	12.375	111.375		
Totaal reserveringen																	
Hooiwater-systeem	0	0	0	0	0	0	0	14.116	14.116	14.116	14.116	14.116	14.116	14.116	12.375	125.304	
Total reserveringen	0	0	70	381	19.716	26.639	42.990	45.022	45.622	76.854	222.737	200.924	304.276	79.472	127.206	1.191.910	
<hr/>																	
Totaal budget verkeers-/ watermanagement, Behoef en Onderhoud en Vervanging en Renovatie, incl. reserveringen	2.372.396	2.301.984	2.196.477	2.192.080	2.190.001	2.190.803	2.171.901	2.134.184	1.966.019	1.953.397	1.953.184	2.582.008	2.575.293	2.683.809	2.639.449	2.727.358	34.877.158

Door verschillen in aansturing en organisatie tussen ProRail en RWS is een vergelijking tussen de budgetten voor BOV van Spoor met de RWS-netwerken (Wegen, Vaarwegen en Water) niet altijd te maken:

- De budgetten Verkeersmanagement zijn bij ProRail onderdeel van de reguliere BOV-budgetten.
- De apparaatskosten van ProRail (exclusief de apparaatskosten van aanlegprojecten) maken deel uit van de BOV reeksen. Voor een goede vergelijking van de cijfers zijn deze apparaatskosten in bovenstaande tabel niet meegenomen. Hierdoor wijken de budgetten af van die in artikel 13 van de begroting van het Infrastructuurfonds.

2a Budgetbehoefte en beschikbaar budget Beheer en Onderhoud Hoofdwegen, Hoofdvaarwegen en Hoofdwatersysteem

RWS heeft, zoals aangekondigd in de instandhoudingsbijlage van de begroting 2017, ten behoeve van de SLA 2018–2021 het benodigde langjarige bedrag voor Beheer en onderhoud voor het geldende prestatieniveau in beeld gebracht. Dit is gebeurd aan de hand van de hierboven beschreven flexibele en risico- en prestatiegestuurde onderhoudsplanning (assetmanagement). Na herijking van de lange termijn ramingen is met RWS in overleg gegaan en is kritisch gekeken of aanvullend budget echt nodig is. Voor de SLA 2018–2021 zijn de beschikbare budgetten in overeenstemming met behoefte van de feitelijke onderhoudsprogrammering voor deze periode. Die onderhoudsprogrammering is gebaseerd op onder andere de uitgevoerde inspecties en daarmee op de werkelijke toestand van het areaal.

Voor de lange termijn (de periode na 2022) is sprake van spanning voor de drie door Rijkswaterstaat beheerde netwerken. Voor het verschil tussen budget en voorziene budgetbehoefte is een reservering van 50% getroffen binnen de Investeringsruimte van de desbetreffende modaliteiten. In voorbereiding op de SLA 2022 – 2025 wordt in samenspraak tussen de beleidsdirecties van IenW en Rijkswaterstaat bekeken welke maatregelen zoals versoering of aanpassing van de prestatiedoelen mogelijk zijn om budgetbehoefte en budget met elkaar in overeenstemming te brengen en wat daarvan de consequenties zullen zijn voor de gebruikers van de netwerken. Op basis hiervan kan in de aanloop naar de SLA 2022–2025 overgegaan worden tot het treffen van maatregelen of aanpassing van het budget om te voorkomen dat achterstanden ontstaan.

2b. Versobering en efficiency Hoofdwegen, Hoofdvaarwegen en Hoofdwatersysteem

In bijlage 4.2 van de Infrastructuurbegroting 2012 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de toen niet gedekte onderhoudsproblematiek tot en met 2020 en over de mix van maatregelen om deze problematiek te beheersen.

Een van de maatregelen betreft een pakket aan efficiencymaatregelen en versoeringen van het onderhoudsniveau. De afspraken over deze te realiseren maatregelen zijn opgenomen in het Programma Versobering en Efficiency. De versoeringen en efficiencymaatregelen zijn stapsgewijs geïmplementeerd, omdat dit de mogelijkheid bood om binnen het afgesproken budgettaire kader door een verstandige mix van maatregelen passend bij de lokale situatie optimalisaties aan te brengen. Hierdoor konden en kunnen eventuele negatieve gevolgen voor doorstroming en veiligheid worden beperkt.

In bijlage 5 van de Infrastructuurbegroting 2013 is de verdeling van het totale pakket efficiency- en versoeringmaatregelen van € 1,64 miljard naar netwerk gepresenteerd. Hiervan is tot en met 2016 € 891 miljoen

gerealiseerd. In die bijlage is tevens een eerste inschatting opgenomen van effecten op veiligheid en doorstroming.

In bijlage 4 van de Infrastructuurbegroting 2015 is de verdeling van het totale pakket efficiency- en versoberingsmaatregelen a € 1,64 miljard naar netwerk uitgesplitst en de prognose bijgesteld. In deze bijlage is de verwachte bandbreedte op basis van de verdere uitwerking en implementatie van de maatregelen in beeld gebracht. Wanneer het totaalpakket aan maatregelen bij de onderkant van de bandbreedte dreigt uit te komen, zal worden bijgestuurd door nieuwe maatregelen te treffen. Op basis van het huidige beeld is de inschatting dat het realiseren van het totale pakket van € 1,64 miljard aan versobering- en efficiencymaatregelen mogelijk is. Ten opzichte van de vorige begroting zijn de inzichten niet gewijzigd.

Netwerk	Maatregel	Initiële Bedrag in miljoen t/m 2020	Prognose realisatie bedragen in miljoen t/m 2020
HWN	Verminderen communicatie bij onderhoud	30	30
HWN	Versoberen bermbeheer	40	35
HWN	Onderhoud kunstwerken uiterste jaar	50	45–50
HWN	Versoberen verlichting	35	30–35
HWN	Verruimen werkvensters en op delen van het netwerk overdag werken met minder flankerende maatregelen.	75	75–80
HWN	Versoberen DVM	165	150
HVWN	Minder maaien taluds	10	10
HVWN	Minder baggeren hoeken zeetoegangen	35	40
HVWN	Verminderen (wal)voorzieningen schippers	10	10
HVWN	Minder baggeren vaarwegen	45	55
<i>Subtotaal versoberingen</i>		495	480–495
Alle	Efficiencymaatregelen	800	815–820
<i>Subtotaal efficiencymaatregelen</i>			815–820
Alle	Besparing Landelijke Taken	200	200
Alle	Bijzondere baten t.b.v. B&O (o.a. Leges ¹)	100	90
HWN	Verhoging BenO budget	45	45
<i>Subtotaal overige maatregelen</i>		345	305
Totaal		1.640	1.630–1.650

¹ Het voornemen leges te heffen op grond van de waterwet is nog niet ten uitvoer gebracht gelet op de invoering van de omgevingswet.

2c. DBFM en budgetten voor beheer en Onderhoud (RWS)

Bij DBFM is de Opdrachtnemer niet alleen verantwoordelijk voor het ontwerp en de bouw van het project, maar ook voor de financiering en het totale onderhoud. Het is dus een geïntegreerde contractvorm. Bij traditionele contracten koopt het Rijk een product in: bijvoorbeeld een rijksweg met 2x2 rijstroken. Bij een DBFM-contract neemt het Rijk echter een dienst af: een beschikbare rijksweg. Het benodigde budget komt uit drie bronnen: (i) het aanlegbudget, (ii) het beschikbare beheer en onderhoudsbudget van reeds aanwezige infrastructuur en (iii) het budget voor areaalgroei voor dat deel van de infrastructuur dat nieuw wordt aangelegd.

Ten behoeve van de aanbesteding van een DBFM contract wordt een referentieraming opgesteld voor de te verwachten aanleg- en beheer en onderhoudskosten bij traditionele uitvoering. Deze referentieraming wordt gebruikt om de plafondprijs (het acceptabele maximum) voor de bieding te bepalen. Deze ramingen worden tegenwoordig op dezelfde wijze uitgevoerd als de ramingen die voor LCC worden uitgevoerd.

De aanbesteding verloopt in een aantal stappen. Na de laatste stap vindt ook de budgettaire verwerking in de begroting plaats. De beschikbare middelen vanuit Aanleg, BenO (incl. areaalgroei) wordt overgeboekt naar het GIV/PPS-artikel. De middelen worden met eenzelfde «netto contante waarde» omgezet in een langjarige reeks ter betaling van de beschikbaarheidsvergoedingen. Dit is de zgn. financiële inpassing of DBFM conversie. Er wordt hiermee geen budget toegevoegd aan het project, de kasreeks wordt alleen aangepast aan de contractvorm. De prestatie-eisen en uitrustingsniveaus van de infrastructuur binnen het DBFM contract zijn dezelfde als die aan RWS worden gesteld. Op het moment van aanbesteden wordt bij de M (maintain) van DBFM, een serviceniveau uitgevraagd dat past bij het onderhoudsregime (Service Level Agreement) wat op dat moment van toepassing was. Dat niveau geldt voor de looptijd van het contract en is daarmee niet budgetair flexibel. Er wordt momenteel overigens wel aan gewerkt om bij de nog af te sluiten DBFM contracten ook bijstelling mogelijk te maken.

Bij DBFM geldt dat voor een periode van 20–25 jaar het consortium verantwoordelijk is voor het onderhoud van infrastructuur. Na afloop van het DBFM-contract valt dit deel van het areaal weer binnen het reguliere beheer en onderhoud van RWS. De mutaties tussen het beheer, onderhoud en vervanging artikel (voor wege artikelonderdeel 12.02, vaarwegen artikelonderdeel 15.02, voor het hoofdwatersysteem artikel 3.02) en het DBFM artikel (voor wege artikelonderdeel 12.04, vaarwegen artikelonderdeel 15.04, voor het hoofdwatersysteem artikel 4.02) zijn zichtbaar in de begroting en worden toegelicht. Na afloop van een DBFM-contract zal het BenO-deel weer aan de reguliere onderhoudsbudgetten van RWS worden toegevoegd.

In onderstaand overzicht is aangegeven voor welke projecten eind 2017 DBFM contracten zullen zijn afgesloten. Voor de financiering van deze projecten zijn de genoemde BenO middelen (per jaar) ingezet. Deze zullen na afloop van het DBFM contract weer beschikbaar komen tegen het dan geldende prijspeil.

Project	Areaalinformatie		Einde DBFM contract	Uitgenomen B&O budget/jaar
	Baanlengte ¹	Grote kunstwerken	Wegconfiguratie in M-fase	
Hoofdwegennet				
A59 Rosmalen–Geffen	23 km		2x2	2019
N31 Leeuwarden–Drachten	56 km	Langdeel aquaduct	2x2	2022
A12 Lunetten–Veenendaal	65 km		2x4, 2x3	2033
A10 Tweede Coentunnel	39 km	1 ^{ste} en 2 ^{de} Coentunnel	2x3+2x2, 2x4	2037
N33 Assen–Zuidbroek	105 km		2x2	2034
A15 Maasvlakte–Vaanplein	129 km	nieuwe Botlekbrug, Thomassen-tunnel, Botlek tunnel	2x3+2x2, 2x3, 2x2	2035
A1/A6 Diemen–Almere Havendreef (SAA)	72 km	Aquaduct Muiden, verbrede Hollandse Brug	2x5+2, 2x4+2	2042
A12 Veenendaal–Ede-Grijssoord	50 km		2x3	2032
A9 Holendrecht–Diemen (Gaasperdammerweg, SAA)	41 km	Gaasperdammertunnel	2x5+1	2038
N18 Varsseveld Enschede	70 km		2x2+2x1	2043
A27/A1 Utrecht Noord – knpt. Eemnes – Bunschoten	53 km		2x3+2x4	2043
A6 Almere (SAA)	39 km		2x5	2039
A24 Blankenburgverbinding	35 km	Blankenburgtunnel, Aalkeettunnel	2x3	2044
A16 Rotterdam	ntb ²	Rottemerentunnel	2x2+2x3	ntb ²
Hoofdvaarwegennet				
Keersluis Limmel		Nieuwe Keersluis Limmel, incl. verkeersbrug over sluis		2048
Beatrixsluis 3e Kolk	4 km	Complex Prinses Beatrixsluis incl. baggeren, onderhoud oevers en ligplaatsen langs Lekkanaal		2046
Zeetoegang IJmond		Nieuwe zeesluis en sluseilanden		2045
Sluis Eefde		Nieuwe schutsluis inclusief onderhoud voorhavens (bestaande schutsluis tot 2021)		2047
Hoofdwatersysteem				
Afsluitdijk		Afsluitdijk, spuicomplexen en keringen Den Oever en Kornwerderzand		2047
Hoofdspoortwegennet				
HSL				

¹ Baanlengte omvat: hoofdrijbanen, verbindingswegen en op- en afritten

² Dit financial close van dit contract is nog niet verwerkt op het moment van schrijven van de Begroting.

2d. De budgetten voor beheer, onderhoud en vervanging ProRail

ProRail ontvangt van lenW gemiddeld € 1,34 miljard subsidie per jaar (inclusief btw) ter dekking van de instandhoudingskosten van de hoofdspoortweginfrastructuur. Hiervan heeft ca. € 0,98 miljard betrekking op beheer, onderhoud en vervanging en € 0,36 miljard op de eigen apparaatkosten. Naast de riksbijdrage ontvangt ProRail van vervoerders (gebruiksvergoeding) en andere derden (doorbelaste onderhoudskosten) gemiddeld € 0,39 miljard per jaar, waarmee het totale budget voor de

jaarlijkse instandhoudingskosten voor ProRail uitkomt op € 1,73 miljard inclusief btw.

Op 19 december 2017 (Kamerstukken 2017–2018, [29 984, nr. 735](#)) is de Tweede Kamer geïnformeerd over de effecten van de subsidieaanvraag ProRail 2018 op de spoorbudgetten. In de ontwerpbegroting 2019 is € 338 miljoen aan beschikbare middelen binnen de BOV-reeks uit latere jaren naar de periode 2018–2020 geschoven in verband met naar voren gehaalde productie. Daarnaast is € 63 miljoen uit de investeringsruimte toegevoegd aan de BOV-reeks ter dekking van het opgetreden indexeeringverschil in 2017. Hiermee zijn de budgetbehoefte en de beschikbare middelen in de huidige «meerjarenperiode» (2018–2021) in evenwicht gebracht. Vóór aanvang van de volgende «meerjarenperiode» (2022–2025) zal een audit worden uitgevoerd op de BOV-reeksen om te bezien of het hiervoor beschikbare budget voldoende is.

3. Opgave Vervanging en renovatie

Bij einde van de technische levensduur van infrastructurele objecten wordt overgegaan tot vervanging of renovatie van deze objecten. Einde technische levensduur wordt breed opgevat. Ook niet langer ondersteunde, verouderde technologie worden als reden voor einde technische levensduur beschouwd. Hetzelfde geldt voor economisch niet meer verantwoord onderhoud. De keuze voor vervanging dan wel renovatie is mede gebaseerd op de kosten over de resterende dan wel nieuwe levenscyclus. Zo is voor grote bruggen, tunnels en sluizen renovatie vaak een goedkoper alternatief rekening houdend met de levenscyclus, dan het geheel nieuw bouwen van eenzelfde object.

3a. Toekomstige vervangingen hoofdwegen, hoofdvaarwegen en hoofdwatersysteem

Binnen het ministerie wordt gewerkt aan opdrachtverlening voor de Vervanging en Renovatie van tranche 4. Hierin worden die objecten opgenomen die voor 2025 einde levensduur bereiken. Uit de lopende tranches voor vervanging en renovatie verwacht ik voor verschillende projecten opdracht te geven voor realisatie. Tegelijk wordt de prognose voor de komende jaren geactualiseerd, zodat in 2020 de behoefte voor de periode daarna beter in beeld is gebracht.

Dekking van de opgave

Om de toekomstige VenR-opgaven te dekken zijn op basis van het prognoserapport 2010 in de begrotingen van het IF en DF reserveringen gemaakt. Deze reserveringen dekken de totale VenR opgave, echter binnen de verdeling over de netwerken zijn de middelen voor HVWN ontoereikend.

De prognose 2017 heeft ertoe geleid dat binnen het IF vanuit de reservering voor de VenR-opgave voor het HVWN € 334 miljoen is overgeheveld naar het VenR-budget voor het HVWN. Op de reservering voor het HVWN resteert hiermee voldoende budget om de opgave voor het HVWN te dekken. Voor het HVWN resteert een verschil van € 265 miljoen om de VenR-opgave voor het HVWN te dekken.

De objecten op het Hoofdvaarwegennet en het Hoofdwatersysteem hebben vaak een functie op beide netwerken. Of de gehanteerde toewijzing van objecten en/of kosten aan het Hoofdvaarwegennet of het Hoofdwatersysteem overeenstemt met het zwaartepunprincipe en of dit gewijzigd moet worden wordt nog onderzocht. De consequenties gaan verder dan het toewijzen van VenR-middelen en hebben ook betrekking op

het beheer en onderhoud daarna. Zodra de relaties tussen het HVWN en het HWS nader zijn geduid, wordt bezien of een overheveling tussen het Hoofdwatersysteem en het Hoofdvaarwegennet nodig is. Ik streef ernaar dat uiterlijk bij ontwerpbegroting 2020 te doen.

Op verzoek van de Kamer worden in het MIRT projectenoverzicht de vervanging en renovatie projecten met een budgettair beslag van meer dan € 10 miljoen separaat toegelicht.

3b. Vervangingen spoor

De vervangingsinvesteringen maken onderdeel uit van de BOV-reeks in de begroting en bedragen in de periode 2018–2032 gemiddeld € 555 miljoen per jaar. Voor de periode na 2030 is een verhoging van de vervangingskosten te verwachten, met name omdat het einde van de levensduur van een groot aantal kunstwerken zal zijn bereikt en omdat de bovenleiding-portalen (in totaal 100.000 stuks) zullen worden vervangen. Voor deze verwachte toename zijn aanvullende middelen opgenomen op artikel 18.12 van het Infrastructuurfonds.

3c. Beschikbaar budget Infrastructuurfonds voor VenR vanaf 2032

Op artikel 18.12 van het Infrastructuurfonds zijn noodzakelijke middelen opgenomen voor Vervanging en Renovatie voor Hoofdwegen, Hoofdspoorwegen en Hoofdvaarwegen vanaf 2032. Het budget voor Vervanging en Renovatie is daarbij op het niveau van 2031 doorgetrokken. Deze middelen worden nog niet toegewezen aan de afzonderlijke netwerken. Toewijzing van deze middelen zal op een later moment geschieden op grond van een nadere onderbouwing van de vervangingsbehoefte per netwerk. Voor Spoor betreft dit alleen de verwachte toename van de vervangingsopgave vanaf 2032.

4. Duurzaamheid

Het klimaat verandert merkbaar, de natuur staat onder druk, grondstoffen worden schaarser en mensen ervaren hinder. Daarom wordt voor zowel de netwerken beheerd door RWS als voor het spoor ingezet op onder andere het terugdringen van het energieverbruik en hergebruik van materialen, aansluitend op de visie en ambitie Duurzaam lenW. Daarin zijn klimaat en energie, circulaire economie en interne verankering (in bijvoorbeeld alle opdrachten) de drie prioriteiten binnen een breder scala aan duurzaamheidsdoelen waar lenW op actief is. Op verantwoordingsdag is het duurzaamheidsverslag lenW 2017 aan de Kamer gestuurd, waarin nadere informatie is te vinden.

4a. Duurzaamheid hoofdwegen, hoofdvaarwegen en hoofdwatersysteem

Bij het beheer en onderhoud van de door RWS beheerde netwerken worden momenteel maatregelen genomen en pilots gedaan op de thema's «klimaat en energie», «circulaire economie» en «vitaal natuurlijk kapitaal». De aanpak op deze fronten wordt jaarlijks doorontwikkeld naar aanleiding van de resultaten van de uitgevoerde maatregelen, met als doel om duurzaamheid in de reguliere (prestatie)sturing en opdrachten te verankeren.

Energie en Klimaat

Het doel is om in 2030 als lenW geheel klimaatneutraal te zijn en de netwerken energieneutraal te zijn. Het doel is om in 2030 als lenW geheel klimaatneutraal te zijn en de netwerken energieneutraal te hebben.

gemaakt. Hierop wordt binnen IenW gestuurd middels de CO₂ prestatie-laddersystematiek.

De cijfers met betrekking tot CO₂ emissies en energiebesparing worden halfjaarlijks intern en extern gerapporteerd. In 2017 was de CO₂-footprint van Rijkswaterstaat 113 kiloton, vergelijkbaar met de uitstoot van 25.000 huishoudens. Dat is stabiel ten opzichte van 2016 en een daling van 30% ten opzichte van 2009. Daarmee ligt Rijkswaterstaat op koers wat betreft de doelstelling voor 2020 «ten minste 30% minder CO₂» en het streven naar 40%.

De belangrijkste genomen maatregelen zijn de inkoop van garanties van oorsprong (GVO) van groene stroom uit Nederland, het toepassen van biobrandstoffen bij de Riksrederij en de overgang naar LED in de openbare verlichting (bij vervanging van verlichting bij einde levensduur). Opwekking van hernieuwbare energie op eigen areaal voor het eigen gebruik, draagt nog niet substantieel bij, maar is in potentie zeer omvangrijk. De lange termijn strategie is erop gericht om steeds minder afhankelijk te worden van de inkoop van GVO's en klimaat- en energieneutraliteit te verkrijgen door besparen, het vergroenen van het energieverbruik (elektrificeren, groene brandstoffen en gas) en opwekking van duurzame energie op eigen areaal voor eigen gebruik.

Energiebesparing is cruciaal, maar blijft ook een uitdaging, met name vanwege de nieuwe aanleg die sinds 2009 heeft plaatsgevonden en nog steeds plaatsvindt, met extra energievraag tot gevolg. Dat maakt dat vermindering van het energieverbruik goed in het MIRT proces verankerd moet worden en er in het bestaande areaal structureel naar energiebesparing moet worden gekeken.

Circulaire economie

De ambitie voor Rijkswaterstaat is om in 2030 volledig circulair te werken. Ten aanzien van materiaalgebruik en grondstoffen worden korte termijn doelen nog nader vastgesteld in het licht van de lange termijn transitie naar een circulaire economie. Momenteel loopt hier binnen Rijkswaterstaat een impulsprogramma op. Door middel van onder andere duurzaam inkopen met bijvoorbeeld DuBoCalc wordt hier al een bijdrage aan geleverd.

Bovendien zijn er pilots met het toepassen van hernieuwbare grondstoffen en stimuleren van biodiversiteit op diverse locaties. Met deze pilots wordt ervaring opgedaan ten aanzien van de monitoring en sturing op een optimaal gebruik en behoud van het natuurlijk kapitaal. Elementen daarvan kunnen vervolgens in de standaardpraktijk worden opgenomen.

4b. Duurzaamheid spoor

Ook in de toekomst moet het spoor één van de meest duurzame vormen van vervoer blijven. In 2016 is door ProRail een Meerjarenplan Duurzaamheid vastgesteld. Hierin staan voor zowel de stations als de spoorinfrastructuur doelstellingen voor 2020 en 2030. Om dit te bereiken wordt zoveel mogelijk samengewerkt met andere partijen in de sector. Door ProRail zijn een viertal thema's tot speerpunten bestempeld: Besparen en opwekken energie; verbeteren circulair materiaalgebruik; minimaliseren CO₂ voetafdruk en goede buur.

Efficiënt omgaan met energie

ProRail wil haar energie-efficiency in 2030 met 30% verbeteren ten opzichte van 2015. In de komende jaren wordt o.a. gekeken waar ledverlichting op emplacementen en stations kan worden geïnstalleerd. Verder zullen het aantal wissels worden verminderd, wat het energieverbruik en het onderhoud vermindert. Ook wordt samen met vervoerders

gekeken welke maatregelen zijn te treffen die moeten leiden tot minder energieverbruik door treinen.

CO₂, grondstoffen en materialen

Een grote uitdaging is het realiseren van de CO₂-reductiedoelstelling in de materiaalketen. Dit is uitdagend, omdat materialen lang meegaan en het introduceren van nieuwe materialen lastig is. Om een beter inzicht te krijgen in het CO₂-verbruik wordt in 2018 en 2019 de dominantie-analyse (=impactanalyse) geactualiseerd en wordt een digitaal afvalregistratiesysteem voor projecten geïntroduceerd. IenW en ProRail kijken in hoeverre dit in 2019 is toe te passen.

Duurzaam werken

In alle bedrijfsprocessen is duurzaamheid tegenwoordig een vanzelf-sprekend onderdeel van het werk. Centraal staat hierbij de Aanpak Duurzaam GWW (Grond, Weg en Waterbouw). De kern van deze aanpak is dat er afspraken worden gemaakt om binnen de gehele sector één systematische werkwijze toe te passen en een uniform instrumentarium te hanteren voor de verduurzaming van producten en bedrijfsprocessen. Voor de realisatie van projecten betekent dit dat al in een vroeg stadium van de verkenning en het ontwerp aandacht wordt gegeven aan duurzaamheid. In de afgelopen jaren is hierbij al substantiële winst behaald met duurzaam materiaalgebruik (circulair), vermindering van hinder voor de omgeving tijdens de bouw en het opwekken van energie op perronkappen en stationsdaken.

Bijlage 5 Lijst van afkortingen

BenO	Beheer en Onderhoud
DBFM	Design, Build, Finance and Maintain
DF	Deltafonds
DP	Deltaprogramma
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
HWBP-2	Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
IF	Infrastructuurfonds
KRW	Kaderrichtlijn Water
LCC	Life Cycle Costing
LRT3	Derde Landelijke Rapportage Toetsing primaire waterkeringen
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
NURG	Nadere Uitwerking Rivierengebied
PKB	Planologische Kernbeslissing
PPS	Publiek-private samenwerking
RWS	Rijkswaterstaat
WB21	Waterbeleid voor de 21 ^e eeuw
WBI	Wettelijk BeoordelingsInstrumentarium

Aangeboden aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal door de Minister van Financiën.

Vervaardiging parlementaire stukken en

begeleiding productieproces

Sdu Uitgevers

afdeling Dataverwerking

e-mail traffic@sdu.nl

Vormgeving omslag en DTP omslag

The Odd Shop, Amsterdam

Uitgave

Ministerie van Financiën